

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA HUDEBNÍ KULTURY

**HUDEBNÍ VÝCHOVA
NA 1. STUPNI ZÁKLADNÍ ŠKOLY
WALDORFSKÉ V JINONICÍCH**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Veronika Mařáková
Učitelství pro 1. stupeň základní školy

Vedoucí práce: doc. PaedDr. Daniela Mandysová

Plzeň 2017

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Praze 18. dubna 2017

.....
vlastnoruční podpis

Poděkování

Chtěla bych moc poděkovat vážené doc. PaedDr. Daniele Mandysové za odborné a zároveň vřelé vedení mé diplomové práce.

Děkuji Janě Plachetkové a Michaele Nerudové za poskytnutí odborné literatury a umožnění praxe v jejich hodinách. Také děkuji řediteli ZŠ waldorfské v Jinonicích, Ing. Pavlovi Selešimu, za milý rozhovor o škole.

Dále chci poděkovat vedení škol a učitelům, u kterých jsem mohla provést výzkum, jmenovitě Marii Trnkové, Miroslavě Černé, Ludmile Haladové, Renatě Bártů, Tomášovi Novákovi, Vladimíře Hovančíkové, Lence Anzari, Tereze Kláře Ambrose, Michaele Stehlíkové a Kláře Fojtů.

ZDE SE NACHÁZÍ ORIGINÁL ZADÁNÍ KVALIFIKAČNÍ PRÁCE.

Obsah

Abstrakt.....	3
Použité zkratky	4
Úvod.....	6
1 Rudolf Steiner	8
1.1 Rudolf Steiner a antroposofie.....	8
1.2 Rudolf Steiner a založení první waldorfské školy	10
2 Waldorfská pedagogika	12
2.1 Waldorfská škola a její specifika	12
2.2 Učební plán waldorfských škol	15
2.3 Vývoj dítěte z pohledu waldorfské pedagogiky.....	18
2.4 Hudba a hudební výchova ve waldorfské pedagogice	20
3 Hudební výchova ve Školním vzdělávacím programu Základní školy waldorfské v Jinonicích.....	24
3.1 Základní škola waldorfská v Jinonicích	24
3.2 Výuka na 1. stupni ZŠ waldorfské v Jinonicích.....	26
3.3 Charakteristika předmětu Hudební výchova na Základní waldorfské škole v Jinonicích.....	28
3.4 HV v 1. a 2. třídě jako součást výuky + hra na pentatonickou flétnu	31
3.4.1 1. třída	33
3.4.2 2. třída	42
3.5 HV v 3.–5. třídě jako samostatný předmět + hra na zobcovou flétnu.....	50
3.5.1 3. třída	50
3.5.2 4. třída	60
3.5.3 5. třída	67
3.5.4 Třídní orchestr	71
3.6 Hudební výchova a mezipředmětové vztahy	72
3.6.1 Hudební výchova při výuce Českého jazyka	72
3.6.2 Hudební výchova při výuce Matematiky.....	73
3.6.3 Hudební výchova ve výuce Anglického a Německého jazyka.....	75
3.7 Hudba při slavnostech a v divadelních vystoupeních	76
3.7.1 Slavnosti v rytmu roku.....	77
3.7.2 Divadelní vystoupení	79
3.8 Hudební výchova v rámci volnočasových aktivit školy	80
3.8.1 Výuka na hudební nástroje	80
3.8.2 Ostatní hudební kroužky.....	80

4	Výzkumná část.....	81
4.1	Předmět výzkumu.....	81
4.2	Cíl výzkumu	82
4.2.1	Výzkumné otázky	82
4.2.2	Stanovení hypotéz.....	83
4.3	Realizace výzkumu	84
4.4	Výsledky výzkumu.....	85
4.4.1	Verifikace hypotéz	88
4.5	Závěr výzkumu.....	94
	Závěr	96
	Resume.....	96
	Summary	100
	Seznam použité literatury a zdrojů	101
	Seznam obrázků.....	105
	Seznam tabulek	105
	Seznam grafů	106
	Seznam příloh	106

ABSTRAKT

Klíčová slova: *waldorfská pedagogika, Rudolf Steiner, hudební výchova, pentatonika*

Diplomová práce pojednává o výuce Hudební výchovy na ZŠ waldorfské v Praze v Jinonicích a v teoretické části též obecně o waldorfské škole a waldorfské pedagogice. Výuka Hudební výchovy vychází z principů waldorfské pedagogiky, kterou založil rakouský filosof a pedagog Rudolf Steiner. Základní rysy waldorfské hudební výchovy jsou pentatonika v 1. a 2. třídě, výuka hudební nauky až od 3. třídy, navíc spojená vždy s praxí (např. výuka not a notového zápisu je vždy spojena se zpěvem a hrou z not), dále je to hra na pentatonickou flétnu od 1. třídy a na zobcovou flétnu od 3. třídy v rámci Hudební výchovy. Mým výzkumným cílem bylo zjistit pomocí dotazníkového šetření, zda jsou žáci na waldorfské škole více hudebně zaměřeni než žáci na běžné ZŠ.

Key Words: *Waldorf pedagogy, Rudolf Steiner, Music, pentatonic scale*

The thesis is about teaching Music at the Waldorf Primary School in Prague - Jinonice and in the theoretical part it is also about the Waldorf school and Waldorf Education in general. Teaching Music is based on the principles of Waldorf education, which was founded by the Austrian philosopher and educator Rudolf Steiner.

The basic features of teaching music at a Waldorf school include using the pentatonic scale in the first and the second years. Teaching the Music theory starts from the third year and it's always accompanied by practicing (e.g. the teaching of notes and musical notation is always connected with singing and playing from notes). Then it's playing the pentatonic recorder from the first year and playing the descant recorder from the third year in the lessons of Music.

My research goal was to find out by the means of a questionnaire survey if pupils at a Waldorf school are more music-oriented than pupils at an ordinary primary school.

POUŽITÉ ZKRATKY

AJ – Anglický jazyk

ČJ – Český jazyk

DDM – Dům dětí a mládeže

HV – Hudební výchova

Kap. – kapitola

L. – levý

L. noha/ L. ruka – levá noha/levá ruka

P. – pravý

MA – Matematika

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

NJ – Německý jazyk

Obr. č. – obrázek číslo

P. noha/P. ruka – pravá noha/pravá ruka

Pozn. – poznámka

př. – příklad

Př. č. – příloha číslo

RVP – Rámcový vzdělávací program

ŠVP – Školní vzdělávací program

ZŠW Jinonice – Základní škola waldorfská v Jinonicích

ZŠ – Základní škola

ZUŠ – Základní umělecká škola

ÚVOD

Ve své diplomové práci jsem se zaměřila na zmapování výuky Hudební výchovy na 1. stupni ZŠ waldorfské v Praze v Jinonicích. Do waldorfské školy jsem chodila tři roky na praxi a moc se mi líbilo, jak škola při výuce zní hudbou – zpěvem a hudebními nástroji – nejčastěji zvukem flétny a klavíru. Rozhodla jsem se zjistit, jakými principy se waldorfská výuka Hudební výchovy řídí. Téma Hudební výchovy jsem se rozhodla zmapovat právě v Základní škole waldorfské v Jinonicích, jelikož tam chodí obě mé děti. Dcera Johanka (3. třída) a syn Kristián (1. třída) hrají ve škole rádi na flétnu a doma si prozpěvují písně, které se ve škole učí. Johanka hraje od 2. třídy na individuální nástroj – housle – a ve 3. třídě je již zapojovala do vznikajícího třídního orchestru.

Téma Hudební výchovy jsem si vybrala také proto, že je mi hudba velmi blízká. Od dětství jsem ráda zpívala a hrála jsem jako samouk na kytaru a klavír. V první třídě jsem začala chodit na flétnu, ale nebavilo mě cvičit a rodiče ve cvičení nepodporovali. I přesto jsem si ve svém životě k hudbě našla cestu. Při studiu na Akademii sociálně umělecké terapie Tabor jsem objevila svůj hlasový potenciál a začala jsem zpívat ve školním sboru. K výuce Muzikoterapie jsem si vyrobila ozvučná dřívka, ukovala dva železné zvony u kováře, vyřezala jsem flétnu se třemi tóny z bezového dřeva a vrcholem mé tvorby bylo vyřezání malé dvanáctistrunné kantely z javorového dřeva.

Pracuji s lidmi s mentálním a fyzickým postižením v Dílně Gawain, kterou jsem založila jako studentka Akademie Tabor již v roce 2002. Vedu v dílně kroužek zpívání a hry na jednoduché nástroje, což lidi v dílně velmi baví.

V diplomové práci jsem představila Rudolfa Steinera, zakladatele první Waldorfské školy ve Stuttgartu, waldorfskou pedagogiku a její principy v Hudební výchově. Poté jsem se zaměřila na výuku Hudební výchovy na ZŠ waldorfské v Praze 5 – Jinonicích. Výuku jsem rozčlenila podle jednotlivých ročníků 1. stupně. Popsala jsem možné využívání Hudební výchovy v rámci mezipředmětových vztahů – v Českém jazyce, Matematice a cizích jazycích. Dále jsem popsala slavnosti a akce školy, ve kterých se hudební činnosti hojně využívají, i volnočasové hudební kroužky, které škola nabízí. V poslední kapitole je popsán výzkum, jehož cílem bylo zjistit, *zda jsou žáci na waldorfské škole více hudebně zaměřeni než žáci na běžné ZŠ?*

V kapitole výuka Hudební výchovy v ŠVP ZŠ waldorfské v Jinonicích jsem čerpala především z *Učebního plánu Waldorfské školy*, dále ze *Vzdělávání člověka hudbou*, jež využívají učitelé waldorfských škol i zkoumané ZŠ waldorfské v Jinonicích. V obou publikacích je rozpracovaná Hudební výchova od 1. do 12. ročníku waldorfské školy. Dále jsem čerpala z ŠVP WALDORFSKÁ ŠKOLA pro základní vzdělávání a z příprav waldorfské třídní učitelky Jany Plachetkové a učitelky Hudební výchovy Michaely Nerudové.

V práci jsem použila vlastní foto pořízená během praxe na škole a také vlastní notové záznamy písní.

I RUDOLF STEINER

Od počátku 20. století se v různých zemích rozvíjela reformní pedagogika, zvláště pak ve 20. a 30. letech. Jedním z významných pedagogických myslitelů byl Rudolf Steiner (obr. 1¹).²

Obr. 1 – Rudolf Steiner

1.1 RUDOLF STEINER A ANTROPOSOFIE

Rudolf Steiner se narodil v Krajlevci v Rakouské monarchii 25. února 1861, kde jeho otec služebně pracoval jako telegrafista u železnice. Své dětství prožil Rudolf Steiner na více místech, jelikož byl jeho otec několikrát služebně

přeložen. V Pottschachu v údolí u řeky Scharzy prožil krásných šest let, narodili se mu zde i dva sourozenci, Leopoldine a Gustav, rodina zde našla i přátele. Dále byl otec s rodinou přeložen k Vídni do Neudörflu, zde však žili sami pro sebe, navíc se starostí o mladšího bratra. Gustav byl hluchoněmý a potřeboval stálou péči, jelikož nebyl plně při smyslech.³

Rudolf Steiner studoval (v letech 1879–1890) ve Vídni technická studia, při kterých začal studovat filosofii. Technickou vysokou školu Steiner nedokončil a začal si vydělávat jako domácí učitel, vyučoval i latinu a řečtinu.

„Po ukončení školy pracoval jako domácí učitel chlapce s postižením, tehdy nazývaným jako vodnatost hlavy. Tento chlapec byl tehdejšími odborníky považován za nevzdělavatelného, což představovalo pro Rudolfa Steinera výzvu, které se chopil správně. Rudolf Steiner pomocí svých speciálních metod, správným rozčleněním dne s ohledem na biorytmy chlapce a koncentrovanou činností dosáhl toho, že tento chlapec po dvou letech Steinerovy péče mohl být přijat do klasické školy mezi stejně staré děti a později se stal dokonce i lékařem.“⁴

---

¹ USER'S GUIDE. 2008-2016. Tormod Kinnes, MPhil. [Online] Dostupné z URL:

< <http://oaks.nvg.org/w/rudolsi.jpg> > [2016-12-30].

² PRŮCHA, Jan: *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. 2012. s 34.

³ LINDENBERG, Christoph: *Rudolf Steiner*. 1998. s 8.

⁴ Müller a kol.: *Waldorfská škola*. Články RVP. 1997. Dostupné z URL:

< <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/z/20507/WALDORFSKA-SKOLA.html/> > [2017-2-9].

Germanista Karl Julius Schröer ho na škole nadchl Goethem, a tak se Steiner stal vydavatelem Goethových přírodovědných spisů v edici „Německá národní literatura“. Steiner v té době pracoval v Goethově a Shillerově archivu ve Výmaru. Steiner se stal doktorem filosofie a napsal knihu Filosofie svobody. Poté se přesunul do Berlína, kde pobýval v kruzích bohémů a literátů. Vyučoval dělníky v rámci večerních kurzů. Později začal přednášet v Theosofické⁵ společnosti o obnoveném křesťanství a o Goethovi a v roce 1902 se stal generálním sekretářem Německé theosofické společnosti. Steiner přednášel v Německu i po Evropě až do 1. světové války. S Theosofickou společností se ale rozešel, jelikož se v mnohém inspirovala východním náboženstvím (hinduismem), což se neslučovalo se Steinerovým zaměřením. Steiner se svým duchovně-vědeckým poznáváním světa navazoval na evropské křesťanství.

V roce 1913 tak vznikla Antroposofická společnost z okruhu lidí, kteří následovali Steinerovy myšlenky a pohled na svět. Antroposofie⁶, nebo-li moudrost člověka, je duchovní věda, která se odráží ve všech odvětvích života na Zemi (např. v pedagogice, lékařství,

Obr. 2 – První Goetheanum

theologii, sociální vědě, zemědělství a v uměleckých oborech – sochařství, malířství atd. Označení “antroposofie” se vyskytovalo již ve spisech filosofů Troxlera a Fichteho a Steiner je slyšel již na přednáškách ve Vídni. Steinerova antroposofie je však cesta poznání ale zejména i životní praxe. Centrum společnosti bylo ve Dornachu ve Švýcarsku, kde Steiner navrhl a spolu s řadou odborníků vystavěl dřevěnou budovu Goetheana (viz obr. 2⁷).

V Antroposofické společnosti byl Steiner po nepříjemné zkušenosti vedení Theosofické společnosti jen členem - poradcem a přednášejícím. Na přelomu roku 1922/23 o Silvestrovské noci Goetheanum vyhořelo, což Steinera nesmírně ranilo. O rok později

⁵ Theosofická společnost - v New Yorku ji založila ruská kněžna Helena Petrovna Blavacká, společnost se věnovala esoterní vědě, inspirovala se především indickým náboženstvím.

⁶ Z řečtiny: anthrópos = člověk, sofía = moudrost, používá se slovo antroposofie i anthroposofie.

⁷ Wikipedia The Free Encyclopedia. Goetheanum. [Online] Dostupné z URL: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/44/Aerial_View_-_Goetheanum1.jpg> [2017-3-31].

navrhnul nové betonové Goetheanum, zároveň založil novou Všeobecnou antroposofickou společnost a Vysokou školu, ve kterých však již zastával řídicí funkci předsedy. V roce 1925 Rudolf Steiner po těžké nemoci a pobytu v ústraní umírá.⁸

1.2 RUDOLF STEINER A ZALOŽENÍ PRVNÍ WALDORFSKÉ ŠKOLY

Rudolf Steiner se aktivně zajímal o politiku a dění ve světě a vnímal nejistou situaci po 1. světové válce a měl osobní kontakty s významnými osobnostmi poválečné doby. Na popud hraběte Otty Lerchenfelda, dlouholetého antroposofa, vypracoval Steiner ideu trojčlennosti sociálního organismu⁹, která měla být vytyčena jako středoevropský program k uspořádání společnosti oproti Leninovým a Wilsonovým návrhům.

Steinerovy myšlenky byly předneseny vůdčím politikům v Německu a Rakousku.

I když se Steiner setkával se souhlasem, nikdo si netroufal jeho ideje veřejně vyslovit.

Steinerovy myšlenky však silně zapůsobily na Emila Molta, anthroposofa, který vedl továrnu na cigarety Waldorf-Astoria. Emil Molt pak vyslechl Steinera, který tvrdil, že peníze které mají, by měli využít na zakládání svobodných škol, aby mohli lidi učit tomu, co potřebují. Jeho slova padla na úrodnou půdu, jelikož Emil Molt věděl, že jeho dělníkům jde o budoucnost jejich dětí. Dal tedy k dispozici své finanční prostředky na získání školní budovy a pozemku.¹⁰

První Svobodná Waldorfská škola, jak ji vidíme dále na obrázku č. 3¹¹, byla založená roce 1919 na podnět Emila Molta, ředitele a spolumajitele továrny na cigarety Waldorf-Astoria.

Na žádost Emila Molta, byl pověřen vedením školy Rudolf Steiner. Během pár měsíců dostali souhlas ministerstva a mohli povolát jádro učitelů. Učitelé byli vzdělaní lidé - umělci a vědci, kteří byli několik let spojeni s anthroposofií.

---

⁸ Kapitola 1.1 ze zdrojů: LINDENBERG, Christoph: *Rudolf Steiner*. 1998. s. 24–97. *Anthroposofická společnost v České republice*. Co je anthroposofie?, Z historie anthroposofie. Životopis Rudolfa Steinera. [Online] Dostupné z URL: < <http://anthroposof.cz/online/anthroposofie>, <http://anthroposof.cz/online/rudolf-steiner-zivotopis>, <http://anthroposof.cz/online/co-je-anthroposofie> > [2017-3-13].

⁹ Členění společnosti na tři samostatné oblasti – oblast hospodářskou, oblast státního a právního života duchovně-kulturní. Každá by měla mít svou samosprávu bez vzájemného rušivého zasahování. Steiner navrhoval omezit moc státu na politické, vojenské a policejní záležitosti. Hospodářství, soudy, školy a církve chtěl přenechat odborným zaměstnaneckým a národnostním korporacím a též nechat lidem svobodu volby své školy, církve, soudce, apod. STEINER, Rudolf: *Hlavní body sociální otázky jako životní nutnost pro přítomnost i budoucnost*. 1993. s. 8.

¹⁰ LINDENBERG, Christoph: *Rudolf Steiner*. 1998. s 113–116.

¹¹ ReGeneration. 2016. [Online] Dostupné z URL: < <http://regenerationeducation.org/wp-content/uploads/1stWaldorf-school.jpeg> > [2016-12-30].

V srpnu proběhl 1919 pro učitele první cyklus pedagogických přednášek, který Rudolf Steiner nazval „Všeobecná nauka o člověku“. Kurzy trvaly čtrnáct dní a zaměřovaly se na poznání člověka, na vyučovací metody a učební plán waldorfské školy.¹²

V předvečer měl Steiner k budoucím učitelům významný proslov:

„Waldorfská škola se musí stát skutečným kulturním činem, součástí našeho úsilí o obnovu současného duchovního života... Možnosti založit Waldorfskou školu musíme přitom využít tak, abychom mohli zapůsobit v reformátorském revolučním směru v oblasti školství... Waldorfská škola se má stát praktickým důkazem pro průraznost anthroposofické orientace o světě. Bude jednotnou školou v tom smyslu, že se bude ohlížet pouze na to, aby vychovávala a učila tak, jak si to žádá člověk, celek lidské bytosti.“¹³

Obr. 3 - První Svobodná Waldorfská škola ve Stuttgartu

---

¹² Tamtéž, s. 122.

¹³ STEINER, Rudolf. *Všeobecná nauka o člověku jako základ pedagogiky*. 2003. s. 19.

2 WALDORFSKÁ PEDAGOGIKA

Základy waldorfské pedagogiky inicioval rakouský filosof a pedagog Rudolf Steiner. První waldorfskou školu založil díky finanční i duchovní podpoře Emila Molta, továrníka z cigaretové firmy Waldorf Astoria. Waldorfská pedagogika má po celém světě téměř stoletou tradici a je nejrozšířenější alternativní pedagogikou na světě.

2.1 WALDORFSKÁ ŠKOLA A JEJÍ SPECIFIKA

Waldorfské školy jsou v ČR považovány za nejznámější typ klasické reformní školy. Od roku 1990 byly waldorfské školy považovány za experiment a od roku 2005 splňují podmínky vzdělávání dle rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání. Tak jako všechny ostatní školy si tvoří každá waldorfská škola svůj individuální školní vzdělávací program, který musí splňovat cíle a podmínky vzdělávání dle RVP. Waldorfské školy u nás bývají často státní a někdy jsou soukromé.

ALTERNATIVNÍ ŠKOLA

Waldorfská škola, jakožto alternativa k běžné školní výuce, se odlišuje svým pedagogickým přístupem, edukačním prostředím a vztahy školy a rodičů od standardních škol. Do jiného pedagogického přístupu se řadí zejména - odlišný způsob organizace výuky, jiné cíle vzdělávání a způsob hodnocení žáků. Za edukační prostředí jsou považovány faktory, které působí na proces vzdělávání. Jde o jiné řešení učeben a jejich vybavení, dále jiný způsob komunikace mezi učitelem a žáky.

Mnohým lidem by se mohlo zdát, že výuka na waldorfské škole je pro děti jen zábavou, a že si tam děti jen hrají, ale to není steinerovým záměrem. Ten svým učitelům kladl na srdce, aby žáci ve výuce rozvíjeli cit pro povinnost sebepřemáháním. Díky lásce k učiteli mají děti dělat také to, co jim nebude působit radost, ale co jim bude dokonce působit i lehkou bolest a nechut'.¹⁴

---

¹⁴ Parafráze: LINDENBERG, Christoph: *Rudolf Steiner*. 1998, s 69. (Originál citace lze najít v: STEINER, Rudolf: *Výchova a vyučování na základě poznání člověka*. s. 69.)

EPOCHOVÉ VYUČOVÁNÍ¹⁵

Výuka základních předmětů probíhá v tzv. Epochách, které umožňují soustavné vyučování konkrétního předmětu po určitou dobu (3–4 týdny). Jde o předměty jako ma, mateřský jazyk a literatura, čtení, fyzika, chemie, přírodopis, dějepis, zeměpis, v 1. a 2. třídě navíc probíhá epocha kreslení forem.

Učitel má možnost se zhruba jeden měsíc každý den s žáky věnovat určitému tématu (např. zlomky, vyjmenovaná slova, dějiny Řecka, či geografie ČR, apod.). Epochy se pravidelně střídají – např. v 1. a 2. třídě jsou to: ČJ, MA, Formy, ČJ, MA, Formy, atd.

UMĚLECKÉ PŘEDMĚTY

Waldorfská škola se významně zaměřuje na umělecké a pracovní předměty, které jsou pro harmonický rozvoj žáků stejně důležité jako předměty teoretické.¹⁶

RYTMUS DNE, MĚSÍCE A ROKU

Ve waldorfské škole je důležitým pedagogickým aspektem pravidelně se opakující rytmus dne, měsíce a roku. V ročním cyklu žáci zažívají slavnosti a svátky (viz kap. 3.7.1 Slavnosti v rytmu roku), a tak se nálada roku a výuky proměňuje. Nejvíce to žáci pocítí v rytmické části při říkankách a zpěvu písní laděných k ročnímu období či svátkům.

Významný prvek v metodice waldorfské pedagogiky je též pravidelný rytmus dne, či měsíce. Hlavní předměty jsou vyučovány vždy po dobu jednoho měsíce. Každý den mohou žáci zažít pravidelnost. Den začíná vždy stejnou průpovědí, před tancem či hrou na flétnu vždy zazní stejná píseň či říkanka. Obzvláště na 1. stupni začíná každý předmět určitým rituálem. Žáci se tak mohou cítit bezpečně v pevně stanoveném řádu výuky. Pravidelným opakováním nějaké činnosti sílí u dítěte jeho vůle. Pro děti je dobré, když činnost, kterou dělají jeden den, pak vykonávají i další dny, týdny, či v celém roce.¹⁷

SLOVNÍ HODNOCENÍ

Na waldorfské škole žáci nejsou do sedmé třídy známkováni, ale dostávají slovní hodnocení od třídního učitele a od odborných učitelů. Písemné slovní hodnocení žáci

---

¹⁵ *Asociace waldorfských škol České republiky*. 2008. Pedagogika. Stručně o waldorfské pedagogice. [Online] Dostupné z URL: < http://www.iwaldorf.cz/wald_ped.php?menu=ped-owa > [2017-3-18].

¹⁶ PRŮCHA, Jan: *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. 2012, s. 24-27, 45-49.

¹⁷ *Tamtéž*, s. 77.

dostanou na vysvědčení, dvakrát ročně. Od osmé třídy převádí učitelé na vysvědčení slovní hodnocení na známky, podle školou vypracovaných pravidel, kvůli přípravě žáků a přijímacímu řízení na střední školu.

„Výkony žáků nejsou motivovány známkovým hodnocením, ale živým zájmem o probíranou látku. Vysvědčení na konci školního roku mají formu slovního hodnocení, které charakterizuje všechny přednosti a nedostatky dítěte, jeho pokroky i obtíže v uplynulém školním roce. Pro život a práci ve waldorfských školách platí zásada, že spolupráce žáků jasně převažuje nad jejich vzájemnou soutěživostí.“¹⁸

Podle Steinerových slov nemá význam zkoušet děti na konci školního roku, když s nimi jako učitelé po celý rok pracujeme a známe jejich znalosti. „Šprtání“ totiž narušuje spánek dítěte.¹⁹

Mnoho lidí zastává názor, že žáci z waldorfských škol budou mít problém s přechodem na střední školu, a že se posléze v dnešním světě jen těžko uplatní. Proto byly velkým překvapením výsledky ze státních maturit v roce 2012, kdy se na 1. místě mezi odbornými školami umístilo právě Waldorfské lyceum v Praze. Na žebříčku všech škol bylo v pořadí 76., což je srovnatelné i s úrovní výstupů gymnázií. Na dalším prvním místě, jen v jiném v kraji, se umístilo Waldorfské lyceum v Semilech.²⁰

SPOLUPRÁCE S RODIČI

Waldorfské školy jsou často založeny právě z iniciativy rodičů, kteří chtějí, aby jejich dítě bylo vzděláváno na principech waldorfské pedagogiky. A proto vzniká předpoklad, že rodiče svěřující žáka do školy se budou aktivně podílet na fungování školy. Rodiče podle možností a potřeb učitelů pomáhají při ručních pracích, divadelních představeních (např. Kostýmy), organizaci jarmarků a závěrečné akademie, úpravě tříd, školních prostor, při práci na zahradě, apod. Důležité zároveň je, aby rodič důvěřoval třídnímu učiteli a škole a respektoval waldorfské principy jako východisko školního vyučování.

---

¹⁸ NICM – design Galio. Informace o programu - Waldorfská škola: Co je waldorfská škola. 19. srpen 2015. [Online] Dostupné z URL: < <http://www.nicm.cz/co-je-waldorfska-skola-0> > [2017-1-21].

¹⁹ STEINER, Rudolf. *Všeobecná nauka o člověku jako základ pedagogiky*. 2003. s. 190.

²⁰ FEŘTEK, Tomáš. *Blog.respekt.cz*. Proč nebyly v Česku waldorfské školy zrušeny. [Online] Dostupné z URL: < <http://ferteck.blog.respekt.cz/proc-nebyly-v-cesku-waldorfske-skoly-zruseny/> > [2012-10-14].

2.2 UČEBNÍ PLÁN WALDORFSKÝCH ŠKOL

Na waldorfských školách se stále využívá učební plán navržený Rudolfem Steinerem pro první waldorfskou školu ve Stuttgartu. Zásadní rozdíly mezi původním Steinerovým plánem a dnešními plány plynou z potřeby modernizace učiva a přizpůsobení rozdílným kulturám a společnostem vždy podle míst na světě, kde waldorfské školy vznikly.²¹

Milan Pol ve své knize o waldorfských školách cituje doktora pedagogiky Ogletreeho: „*Ačkoliv se změnilы hodnoty, zvyky, ekonomika a kultura společnosti, základní potřeby dětí zůstaly stejné. Výuka ve waldorfských školách směřuje právě k těmto základním a vývojovým potřebám.*“²²

Dle profesora Williame Reinsmithe: „*Hlavní důležitost je po celou dobu přikládána vnitřnímu formování a prožívání studenta, neboť zdrojem jsou studenti, nikoli učební látka.*“²³

Na waldorfských školách jsou pro žáky **všechny předměty povinné**. Žáci si tedy v žádném případě nemohou z předmětů svobodně vybírat, na rozdíl od jiných alternativ vzdělávání. Žáci se učí mít rádi to, co dělají. Naopak dle pedagogů waldorfských škol by individuální výběr mohl u žáků prohloubit jejich slabé stránky, jelikož by se přirozeně zaměřovali na předměty, ve kterých vynikají.²⁴

Doktor Ronald E. Kotsch popisuje důležitost uměleckých předmětů pro vývoj dítěte: „*Přes existenci hlavních témat se ovšem v učebních plánech waldorfských škol zřetelně projevuje snaha nenadřazovat žádný předmět či skupinu předmětů nad druhé. Také proto jsou všechny předměty (témata) zařazené do 1.–8. ročníku waldorfské školy pro všechny žáky bez rozdílu povinné. „Dítě je integrovaným organismem, proto jeho tělo, duše a duch, každý musí být plně ochraňován, vyživován a rozvíjen. Proto jsou ve waldorfské škole eurýtmie, gymnastika, řemesla, výtvarná umění a **hudba** stejně důležité, jako naukové předměty“.*“²⁵

---

²¹ POL, Milan. *Waldorfské školy: izolovaná alternativa, nebo zajímavý podnět pro jiné školy?* 1995, s. 47.

²² POL, Milan. *Waldorfské školy: izolovaná alternativa, nebo zajímavý podnět pro jiné školy?* 1995. (Pol cituje Ogletreeho: OGLETREE, E. J.: *Introduction to Waldorf Education: Curriculum and Methods*. 1979.)

²³ REINSMITH, W. A.: *The Whole in Every Part: Rudolf Steiner and Waldorf Schooling*. 1989. s. 17.

²⁴ POL, Milan. *Waldorfské školy: izolovaná alternativa, nebo zajímavý podnět pro jiné školy?* 1995. s. 52–55.

²⁵ KOTZSCH, R. E.: *The Blackboard Paradise*. 1989. s. 72.

Waldorfský pedagog Francis Edmunds říká, že: „*Dívky se tak účastní i práce se dřevem a kovem, chlapci pletou, háčkují, atd. Smyslem je dát všem dětem široký, nespécializovaný základ – každý z různých předmětů totiž rozvíjí dílčí aspekty široké palety lidských kvalit. Nezanedbatelné rovněž je, že každý předmět má svůj morální obsah.*“²⁶

Je krásné vidět děti, obzvláště chlapce, kteří se zálibou pletou. U mých dětí, které jsou žáky Základní waldorfské školy v Jinonicích, vidím, že mají z pletení a výrobků velkou radost (viz obr. 4).

Obr. 4 - Zabrání do pletení (dcera – 3. třída, syn – 1. třída)

Huebner popisuje rozmanitost v učebním plánu waldorfské školy: „*Učební plán waldorfských škol je relativně velmi bohatý. Pedagogové waldorfských škol se tím usilují zohlednit skutečnost, že schopnosti a nadání dětí se velmi odlišují. I proto tu nalezneme vedle „tradičních“ předmětů např. i knihařství, mechaniku, pletení, přadení, tkaní, zahradnictví, zeměměřictví, atd. Touto rozmanitostí nabídky se chtějí učitelé waldorfských škol co nejvíce přiblížit stavu, kdy každé dítě pro sebe najde v učebním plánu něco zajímavého, něco, v čem bude mít šanci vyniknout. Tak má „obecně přijatá vzdálenost mezi nadanými a nenadanými tendenci mizet. Každé dítě jev nějaké oblasti nadané.*“²⁷

EPOCHOVÉ VYUČOVÁNÍ

EPOCHOVÉ vyučování, tzv. epocha neboli spirálovitý učební plán, umožňuje postupnou integraci a vnitřní prožitek každého tématu (předmětu) tak, aby mohli žáci zapojit své schopnosti v daném věku. Předmět se opakovaně rozvíjí v epochách v rámci roku a dále se prohlubuje v dalších letech.²⁸

²⁶ EDMUNDS, L. F.: *Rudolf Steiner Education*. nedatováno, s. 12.

²⁷ HUEBNER, T.: *The Rudolf Steiner Schools*. 1972, s. 2.

²⁸ POL, Milan. *Waldorfské školy: izolovaná alternativa, nebo zajímavý podnět pro jiné školy?* 1995. s. 52–55.

ODBORNÉ PŘEDMĚTY

Odborné předměty, hlavně jazyky a umělecké předměty, učí většinou odborní učitelé, kteří jsou znalci v dané oblasti. Třídní učitel může též vyučovat odborné předměty, zejména učí většinu předmětů na 1. stupni ve své třídě, a dále též podle svých schopností a odbornosti.

Cizí jazyky se na rozdíl od běžných škol na waldorfské škole vyučují hned od 1. třídy dva. V ČR jsou to **Anglický jazyk a Německý jazyk**, jelikož se předpokládá, že děti se ještě učí nápodobou a tak do sebe „nasají“ cizí jazyk poslechem, opakováním a pohybem. Děti v sobě rozvinou cit pro konkrétní cizí jazyk a na tento základ se pak dá v pozdějších ročnících dobře navázat.

Umělecké předměty, jako např. **Hudební výchova, Výtvarná výchova, Eurytmie, Ruční práce, Dílny, Formy**, jsou na waldorfské škole významným prostředkem rozvoje osobnosti žáků.

Hudební výchova a zpěv má ve výuce na waldorfské škole své nezastupitelné místo. Žáci vnitřně prožívají epochy např. Starého zákona, řecké mytologie, nebo severských mýtů díky písním a tancům. Od 1. třídy se žáci učí hrát na pentatonickou flétnu a od 3. třídy na zobcovou flétnu.

Eurytmie, což je z řečtiny „krásný rytmus“ neboli viditelná mluva a viditelná hudba. Eurytmie vznikla na popud Rudolfa Steinera a je podle něj výrazem duše stejně jako řeč hlásek. Eurytmie uchopuje jednotlivé hlásky v řeči: samohlásky, které vyjadřují emoce a naši niternou náladu a souhlásky, které jsou formující a zobrazují svět kolem nás. Každá hláska má v eurytmii svůj pohyb či gesto a vychází z formy, kterou tvoří hrtan a řečové ústrojí při řízení konkrétní hlásky. Žáci mohou eurytmií vyjádřit báseň či píseň, skladbu či propracovávají skupinové cvičení na nejrůznější témata (živly, znamení zvěrokruhu, temperamenty, apod.).

Při eurytmii spolupůsobí tělo, duše i duch a dítě tuto kvalitu cítí v každém pohybu. Pohyb tak nevychází jen z tělesnosti, ale do pohybů své paže či nohou dává člověk vždy něco ze své duše a svého ducha.

„Eurytmie se dotýká nejhlubšího nitra dětské duše.“²⁹

---

²⁹ STEINER, Rudolf: Eurytmie jako viditelná mluva. 2008, s. 18–42.

2.3 VÝVOJ DÍTĚTE Z POHLEDU WALDORFSKÉ PEDAGOGIKY

Jakožto pedagogové působíme na celou bytost dítěte, které učíme a vychováváme. Podle Steinera působí pedagog na jednotlivý článek bytosti dítěte vždy svým článkem bytosti, který je „nadřazen“ článku nižšímu. Totéž platí i u sebevýchovy, tedy budou-li chtít působit na své éterné tělo, budou tak činit z těla astrálního, tedy z citů své duše. V praxi to znamená, že když se např. někdo cítí doma dobře v přezůvkách, tak se do nich často obouvá, čímž se stává zvyk, který žije právě v éterném těle.³⁰

ČTYŘI ČLÁNKY LIDSKÉ BYTOSTI

Fyzické tělo – je složené z látek, které jsou kolem nás v neživém světě, a podléhá zákonům fyzického světa. Dle duchovní vědy má člověk fyzické tělo společné s minerální říší.

Éterné tělo – neboli tělo „životní“ je silovým útvarem, který oživuje a formuje tělo fyzické. Je však složeno z jemnějších látek než fyzické tělo. Éterné tělo má člověk společné se světem rostlin a zvířat. Ve fyzickém těle způsobuje růst, rozmnožování, pohyb šťáv atd. Pro jasnovidné lidi je možné životní tělo pozorovat. V době školní zralosti se **éterné tělo osvobozuje** od budování fyzického těla **pro učení, paměť, fantazii, pro tvoření a zpěv.**

Astrální tělo – neboli tělo pocitové. Ve sféře astrálního těla prožíváme pocity bolesti, slasti, žádosti, vášně a pudů, apod. Astrální – pocitové tělo máme jako lidé společné jen se světem zvířat.

Já – je čtvrtým a nejvyšším článkem člověka a odlišuje člověka od ostatních pozemských bytostí. „Já“ mohu o své bytosti říci jen já sám. Svým Já může člověk působit na své nižší články – na tělo astrální, éterné a fyzické. Úkolem Já je tyto články zušlechťovat. Různí lidé se nacházejí na rozdílném stupni vývoje, a tak např. někdo svým Já dokáže uchopit své city a ovládnout vášně a pudy, nebo zůstane se svými pudy naopak spíše na úrovni zvířete. I éterné tělo může být Jástvím přetvořeno – nese v sobě paměť, temperament či zvyky a vzniká zde svědomí. Působením Já se může měnit i tělo fyzické – až do fyziognomie, postoje těla, gest atd.³¹

³⁰ BOOGERD, C.: *Éterné tělo ve výchově malých dětí*. 2009. s. 128–129.

³¹ Čtyři články lidské bytosti: STEINER, Rudolf. *Výchova dítěte z hlediska duchovní věd. Metodika vyučování a životní podmínky výchovy*. 1993, s. 13–18.

VÝVOJ DÍTĚTE VE TŘECH SEDMILETÍCH³²

Dle vztahu vnitřního a vnějšího světa můžeme vývoj dítěte rozdělit do sedmiletých period, které souvisejí s biologickým vývojem.

Steiner říká: „*Je třeba vědět, na kterou část lidské bytosti máme působit v určitém věku a jak se toto působení přiměřeně odehrává.*“³³

1. sedmiletí: „Svět je morální.“

Dítě, které sestupuje z duchovně-duševního světa, s sebou přináší do fyzického světa něco z minulosti. Před narozením je chráněno fyzickým tělem matky a pak je narozením jeho fyzické tělo uvolněno. Až do výměny zubů je tělo dítěte obklopeno schránou éterného a astrálního těla. Po výměně zubů, což je kolem sedmého roku života, se uvolňuje éterné tělo pro síly myšlení a paměti, do té doby pracovalo éterné tělo na budování tělesných orgánů.

Dítě od narození až do výměny zubů se vnímá jako součást světa a napodobuje vše, co ve svém okolí vidí. Základní nálada dítěte je krásná a vychází z nevědomého předpokladu, že svůj je morální, tedy hodný nápodoby. Nápodoba a to co dítě nasává, se vtiskává až do forem orgánů v těle. Patří sem vše, co dítě vnímá svými smysly - vše morální, nemorální, to, co lidé kolem něj dělají, jak se chovají atd. Na vývoj dítěte velmi působí i hračky, které ho obklopují. Jednoduché hračky z přírodních materiálů a obrázkové knihy, kde dítě může např. taháním za provázky uvést něco v pohyb, probouzejí fantazii, působí na rozvoj mozku a vnitřní pohyblivost orgánů. Naopak dokonalé panenky a hračky umrtvují dětskou fantazii a mozek zakrňuje a uvadá.

2. sedmiletí: „Svět je krásný.“

V období od výměny zubů do pohlavní zralosti chce dítě přijímat vše, co by mělo vědět, cítit a chtít, na základě autority. Dítě po autoritě touží a úkolem učitele či vychovatele je udržování autority. Dítě žije v přítomnosti a chce vychutnávat svět s jeho krásou.

---

³² Vývoj dítěte ve třech sedmiletích:

LIEVEGOED, B. C. J.: *Vývojové fáze dítěte*. 1992. s 74–76.

STEINER, Rudolf. *Výchova dítěte z hlediska duchovní věd. Metodika vyučování a životní podmínky výchovy*. 1993, s 22–23.

STEINER, Rudolf.: *Všeobecná nauka o člověku jako základ pedagogiky*. 2003, s. 131–141.

³³ STEINER, Rudolf.: *Výchova dítěte z hlediska duchovní věd. Metodika vyučování a životní podmínky výchovy*. 1993, s 21.

Vyučování by však nemělo být vedeno užitkově a primitivně, ale má být prostoupeno uměním.

Rubikon – polarita JÁ – SVĚT

Rubikon jakožto název vývojové fáze dítěte se užívá v antroposofickém názvosloví a znamená období, kdy se dítě, které bylo do devátého roku života plně otevřené světu kolem sebe, oddané svým milovaným rodičům a svému učiteli, náhle stává kritickým ke svému okolí. Dítě jakoby ztratilo ochranu svého vnitřního světa plného fantazie a uvědomuje si nedostatky a špatné stránky okolního světa, který proti němu nepřátelsky stojí. Dítě od svého desátého roku zažívá stále více svou osamělost a oddělenost od kosmu ve své tělesnosti. Může z toho být nešťastné. Také začíná jinak vnímat smrt, která se pro něj stává velkým problémem, o němž uvažuje.

Jeho citová stránka se objektivizuje, dítě začíná prožívat změny **v durovém a mollovém ladění**, jak v hudbě, tak ve své náladě.

Úkolem waldorfské pedagogiky je dítě nasměrovat k vyšší autoritě nebo k člověku, který stojí pevně ve světě přírodní říše – kamenů, rostlin a zvířat. Je dobré se zaměřit na mytologii a Starý zákon, kde jsou hrdinové, ke kterým může dítě vzhlížet. Učitel jde příkladem, pokud sám uznává vyšší autoritu, ze které žije.

3. sedmiletí: „Svět je pravdivý.“

V době pohlavní zralosti chce mladý člověk navázat vztah ke světu se svým vlastním úsudkem. V tomto období může mít vyučování již vědecký ráz, jelikož dospívající člověk má vnitřní pojem o tom, co je to pravda. Tato doba nese pro duši dítěte podněty pro budoucnost.

2.4 HUDBA A HUDEBNÍ VÝCHOVA VE WALDORFSKÉ PEDAGOGICE

Základy hudební výchovy přednesl **Rudolf Steiner** během seminárních hodin a přednášek k učebnímu plánu waldorfské školy, které probíhaly ve Stuttgartu od 21. srpna do 6. září 1919. Šlo o 15 intenzivních dní vzdělávání učitelů ve waldorfské pedagogice. Na waldorfskou pedagogiku a metodiku bylo tak málo času, že se jednotlivých předmětů dotkl v základních liniích.

Rudolf Steiner dále rozpracoval Hudební výchovu a působení hudby na člověka v knize *Podstata hudby a lidský prožitek tónů*³⁴. Překlad tohoto spisu jsem bohužel neměla k dispozici. Z díla však vycházejí waldorfské pedagogové **Wolfgang Wunsch** v knize *Utváření člověka hudbou* a **Tobias Richter** v knize *Učební plán waldorfské školy*. Tato dvě díla (mimo jiné) jsou inspirací pro učitele Hudební výchovy na waldorfských školách.

K výuce hudby říká Steiner toto:

*„...můžeme si stanovit i pro hudební vyučování jenom všeobecné linie; jednotlivost musíme samozřejmě zůstat pedagogické svobodě. A tady bych teď poprosil, abyste tyto všeobecné linie chápali tak, že se do nich dá v zásadě začlenit všechno, co v hudebním vyučování budete moci považovat za rozumné.“*³⁵

Dle Steinera má výuka Hudební výchovy postupovat tak, aby v 1. až 3. třídě rozvíjely děti **hudební sluch, správně tvořily hlas a pěvecký tón**.

Dále Rudolf Steiner pro výuku HV v 1. a 2. třídě doporučuje: *„abychom dali zaznít i něčemu, co je objektivní, oddělené od člověka – hudebnímu nástroji. Vždycky bychom měli dohlédnout na to, aby dítě mělo poměrně dlouho před devátým rokem, ve druhé polovině druhého školního roku, přístup k sólovému nástroji.“*³⁶

Od 4. ročníku se žáci učí **základy hudební nauky**, tedy hudební značky, noty a stupnice. Od 5. ročníku pak **tóniny, zejména durové**. S mollovými tóninami by se mělo čekat co nejdéle, ale žáci se s nimi mohou již seznámit. Celé hudební vyučování má postupovat tak, aby dítě bylo v prvních třech letech středem hudby, učí se jen naslouchat a zpívat. Poté by se však dítě mělo začít přizpůsobovat uměleckým požadavkům hudebního umění. Od 7. třídy by žák měl provozovat hudbu a mít pocit, že si chce zahrát pro radost a musíme mít na paměti, aby v žákovi nevznikl pocit, že je v hudbě „drezírováno“. V 7. a 8. třídě je důležité v žácích pěstovat **hudební úsudek**, učit se rozlišovat **ráz skladeb**, např. od Beethovena, Brahmsa, apod. V dřívějších obdobích to není vhodné.³⁷

---

³⁴ STEINER, Rudolf: *Das Wesen des Musikalischen und das Tonerlebnis im Menschen*. 1920–1923.

³⁵ STEINER, Rudolf: *Waldorfská pedagogika: Seminární hodiny a přednášky k učebnímu plánu*. 2006, s. 175–176.

³⁶ STEINER, Rudolf: *Waldorfská pedagogika: Seminární hodiny a přednášky k učebnímu plánu*. 2006, s. 145.

³⁷ *Tamtéž*. s. 176–177.

Wolfgang Wunsch, významný waldorfský pedagog a docent vysoké školy zaměřující se na hudbu, si vážil přínosu maďarského pedagoga Kodályho. **Zoltán Kodály** totiž v 50. letech 20. století rozšířil Hudební výchovu v maďarských školách na 1 vyučovací hodinu Hudební výchovy denně. Kodály rozpracoval novou hudební pedagogiku a všem žákům se mělo dostávat hudebního vzdělání a pravidelného zpěvu, protože bez hudby je člověk neúplný. Žáci prý dosahovali celkově lepších výsledků.³⁸

Rudolf Steiner doporučoval využívat v hudbě staré ladění, kde komorní A má 432 Hz. Komponoval v něm např. hudební velikán W. A. Mozart i G. Verdi. Je to ladění, které se užívalo dříve a více odpovídá přírodním zákonům. U člověka prý toto ladění lépe rezonuje s celou jeho bytostí na fyzické i duševní rovině. Je blízké hlasu člověka, zpěvu ptáků „*a je příjemnější na poslech a stimuluje pravou hemisféru (cit, empatie, intuice)*“.³⁹

Ve starém ladění jsou laděny i pentatonické flétny, od českého výrobce fléten pana Čípa, které jsou vhodné pro děti předškolního věku a žáky 1. a 2. třídy. Tyto flétny s laděním na 432 Hz se využívají na waldorfských školkách a školách.

Dnešní ladění s A o frekvenci 440 Hz se prosadilo začátkem 20. století v Americe díky slavnému klarinetistovi J. C. Deaganovi.⁴⁰ „*Dnes je většina hudby západního světa naladěna na A 440Hz, protože Mezinárodní organizace pro standardizaci (ISO) ji schválila v roce 1955, po předchozím doporučení roku 1939 mluvčím nacistické strany Josephem Goebbelsem.*“⁴¹

Někteří vědci zkoumali vliv zvuku, hudby či slova na hmotu.

---

³⁸ WÜNSCH, Wolfgang: *Utváření člověka hudbou: Hudební vyučování ve waldorfské škole. Nauka o člověku a výchova.* 1995, s. 2.

³⁹ KIRSCHNER, Martin. Epoch Times. *Za hranice vědy. Vliv hudby na lidské zdraví III: Je rozdíl v hudbě laděné na frekvenci 440 Hz a 432 Hz?* [Online] Dostupné z URL: <<http://www.epochtimes.cz/2014051522087/Vliv-hudby-na-lidske-zdravi-III-Je-rozdil-v-hudbe-ladene-na-frekvenci-440-Hz-a-432-Hz.html>> [2016-11-15].

⁴⁰ V novém ladění složil Deagan válečnou znělku, která byla využita v propagandě během 2. světové války. Původ standardizace této frekvence vzbuzuje přirozeně další vlnu odporu. Ve Francii v roce 1955 protestovalo proti standardizaci frekvence A 440Hz více než 20 000 hudebníků. Jiná studie říká, že 440Hz není negativní stav. Jen stimuluje levou hemisféru, (kde je uloženo naše EGO), smysl pro detail, matematiku, logiku a materialismus ve smyslu „co vidím/slyším, to musí být pravda“.

KMET'OVÁ, Andrea. *Liečivá frekvencia 432 Hz.* ZEM A VEK. Měsíčník utajovaných informací bez cenzúry. SOFIAN, s. r. o., 2014. ISSN 1339-2360. [Online] Dostupné z URL: <<http://www.e-polis.sk/lieciva-frekvencia-432-hz>> [2016-11-15].

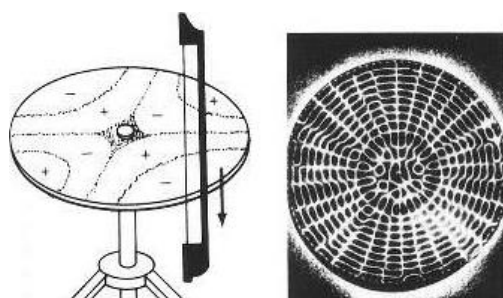
⁴¹ J. Goebels využil hudbu v ladění na 440 Hz v roce 1939 pro nacistickou propagandu, protože si byl vědom manipulačních účinků. Internetový zdroj: *Tamtéž.*

Ernest Chladni pozoroval vliv tónových vibrací na jemný písek. Každý tón zahráný smyčcem na hranu kovové desky, na které je vysypaný písek, vytvoří působením vibrací tónu obrazec z písku (obr. 5⁴² a obr. 6⁴³). Další vzniklé obrazce můžeme vidět v příloze č. 6.1. Zjistil, že formu obrazce ovlivňují čistota a výška tónu, při falešném tónu vzniká pokřivený obrazec.

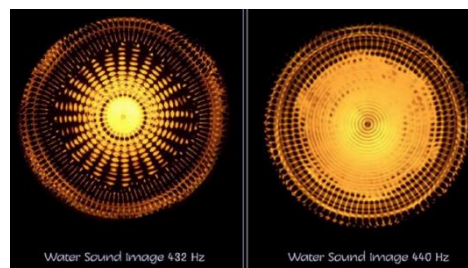
Obr. 5 – Chladniho obrazec

Na obrázku č. 7⁴⁴ lze vidět rozdílné působení vibrací zvuku ve vodě (432 HZ vlevo, 440 HZ vpravo). Lze tedy předpokládat, že jinak působí na člověka hudba laděná na 432Hz a jinak hudba laděná na 440Hz, jelikož fyzické tělo je složeno převážně z vody.

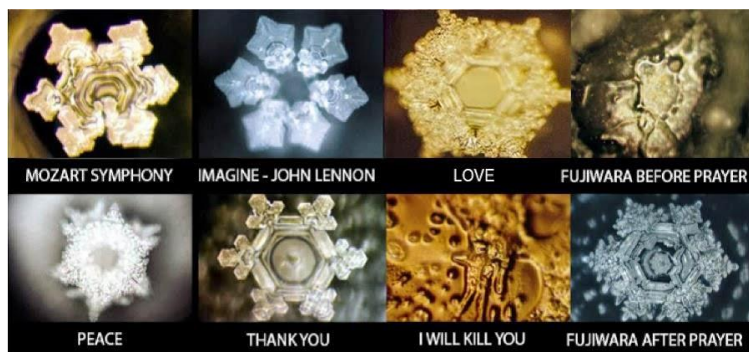
Obr. 6 – Vznik Chladniho obrazce

Vědec **Masaru Emoto** zkoumal pod mikroskopem rozdílné obrazce krystalů vody, které se měnily podle hudby a působením slova. Například slovo hlupák nebo věta „Zabiju tě.“ (viz obr. 8⁴⁵ – třetí foto vpravo dole) vytvořily ve

Obr. 8 – Působení zvuku na vodu

vodě beztvary obrazec, zatímco slova jako láska, mír, „Děkuji.“ tvoří krásné pravidelné krystalické formy (viz Obr. 8 – první, druhé foto zleva dole a třetí zleva nahoře). Můžeme vidět působení modlitby na proměnu znečištěné vody v přehradě Fujivara (viz Obr. 8 poslední dvě foto vpravo nad sebou). Podobným způsobem proměňují kněží vodu modlitbou, čímž vzniká voda „svěcená“.⁴⁶

Obr. 7 – Působení slova na vodu

⁴² Chladniho obrazec – [Online] Dostupné z URL: < <http://www.matrix-2001.cz/files/image/exkluzivne/Norway-torsion-chladni-comp.jpg> > [2016-11-15].

⁴³ Vznik Chladniho obrazce – [Online] Dostupné z URL: < http://fyzika.jreichl.com/data/MKV_vlneni_soubory/image048.jpg > [2016-11-15].

⁴⁴ Fyzikální web. Články o fyzice. Hudba ve 432 vs 440 HZ. 9. 3. 2015. [Online] Dostupné z URL: < <http://fyzika.klusik.cz/stitek/432-hz/> > [2016-11-15].

⁴⁵ Působení slova na vodu – [Online] Dostupné z URL: < <http://herboecolife.com/wp-content/uploads/2015/01/emoto.jpg> > [2016-11-15].

⁴⁶ EMOTO, Masaru a Fliege, J.: *Léčivá síla vody*. 2005, s 24–116.

3 HUDEBNÍ VÝCHOVA VE ŠKOLNÍM VZDĚLÁVACÍM PROGRAMU ZÁKLADNÍ ŠKOLY WALDORFSKÉ V JINONICÍCH

Hudební výchova má na ZŠ waldorfské v Jinonicích své nezastupitelné místo. Hudební výchova působí na rozvoj celé osobnosti žáka – na jeho myšlení, cítění i vůli. Výuka je vedena prakticky a s hudební teorií se žáci setkávají prvně ve 3. třídě. Hudební výchova vychází z principů waldorfské pedagogiky a respektuje požadavky RVP.

3.1 ZÁKLADNÍ ŠKOLA WALDORFSKÁ V JINONICÍCH ⁴⁷

Základní škola waldorfská v Jinonicích vznikla v roce 1992 z iniciativy rodičů. Je státní školou a má 1. až 9. ročník s průměrným počtem 26 žáků. Ve škole má 1. až 9. třída vždy jen jednu třídu. Celkem má škola max. kapacitu 270 žáků.

Motto Základní školy waldorfské v Jinonicích zní:

„ V úctě přijmout, v lásce vychovat, ve svobodě propustit. “⁴⁸

Každá základní waldorfská škola v České republice splňuje RVP nařízený MŠMT a zároveň dodržuje zásady waldorfského vzdělávání na 1. a 2. stupni. ZŠ waldorfská v Jinonicích vyučuje podle ŠVP Waldorfská škola pro základní vzdělávání, který je platný od roku 2007.

CHARAKTERISTICKÉ RYSY WALDORFSKÉ ŠKOLY:

- **Epochy** – hlavní vyučovací předměty – např. MA, ČJ, Zeměpis, Dějepis, Chemie probíhají v epochách. Epocha je:

„...dvouhodinový vyučovací blok, který se ještě dále dělí na část rytmickou, vyučovací a vyprávěcí, je monotematický a po dobu 3 až 4 týdnů při něm učitel

---

⁴⁷ WALDORFSKÁ ŠKOLA JINONICE: Úvod / O škole / Waldorfská pedagogika. [Online] Dostupné z URL: < <http://www.waldorfjinonice.cz/o-skole/waldorfska-pedagogika/>, <http://www.waldorfjinonice.cz/o-skole/> > [2017-2-5].

⁴⁸ PETROVÁ, Daniela, a kolektiv učitelů: ŠVP WALDORFSKÁ ŠKOLA, Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání. ZŠ waldorfská, Praha 5 – Jinonice. 2007.

rozvíjí jedno dané téma (např. matematické operace, stavba domu, dějiny Řecka).⁴⁹

Epocha je též: „...koncentrované vyučování v epochách, které umožňuje probrat látku mnohem intenzivněji, ponořit se do tématu, prožívat ho po určitou dobu a pochopit tak jeho podstatu a souvislosti.“

- **Umělecké, pohybové a praktické činnosti ve výuce**, díky kterým škola „žije a dýchá“.
- **Slovní hodnocení** – žáci nejsou v průběhu roku známkováni a na konci každého pololetí jsou slovně hodnoceni na vysvědčení. Slovní hodnocení je: „...hlubokou úvahou nad dítětem, které učitel celý rok vedl, o vývoji jeho schopností a předpokladech k další práci. Hodnocení je zaměřeno na individuální pokrok žáka, ne na jeho srovnání s jakousi hypotetickou laťkou.“
- **Třídní učitel** má své žáky od 1. do 8., či až 9. třídy. Třídní učitel „pečuje o rozvoj osobnosti dítěte po celou dobu školní docházky.“
- **Dva cizí jazyky** již od první třídy – Anglický a Německý jazyk.
- **Absence učebnic** – žáci si zapisují látku do tematicky vedených sešitů (epochových a odborných). V nižších ročnících opisují texty z tabule a později z výkladu učitele. Texty si žáci ilustrují doprovodnými obrázky.

ZŠ waldorfská škola v Jinonicích učí žáky:

„...myslet, tvořit, cítit, komunikovat a spolupracovat s druhými.“

Waldorfská pedagogika podporuje u žáka: „...celkový rozvoj jeho osobnosti v oblasti rozumu, citu a vůle.“ V žácích probouzí vnitřní motivaci k učení bez vnějšího hodnocení známkami. Učitel je přitom architektem vzdělávacího procesu. Snaží se žáky zapálit pro poznávání, pozorování a objevování a poznávání zákonitostí světa. Učivo je předkládáno v souvislostech a je spojeno s prožitkem.

Ve waldorfské škole nejde o to, do žáků vměstnat spoustu informací a vědomostí a zformovat je do žádoucího tvaru, ale vychovat z nich lidi, kteří budou do budoucna vybaveni tvořivým otevřeným přístupem k neustále se měnícímu světu.⁵⁰

---

⁴⁹ Asociace waldorfských škol České republiky. 2008. Pedagogika. Stručně o waldorfské pedagogice. [Online] Dostupné z URL: < http://www.iwaldorf.cz/wald_ped.php?menu=ped-owa > [2017-3-18].

⁵⁰ WALDORFSKÁ ŠKOLA JINONICE: *Waldorfská pedagogika*. [Online] Dostupné z URL: < <http://www.waldorfjinonice.cz/o-skole/waldorfska-pedagogika/> > [2017-3-12].

3.2 VÝUKA NA 1. STUPNI ZŠ WALDORFSKÉ V JINONICÍCH

Při svém studiu na pedagogické fakultě, jsem na 1. stupni ZŠ waldorfské v Jinonicích absolvovala během tří školních roků náslechy a praxe v 1., 2., 3. a 4. třídě. Uváděné vyučovací metody a výukové materiály jsem čerpala ze záznamů a příprav z mé praxe a zejména od třídní učitelky Jany Plachetkové, která mi své přípravy poskytla.

Dále jsem čerpala z uvedených zdrojů (knih, internetových zdrojů, atd.).

V Základní škole v Jinonicích začíná výuka od 8:30, jelikož mnoho žáků do školy dojíždí z celé Prahy. Výuka nezačíná běžným zvoněním, ale každý učitel má svůj způsob, často hudební, jak žákům oznámí, že výuka začíná. Může to být např. cinkání zvonečkem, hra na zvonkohru nebo píseň. Žák, který vchází do třídy, si podá ruku na přivítanou se svým třídním učitelem a naváže oční kontakt.

EPOCHOVÉ VYUČOVÁNÍ

Každé ráno začne tzv. epochou, která trvá 1h 50 minut a aby harmonicky působila na všechny články bytosti – oblast vůle, citění i myšlení, je členěna do **tří částí**:

1. Rytmická část

Rytmická část je začátkem celého vyučování. Začíná ranním rituálem – průpovědí (viz ukázka textu vpravo), písní, básní, dále žáci říkají své osobní básně. Pak následuje hra na flétnu, zpěv, rytmická cvičení na procvičování násobilky, abecedy, vyjmenovaných slov apod., kruhové či párové tance. Rytmická část oslovuje u žáků zejména oblast vůle a končetin. Po rytmické části je malá přestávka na pití.

2. Hlavní vyučování

Žáci se vždy měsíc (3–4 týdny) intenzivně věnují jednomu z hlavních předmětů, tedy Českému jazyku, Matematice, v 1. a 2. třídě Formám, Vlastivědě, Prvouce atd.

Průpověď pro 1.–4. ročník waldorfských škol R. Steiner

*To milý slunce svít
den ozařuje mi a údům sílu
dá,
moc ducha v duši mé.
Já, v záři sluneční,
ó, Bože, sílu ctím,
již ve své dobrotě
tys vložil v duši mou,
bych mohl učit se
a pilně pracovat.
Od Tebe pochází světlo a
síla,
k Tobě nechť proudí láska a
dík.*

Epochy jednotlivých předmětů se po sobě střídají – např. nejprve epocha Forem, pak epocha ČJ, poté epocha MA a opět epocha Forem, atd. Propracované učivo tak v dětech po dobu zhruba dvou měsíců „spí“, aby se na něj následně navázalo.

Výuka v hlavním vyučování probíhá zejména frontálně, žáci učiteli aktivně naslouchají a jsou vedeni otázkami k hledání zákonitostí v dané látce.

Probíranou látku si pak žáci napíší a nakreslí do epochového sešitu podle tabule. Učitel před zápisem zpívá motivační píseň k vyndávání penálů (viz Př. č. 3.8). Ve vyšších ročnících si již žáci dělají samostatné zápisky z výkladu učitele. A jelikož žáci nemají učebnice, jsou sešity zdrojem potřebných informací. Jako doplněk výuky se využívají mapy, atlasy a knihy.

3. Vyprávění

Nakonec epochy učitel dětem vypráví (nebo čte), čímž dostanou potravu pro svou duši. Učitel zapálí svíčku se slovy: „*Plamínek světla zapálím, světlo a pravda, nechť v mém srdci zůstávají dál.*“ A poté řekne se žáky průpověď’.

Obsah vyprávění:

- v 1. třídě – lidové pohádky,
- ve 2. třídě – legendy o svatých a bajky,
- ve 3. třídě – stvoření světa, Starý zákon,
- ve 4. třídě – severská a keltská mytologie,
- v 5. třídě – starověké civilizace (Egypt, Indie, Persie) a starověké Řecko.

ODBORNÉ PŘEDMĚTY

Odborné předměty – AJ, NJ, ČJ cvičná, MA cvičná, HV, TV, VV, Eurytmie, Ruční práce a Dílny – probíhají v klasických **45minutových hodinách**.

I v odborných předmětech se však jednotlivé hodiny člení na **rytmickou** (písň, říkanky, pohyb, opakování učiva), **hlavní** (zavádění nové látky) a **vyprávěcí část**, která žáky zklidní.⁵¹

---

⁵¹ *Asociace waldorfských škol České republiky*. 2008. Stručně o waldorfské pedagogice. [Online] Dostupné z URL: <http://www.iwaldorf.cz/wald_ped.php?menu=ped-owa> [2017-3-18].

3.3 CHARAKTERISTIKA PŘEDMĚTU HUDEBNÍ VÝCHOVA NA ZÁKLADNÍ WALDORFSKÉ ŠKOLE V JINONICÍCH⁵²

Předmět Hudební výchova (dále HV) je ve Školním vzdělávacím programu Základní školy waldorfské v Jinonicích (dále jen ŠVP ZWŠ Jinonice) realizován výstupy ve vzdělávací oblasti **Umění a kultura**. HV je vyučována ve všech ročnících na 1. a 2. stupni ZŠ.

*„Vzdělávací předmět hudební výchova je **nedílnou** součástí vzdělávacího procesu na waldorfské škole. Umožňuje žákům uchopovat umělecké a kulturní stránky života formou odpovídající jejich věku. Napomáhá jejich osobnostnímu i sociálnímu vývoji prostřednictvím praktické realizace vlastních prožitků pomocí specifického jazyka hudby a jeho výrazových prostředků.“*

ČLENĚNÍ HUDEBNÍ VÝCHOVY:

- Vokální činnosti – individuální a společný hlasový projev
- Instrumentální činnosti – individuální a společná hra na nástroje
- Pohybové činnosti
- Poslechové činnosti
- Hudební teorie

TŘI ZÁKLADNÍ OBLASTI VZDĚLÁVACÍHO PROCESU V HV:

- 1) Vědomostní a poznatková oblast – obsahuje hudební teorii, dějiny hudby, skladbu a hudební formy.
- 2) Pocitová oblast – zahrnuje uchopování nálad jednotlivých tónin, harmonií a též jejich realizaci pomocí hudebních nástrojů.
- 3) Pohybová – vlastním tělesným pohybem pronikají žáci do sféry hudby a prožívají podstatu rytmu a taktu.

Všechny tyto tři oblasti žáci zažívají při společném i individuálním hlasovém projevu, při společné i individuální hře na nástroje, v rozhovorech o hudbě a jejích výrazových prostředcích a poznávacích činnostech.

---

⁵² PETROVÁ, Daniela a kolektiv učitelů: *ŠVP WALDORFSKÁ ŠKOLA, Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání. Kap. 6.12. Hudební výchova. ZŠ waldorfská, Praha 5 – Jinonice. 2007, s. 198–199.*

VYUČOVACÍ METODY V HUDEBNÍ VÝCHOVĚ

Vyučovací metody v Hudební výchově se odvíjejí od vývojových fází osobnosti, tedy:

- **v 1.–3. třídě** je žák **pomocí nápodoby** veden k uchopování hudby jako celku – melodického, rytmického a harmonického. Žáci se učí písním pomocí přirozeného pohybu těla – aniž je uchopuje abstraktně či pomocí hudebních znaků.
- **ve 4.–6. třídě** se žák učí „**hudební gramatiku**“ – takt, rytmus, intervaly, tóniny, nálady harmonií a zápis hudby. V procesu učení se spojuje prožitek z praktické realizace hudby a intelektuální uchopování výrazových prostředků hudby.
- **v 7.–9. třídě** se u žáka rozvíjí **logické myšlení a vlastní úsudek** na základě **hudební teorie a dějin hudby**. Žáci upevňují návyky při hře na nástroj a zpěvu a vědomě je rozvíjí.

V každé třídě se předpokládá společná hudební práce jako součást vyučovacích předmětů v rámci epoch a také v dalších odborných předmětech.

MEZIPŘEDMĚTOVÉ VZTAHY HUDEBNÍ VÝCHOVY

Hudební výchova využívá mezipředmětových vztahů zejména k následujícím vyučovacím předmětům:

- Český jazyk (např. písně a rytmižace abecedy, vyjmenovaných slov)
- Matematika (např. rytmické násobkové řady, zlomky ve vztahu k taktu)
- Anglický a Německý jazyk (zpěv anglických a německých písní, kánonů, rytmické říkanky)
- Zeměpis, Dějepis (zpěv evropských a světových písní + tance různých národů, dějiny hudby, životopisy skladatelů, dobové písně)
- Eurytmie (poslech pentatonických melodií, poslech písní, skladeb vážné hudby, eurytmické zpracování skladeb, rytmus, tónová výška, melodie, nálada dur, mol v pohybu, stupnice v eurytmických gestech)

PRŮŘEZOVÁ TÉMATA VE VÝUCE HV:

- Osobnostní a sociální výchova (rozvoj kreativity, komunikace, kooperace, postoje a hodnot, sebepoznání a seberegulace)
- Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

- Multikulturní výchova (Jsme Evropané, Objevujeme Evropu a svět, rozdílné kultury v písni a tanci – židovská, severská, řecká, indická kultura, atd.)

FORMA VÝUKY HV:

Forma výuky Hudební výchovy je na Základní waldorfské škole v Jinonicích převážně:

- hromadná
- dále skupinová
- popřípadě individuální

Formy lze vzájemně kombinovat. Součástí předmětu HV jsou:

- návštěvy koncertů
- vystoupení na školních slavnostech

TEMATICKÉ PLÁNY HUDEBNÍ VÝCHOVY

Tvorba tematických plánů k Hudební výchově je v 1. a 2. třídě v kompetenci třídních učitelů a od 3. třídy dále učitelů HV. Učitelé při tvorbě vycházejí z principů waldorfské pedagogiky a též z ŠVP pro základní vzdělávání. Odborný učitel HV spolupracuje s třídním učitelem a domlouvají se, jaké písně, hra na nástroj, či tance je potřeba s žáky procvičovat.

Každý ročník je věnován jiné etapě ve vývoji lidstva a s ní souvisejícími dovednostmi, které se žáci v konkrétním roce učí. V příloze č. 5.2 uvádím přehled, co se žáci v jednotlivých ročnících učí.

Každý ročník také vyžaduje specifický přístup s přihlédnutím k vývoji žáků. Steiner o tom říká: *"Co budeme vyučovat a jak budeme vychovávat, to bychom měli přejímat pouze z poznání vyvíjejícího se člověka a jeho individuálních vloh."*⁵³

Učitelé mají kromě waldorfských zpěvníků a sborníků k dispozici odbornou literaturu se zaměřením na Hudební výchovu, zejména **Učební plán Waldorfské školy** od **Tobiase Richtera**, který rozpracoval Hudební výchovu, sbor a instrumentální hru od 1. do 12. ročníku waldorfské školy. Dále je to **Vzdělávání člověka hudbou** od **Wolfganga Wünsche**, který napsal o Hudebním vyučování na waldorfské škole též od 1. do 12. ročníku. V dalších kapitolách vycházím z těchto spisů, z rozhovoru s waldorfskou paní učitelkou HV a též z mé praxe a náslechu na ZŠ waldorfské v Jinonicích.

---

⁵³ STEINER, R.: *Články o trojčlennosti sociálního organismu a k současné situaci. Pedagogický základ a stanovení cíle waldorfské školy.* 1915-1921, str. 8.

3.4 HV V 1. A 2. TŘÍDĚ JAKO SOUČÁST VÝUKY + HRA NA PENTATONICKOU FLÉTNU

V 1. a 2. třídě se udební výchova nevyučuje jako samostatný předmět, ale je zakomponována do každodenního epochového vyučování a do dalších předmětů, jako jsou cizí jazyky – AJ, NJ.

Celodenní výuku prostupují malé, často hudební rituály, které žáky upozorňují, že bude změna činnosti (zvoneček, zvonkohra, píseň, říkanka, apod.).

Když jsem byla v ZŠ waldorfské v Jinonicích na praxi v 1. a 2. třídě, byla jsem překvapena kolika písněmi, básněmi a pohybem je celá výuka prodchnuta. Navíc je od 1. třídy součástí každodenní výuky hra na pentatonickou flétnu.

Tělesný pohyb, který je velmi důležitý zejména u předškolních dětí, je vhodný ve školní době **stále více upozadovat** a děti se tak postupně naučí tichému sezení. Tím dosáhneme toho, že pohyb, jenž žije hlavně v končetinách, se u sezení promění v pohyb vnitřní, kterým bude ve škole například zpěv. Hudbu totiž v jistém smyslu prožíváme jako vnitřní pohyb. Tento **princip zvnitřnění** z vnějšího pohybu se uplatňuje v 1. a 2. třídě i v dalších předmětech (např. počítání, apod.).⁵⁴

Jelikož 1. a 2. třídě waldorfské školy vévodí v hudební výchově pentatonika, pokusím se ji více přiblížit z pohledu waldorfské pedagogiky.

PENTATONIKA

V 1. a 2. třídě waldorfských škol se zpívají a hrají především pentatonicky laděné písně až do období *Rubikonu*⁵⁵. Rubikon nastává okolo devátého roku života a dítě, které bylo plně součástí světa, teď začne vnímat svět s odstupem a kritikou.

Pentatonické písně se ve waldorfské pedagogice využívají od nejútlejšího věku dítěte (ve waldorfských školkách). Pentatonické písně v kvintovém ladění mají náladu, která odpovídá způsobu prožívání dítěte. Dítě je stále v pohybu a je součástí světa, ke kterému je otevřené a vnímá jej bez odstupe. Naopak my dospělí žijeme v terciovém, dur-mollovém cítění, proto nám pentatonika může znít zvláště. Pentatonické písně mají být v jednotě – text, melodie i nálada.

---

⁵⁴ WÜNSCH, Wolfgang: *Utváření člověka hudbou: Hudební vyučování ve waldorfské škole. Nauka o člověku a výchova*. 1995, s 4–5.

⁵⁵ Rubikon – vývojová fáze je blíže vysvětlena v kap. 2.3 Vývoj dítěte z pohledu waldorfské pedagogiky.

O pentatonice napsala paní Sviráková:

*„Děti v tomto věku nestojí ke světu v odstupě, jsou jeho součástí, jsou otevřené, neustále v pohybu. Tak i pentatonická hudba není uzemňující, nemá základní tón (tóniku), ke kterému by směřovala, je neukončená, plynoucí, nechává volnost, nese v sobě nádech a výdech, odcházení a přicházení. Nevyžaduje přesné dodržování rytmu ani přesný zápis v taktech. Základní tón a rytmus jsou tu tak málo, jak málo existuje pevný základ v životním prožívání dítěte.“*⁵⁶

Wolfgang Wunsch uvádí, že pentatonickou stupnici dostaneme, vyjdeme-li ze středového tónu „a1“ v kvintách nahoru i dolů a poté je stáhneme do prostoru oktávy.

Pentatonická stupnice

Ve waldorfské pedagogice má pentatonická stupnice tóny –d1–e1–g1–a1–h1– a je tvořena v kvintách nahoru a dolů od základního tónu a1 s vynecháním tónů c a f. Jde tedy o pětitónovou stupnici bez půltónů.

Naopak profesor pražské konzervatoře Vladimír Poš v České Orffově škole, která je věnovaná pentatonice, uvádí jako základní pentatonickou stupnici tu, jež je tvořena od základní stupnice C dur s tóny –c1–d1–e1–g1–a1– s vynecháním tónů f a h. Další stupnice označuje za odvozené.⁵⁷

Mezi lidovými písněmi je pentatonických písní poskrovnu, a proto si je waldorfská pedagogové, rodiče a hudebníci sami skládají.

Pohyb melodie nahoru působí na člověka jako pohyb **ze sebe** a naopak pohyb dolů **k sobě**, proto má tato řada vlastností **nádechu a výdechu**. Na to je třeba při skládání pentatonických písní brát ohled.⁵⁸

Waldorfská učitelé čerpají pentatonické písně např. ze sborníku Pentatonické písničky pro učitele, rodiče a dětičky (nejen) ve waldorfských školách a školách od Boženy Svirákové. Další písně týkající se různých svátků v roce mohou učitelé najít např. ve Věnečku (jaro, léto, podzim, zima) – sborníky pro rodiče dětí waldorfských školek a škol, dále ve zpěvnících od Pana Poláčka z Collegia pro arte antiqua, který shromáždil písně pro účely waldorfské školy.

⁵⁶ SVIRÁKOVÁ, Božena: Pentatonické písničky pro učitele, rodiče a dětičky (nejen) ve waldorfských školách a školách. 2014, s. 1.

⁵⁷ HURNÍK, Ilja a Petr EBEN. Česká Orffova škola. II. Pentatonika. 1969, s. 4.

⁵⁸ WÜNSCH, Wolfgang: Utváření člověka hudbou: Hudební vyučování ve waldorfské škole. Nauka o člověku a výchova. 1995, s. 4.

Mezi lidovými písněmi jsem našla pro představu několik písní, které jsou v pentatonickém ladění. Většinu z nich uvádím s tóny melodie. Jsou to např.: Halí belí, Hou, hou, krávy jdou, Jede, jede poštovský panáček a dětské lidové popěvky jako:

Zlatá brána otevřená⁵⁹ – známá dětská jarní hra

Neprš, neprš, dýšču⁶⁰ – s tóny d1, d1, h1, e1, d1, h1, d1, d1, h1, e1, d1, h1

Hu hu, hukše, mama vaří lukše⁶¹ – s tóny a1, g1, h1, a1, a1, a1, g1, g1, h1, a1

Vrána letí, nemá děti⁶² – s tóny g1, a1, g1, e1, g1, a1, g1, e1

Stávaj ráno, Marijáno⁶³ – s tóny g1, g1, g1, h1, g1, g1, g1, d1 – pro nás již neznámá koleda z Moravy

Když se hory zelenaly⁶⁴ – s tóny g1, h1, d1, h1, d1, h1, a1, g1 – píseň se zpívala na Zelený čtvrtek

3.4.1 1. TŘÍDA

Na ZŠ waldorfské v jinonicích je v 1. třídě předmět Hudební výchova rozložen do každodenního epochového vyučování Matematiky, Českého jazyka a Forem a do dalších předmětů jako jsou cizí jazyky – Anglický jazyk a Německý jazyk.

V 1. třídě se tedy HV nevyučuje jako samostatný předmět.

3.4.1.1 Aspekty ve výuce HV

Společná duše třídy

Žáci jednotlivých tříd se společným intenzivním soužitím ve třídě na sebe naladí a vzniká jejich společné éterné tělo. „Mezi dětmi se vytvoří jistý druh vnitřního světa, ve kterém mají vzájemné spojení a oporu.“⁶⁵

Toho se využívá zejména v prvních dvou školních letech, kdy žáci společně recitují dlouhé básně, říkanky a zpívají mnoho písní. Též jsou schopni nacvičit dlouhý text na divadelní hru, kterou též říkají všichni dohromady a části v menších skupinkách.

---

⁵⁹ PLICKA, K., Volf, F., Svolinský, K.: Český rok v pohádkách, písních, hrách a tancích, říkadlech a hádankách. Jaro. 1944, s. 216.

⁶⁰ *Tamtéž*, s. 210.

⁶¹ *Tamtéž*, s. 246.

⁶² *Tamtéž*, s. 239.

⁶³ *Tamtéž*, s. 133.

⁶⁴ *Tamtéž*, s. 123.

⁶⁵ BOOGERD, C.: *Éterné tělo ve výchově malých dětí*. 2009. s. 140.

Pentatonika

V první třídě děti zpívají lidové písně a mnoho pentatonických písní, které souvisí s rytmem roku. V 1. třídě je ve zpěvu primární **melodie**, které však **v pentatonice chybí základní tón**. Jednoduchý rytmus zatím není svázán v taktu, ale vychází z kvality **nádechu a výdechu**.

„*Melodie se volně vznáší kolem centrálního tónu (a1).*“

Nápodoba

Učitel zpívá písně a **doprovází je pohybem**, který odpovídá obsahu textu a žáci ve zpěvu i pohybu přirozeně **napodobují**. Zpěv je střídán poslechem, což působí na duši dítěte harmonicky.⁶⁶

Individuální hudební nástroj

Je vhodné, aby si žáci během prvního ročníku zvolili svůj individuální hudební nástroj.⁶⁷

3.4.1.2 Vokální činnosti

Řečová cvičení

Žáci cvičí každý den **artikulaci** především v rytmické části epochy. Vybrané jazykolamy a řečová cvičení si žáci opakují po dobu několika týdnů, a pak se obměňují. Využívané jazykolamy a říkanky jsou např. ***Kulhavá kobyla, Krákorala černá vrána, Vejř, Skákala bába***⁶⁸, Byl jednou jeden Řek, 333 stříbrných stříkaček, apod.

Dále žáci říkají v průběhu dne mnoho básní: průpovědi, básně k epochám (MA, ČJ) a ročnímu období, básně k prstovým cvičením, básně a pohádky v cizích jazycích (AJ, NJ), atd.

---

⁶⁶ Pentatonika a Nápodoba: RICHTER, Tobias: *Učební plán waldorfské školy. Pedagogické pojetí a cíle vyučování. Hudební výchova. Sbor, instrumentální hra.* 1995. (elektronické vydání bez číslování – kap. 1. ročník)

⁶⁷ *Tamtéž.*

⁶⁸ Řečová cvičení – Kulhavá kobyla, Krákorala černá vrána, atd jsou v příloze č. 4.1, 4.2, 4.3, 4.4.

Zpěv

Klíčové kompetence:

- *Žák zpívá (za podpory společenství) podle svých dispozic intonačně čistě jednohlasé písně.*
- *Žák doprovází písně jednoduchými přirozenými pohyby.*

Učivo:

- *Písně (pentatonické) s latentní tóninou a volným rytmem, melodie písní cca v rozsahu d1–a1, rozsah může být postupně rozšiřován.*⁶⁹

Rudolf Steiner a další navazující antroposoficky zaměřeni pedagogové a lékaři popisují, jak se *éterné (životní) tělo*⁷⁰ dítěte kolem sedmého roku emancipuje ve prospěch učení, paměti a zpěvu. V praxi to znamená, že éterné tělo nemá tíži, proto budou ke zpěvu důležité pohyby lehkosti – např. let ptáků, skákající zvíře, vítr, apod.

Správné nasazení hlasu – Dítě tedy nechme napodobováním dělat rukama pohyb mávání ptačích křídel a postupným zmenšením pohybu dojdeme až ke zjemnění a vnějšímu klidu. Poté nasadíme zevnitř zpěv a bude nám ve třídě ubývat tzv. bručounů. Hluboký a bručivý hlas často souvisí s tíží, která zatím přetrvává ve vnitřních pohybech dítěte.⁷¹

Pentatonické písně

Uvádím zde příklad pentatonických písní, které žáci zpívají v 1. třídě během roku a některé i na slavnostech. Většina z nich jsou ze sborníku *Pentatonických písní*⁷².

Písně podzimní: *Michael* (Př. č. 1.1), *Lucerno, lucerno* (Př. č. 1.2), *Martinské světlo* (Př. č. 1.3)

Písně zimní: *Zima* (Př. č. 1.6), *Masopustní skočka*

Písně jarní: *Smrtná neděla* (Př. č. 1.7), *Březen* (*Pentatonické písně*, s. 91), *Svatý Jiří vstává* (Př. č. 1.9)

Písně letní: *Brouček* (*Pentatonické písně*, s. 50), *U studánky* (*Pentatonické písně*, s. 56)

---

⁶⁹ PETROVÁ, Daniela, a kolektiv učitelů: *ŠVP WALDORFSKÁ ŠKOLA, Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání*. 2007, s. 201.

⁷⁰ Éterné tělo - viz Kap. 2.3 - Vývoj dítěte z pohledu waldorfské pedagogiky.

⁷¹ Pentatonika a Nápodoba: RICHTER, Tobias: *Učební plán waldorfské školy. Pedagogické pojetí a cíle vyučování*. 1995. (elektronické vydání bez číslování – kap. 1. ročník)

⁷² SVIRÁKOVÁ, Božena: *Pentatonické písničky pro učitele, rodiče a dětičky (nejen) ve waldorfských školách a školách*. 2014.

Diatonické písně

Žáci zpívají i běžné diatonické písně, buď lidové, nebo umělé k rytmu a slavnostem roku. Příklad zpívaných písní: *Moje malé světélko* (období sv. Martina – Př. č. 2.1) *Listopad, listopad* (Př. č. 2.2), *Smrtko, smrtko, bílá* (Př. č. 2.4), atd.

3.4.1.3 Instrumentální činnosti

Klíčové kompetence:

- Žák využívá jednoduché hudební nástroje k doprovodné hře.
- Žák hraje podle svých dispozic na flétnu jednoduché písně a využívá k tomu dosud získané elementární schopnosti správného dýchání.

Učivo:

- Realizace a improvizace doprovodů k příběhům pomocí melodických a rytmických nástrojů (Orffův instrumentář).
- Procvičování jednoduchým rytmem nápodobou.
- Hra na pentatonickou flétnu – správné umístění prstů, seznámení se zněním všech tónů, cvičení pro správné dýchání a tvoření tónů, hra již známých jednoduchých písní navazující na vokální činnosti.⁷³

Hra na pentatonickou flétnu

Žáci se od konce prvního pololetí učí hrát na pentatonickou dřevěnou flétnu, na kterou hrají téměř denně společně během epochy. Žáci si procvičují prstovou zručnost na nástroji. Při výuce hry na pentatonickou flétnu se využívá **principu nápodoby**, takže žáci napodobují vše, co učitel dělá. Jeho držení těla, polohu rukou, držení flétny a pohyb jednotlivých prstů. Učitel dbá na správné držení flétny, postoj a správnou tvorbu tónu. Používá pro to řečová cvičení a vhodné obrazy (např. ptáčci, kteří přiletí na hnízdo a úplně hnízdo zakryjí, nebo tůtání, apod.).

Na pentatonickou flétnu se žáci učí jednotlivé tóny od tónu nejvyššího, čímž je tón h1, pomocí křestních jmen. Např. tón h1 je Honzík, tón a1 je Anička, tón g1 je Gustík, tón e1 je Emilka, tón d1 je Daník. Názvy tónů si může učitel zvolit libovolně.

---

⁷³ PETROVÁ, Daniela, a kolektiv učitelů: *ŠVP WALDORFSKÁ ŠKOLA, Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání*. 2007, s. 201.

Postupně se přidávají další tóny a učitel s žáky dělá různá rytmická cvičení k jejich procvičování. Učitel si na úvod vymyslí jednoduchou melodii o dvou tónech a žáci hrají melodii podle učitele, přičemž střídají dle rytmu popěvku jen tóny h1 a a1. Uvádím příklad popěvku, ke kterému si učitel vymyslí melodii o dvou tónech:

Honzík, Anička, kluk a holčička, kamarádi jsou. Honzík, Anička, létají spolu, nahoru a dolů.

Postupně se žáci učí hrát složitější písně s více tóny, vždy se ale učí píseň nejprve zpívat a poté hrát. Když se děti píseň na flétnu naučí, žáky učitel rozdělí na polovinu - ½ třídy orchestr, ½ sbor – a obráceně, nebo 4 děti hrají před tabulí. Žáci mají o hraní v malé skupince zájem.

Obr. 9 – Flétnové vystoupení – 1. třída

S jednoduchými písněmi se mohou prvňáci

předvést na měsíční slavnosti školy, jak je vidět na obrázku č. 9, a vždy sklidí u svých starších spolužáků úspěch.

Do konce školního roku se žáci seznámí se všemi tóny na pentatonické flétně, tedy s tóny: d1 – e1 – g1 – a1 – h1 – d2.

Motivace ke hře na pentatonickou flétnu

Učitel využívá k výuce motivační příběh a písně. Na začátku výuky hry na pentatonické flétny vypráví žákům příběh o flétničce a pasáčkovi. Při pravidelném hraní zpívá učitel s žáky při rozdávání fléten z košíčku píseň: *Z tónů je zrozená* (viz Př. č. 3.4).

Při písni *Pro píšťalku* (viz Př. č. 3.5) si žáci vyndávají své flétny z pouzdra a hladí je.

Příběh O pasáčkovi, stromu a flétně

Kdysi žil pasáček, který měl stádo oveček a každý den je vyháněl na pastvu. Ovce šly cestou přes louku, kde se napásly a dál do údolí k potůčku, kde se napily. Potom jedna po druhé přeběhly úzkou lávku a běžely na protější kopec, kde na vrcholku rostl od nepaměti statný strom. V jeho větvích žilo mnoho ptáků a pasáček si chodil sedat pod jeho větve, které ho v dešti i slunci chránily. V zimě mu strom daroval dříví, aby se ohřál. Pasáček se stromu svěřoval se svými trápeními a radostmi a stali se z nich přátelé. Jednou při kruté zimě strom cítil, že již přes zimu nevydrží a poprosil vítr, aby vzkázal

pro pasáčka. Pasáček ke stromu přiběhl a ten mu řekl, ať na jaře užije jeho tři nejhezčí větve. Jednu ať zasadí poblíž, z další ať udělá pastýřskou hůl a ze třetí čisté větvičky bez suků, ať vyřeže flétnu. Strom mu ještě řekl, aby se na flétnu naučil hrát pro radost sobě i blízkým.⁷⁴

3.4.1.4 Pohybové činnosti

Klíčové kompetence:

- *Žák doprovází realizaci hudby vhodným pohybem. Žák doprovází písně jednoduchými, přirozenými pohyby či jednoduchým tancem.*⁷⁵

Pohybem žáci doprovázejí zpěv, který vychází z obsahu písně a děti tak prožijí smysluplný obraz rozvíjející jejich fantazii.

Rytmické hry

Ve výuce se využívají řečová cvičení, říkanky, rytmické hry a prstová cvičení, díky nimž si žáci procvičují řečové schopnosti, jemnou motoriku, pohybové dovednosti a rytmus. Učitel např. předvádí rytmus a žáci jej napodobují (3x tlesk, 3x plác do stehů, 3x dup, 3x skok, atd.).

Ententýna mandolína⁷⁶

Ententýna mandolína,	žáci jsou ve dvojici proti sobě
pojede do Kolína.	chytí se za pravé ruce
Housle, basa, trumpeta,	a postupně se střídá na slabiky
pojede do světa.	chytání pravých a levých rukou (křížem)
Enyky benyky,	ruce tleskají proti sobě - na slova
nemastné knedlíky.	(křížem) pravá na pravou, levá na levou
Elce pelce do pekelce,	(křížem) pravá na pravou, levá na levou
ábr, fábr, domine,	(křížem) pravá na pravou, levá na levou
alec, palec, ven.	tlesk (sám), tlesk (sám), tlesk (proti sobě)

⁷⁴ HLAVÁČKOVÁ, Alice a Zuzana Šternberová: *Věneček 2011 – Jaro*. Sborník pro rodiče waldorfských školek a škol. Jarní svátky, říkadla, písničky a vyrábění. Téma: Dítě a smrt. 2011, s 46.

⁷⁵ PETROVÁ, Daniela, a kolektiv učitelů: *ŠVP WALDORFSKÁ ŠKOLA, Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání*. 2007, s 201.

⁷⁶ Píseň upravila Pavla Bejšáková - waldorfská učitelka ze ZŠ Dědina v Praze.

Hluboko v horách pod skalami

Při zpěvu písně s dětmi předvádíme, že si na rameno dáváme malý krumpáč a s trpasličky vyrážíme kutat do hor.

Hlubo-ko vho-rách pod ska-la-mi, rum py-ty, rum py-ty, rum, bum bum, hlí-da-jí zla-to
6
les - ní skřít-ci, hlí-da-jí zla-to i svůj dům. Každ-ý má svo - ji lu - cer - nič - ku,
11
sví - tí si so - bě na ces - tič - ku, klip, klap, klip, klap, klop.

Hluboko v horách pod skalami,	žáci jdou do rytmu v kruhu jako malí skřítki
rumpyty, rumpyty, rum bum bum,	
hlídají zlato lesní skřítki,	dáme si ruku na čelo a rozhlížíme se
hlídají zlato i svůj dům.	dáme si ruku na čelo a rozhlížíme se
Každý má svoji lucerničku,	ruku před sebe, držíme lucerničku
svítí si sobě na cestičku..	
Klip, klap, klip, klap, klop.	otočíme se do středu, dupeme a tleskáme na místě

Říkanka na nácvik pravolevé orientace

Levá a pravá, plesk a plesky,	pleskání rukama střídavě do stehen
sluníčko svítí, venku je hezky.	pleskání rukama střídavě do stehen
Levá a pravá, hop a hopla,	skákání nohama střídavě
jen aby noha nezakopla.	skákání nohama střídavě
Levá a pravá, hop, la, la,	skákání + pleskání, střídavě
ona by pořád skákala.	skákání + pleskání, střídavě
Přes zlatou bránu,	eurytmické gesto A ⁷⁷
na zlatý most – tak už dost!	eurytmické gesto I, O ⁷⁸

(nakonec na O se schoulíme na bobek do klubička a obejmeme si nohy)

⁷⁷ Hláska A se v eurytmii vyjádří rukama vzpažením zevnitř, I – jedna ruka míří rovně vzhůru k nebi a druhá rovně dolů k zemi, hláska O se vyjádří kulatým obejmutím rukama.

⁷⁸ Hláska I se v eurytmii vyjádří rukama – Jedna ruka vzpaží a druhá ruka připaží – propojení mezi nebem a zemí. Hláska O se vyjádří též rukama – jako bychom někoho objímali – ruce tvoří tvar písmene O.

Ene, bene

Ene, bene, cukr, kňoura.	hlava, ramena, kolena, nohy
Santa, ranta, pumpa, d'oura.	hlava, ramena, kolena, nohy
Hýky, fíky, tajtrlíky.	hlava, ramena, kolena, nohy
Malec, palec, ven.	dotkneme se malíčků, pak palců a ruce od sebe

Medvědí honička

Ty medvěde chlupatý,
co máš kožich na paty,
rychle, rychle utíkej,
všechny si nás pochytej.
Jedna, dvě, tři, čtyři, pět,
vyskoč, vyskoč právě teď!

Děti utvoří kruh, drží se za ruce a chodí v rytmu básně. Dítě v roli medvěda sedí v dřepu uprostřed.

Tance

Žáci nacvičují v průběhu roku různé tance, při mé praxi mě velmi zaujaly kruhové tance k Letnicím a hudebně-pohybová hra Na rytířstvo, která děti velmi bavila a předvedly ji spolu s dalšími zpěvy a tanci na Letniční slavnosti.

Na rytířstvo

1. Žáci se postaví do dvou řad čelem k sobě, zvlášť dívky a chlapci.
2. Chlapci zpívají 1. sloku – na 4 takty jdou v řadě dopředu k dívkám, na další 4 takty jdou v řadě zpět.
3. Nyní vyjdou v řadě a opět se zařadí dívky se zpěvem 2. sloky.
4. Opět jdou v řadě chlapci se zpěvem 3. sloky.
5. To samé dívky se zpěvem 4. sloky.
6. Celé se to opakuje od 1. sloky – začínají opět chlapci, jen nakonec zpívají dívky místo 4. sloky sloku 4.A (viz textu not) – *Ted' už vám ji dáme...*

Na rytířstvo ⁷⁹

Je - de je - de pan Jan je - de je - de Žal - man,
je - de je - de ce - lé na - še ry - tíř - stvo.

2. Čeho žádá pan Jan
čeho žádá Žalman,
čeho žádá celé vaše rytířstvo.

4. My vám ji nedáme,
my si ji necháme,
ať odjede celé vaše rytířstvo.

3. Jednu pannu krásnou
jako hvězdu jasnou,
toho žádá celé naše rytířstvo.

A nyní vše od začátku, ale místo sloky č. 4 se zpívá:

4A. Teď už vám ji dáme,
zlaté věnce máme,
vemte si ji, celé vaše rytířstvo.

3.4.1.5 Poslechové činnosti

Klíčové kompetence:

- Žák rozlišuje výšku tónů.
- Žák je schopný ztišit se a naslouchat.⁸⁰

Pro komunikaci člověka se svým okolím je významná schopnost aktivního slyšení, která se musí trénovat již od dětství. Již od první třídy je třeba aktivní naslouchání rozvíjet. V dřívějších dobách se tato schopnost rozvíjela díky střídavému zpěvu, kdy jeden zpíval a druhý naslouchal. Dnes mnoho takovýchto písní nemáme, proto můžeme např. pracovat s písněmi o více slokách, kdy každá skupinka zpívá jednu sloku, nebo se střídá ve zpěvu po řádcích. Takto lze pracovat i s hudebními nástroji, kdy jedna skupina hraje např. první sloku naučené písně a druhá skupina hraje druhou sloku.

Je však důležité dodržet v písni a návaznosti jejích částí plynulost.⁸¹

⁷⁹ POLÁČEK, Mojmir: *Malý zpěvníček nářevů letničních ze sbírky Františka Sušila a jiných pramenů sestavený*. 2001, s. 4.

⁸⁰ PETROVÁ, Daniela, a kolektiv učitelů: *ŠVP WALDORFSKÁ ŠKOLA, Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání*. 2007, s. 201.

⁸¹ WÜNSCH, Wolfgang: *Utváření člověka hudbou: Hudební vyučování ve waldorfské škole. Nauka o člověku a výchova*. 1995, s. 15–16.

Př. Her na poslech:

- **Hra na ozvěnu** – učitel předvádí zvuky či krátké melodie a žáci to po něm opakují.
- **Hádej píseň** – učitel zpívá melodii písně, kterou již žáci zpívali, či by jim mohla být známá a žáci hádají, co je to za píseň.
- **Na zvuky a tóny**⁸² – jednomu žákovi se zaváže oči šátkem a děti postupně do ticha dělají zvuky hudebními nástroji nebo i pomocí těla (tlesknutí, dupnutí, mlasknutí, apod.). Žák hádá, čím a jak je zvuk tvořen. Nakonec si s dětmi můžeme povídat o rozdílu mezi zvukem a hlukem, nebo o tom, co je tón.

Př. Her na vnímání výšky tónů:

- **Hra na dirigenta** – učitel předzpívá melodii o 3 tónech rozdílné či stejné výšky a žáci předvádějí pohybem jedné ruky, zda je tón nahoře, uprostřed nebo dole. Lze si s žáky ujasnit, že tóny nahoře jsou vysoké a tóny dole, jsou tóny hluboké.
- **Medvědi a ptáci** – učitel hraje či zpívá melodii, která jde z výšek postupně dolů a poté naopak odspoda nahoru, žáci pohybující se po kruhu svým tělem předvádějí pohyb melodie ze stoje do dřepu a pak z podřepu až do stoje na špičkách. Motivace: v hloubi země dřímé medvěd a ve výšce létají a zpívají ptáci. Lze s žáky mluvit o tom, že tóny v dole v hloubce jsou těžké a tmavé a tóny ve výšce jsou lehké, světlé a zářivé.

3.4.2 2. TŘÍDA

Na ZŠ waldorfské v jinonicích je ve 2. třídě předmět Hudební výchova rozložen do každodenního epochového vyučování a do dalších předmětů, jako jsou cizí jazyky – Anglický a Německý jazyk. Hv se tedy nevyučuje jako samostatný předmět.

---

⁸² ŠIMANOVSKÝ, Zdeněk: *Hry s hudbou a techniky muzikoterapie ve výchově, sociální práci a klinické praxi. Soubor hudebně-terapeutických činností a dalších aktivit pro děti i dospělé.* 2007, s 87.

3.4.2.1 Aspekty ve výuce HV

Ve 2. třídě navazuje třídní učitel na to, co s dětmi dělal v Hudební výchově v prvním roce. Stále převládá pentatonika a společný zpěv a hra na flétnu. Žáci většinou zpívají a hrají na flétnu všichni dohromady, či mohou hrát a zpívat ve skupinkách. Při zpěvu a hře na flétnu střídáme poslech a zpěv, či hru a zpěv.

Se žáky se zpívají převážně pentatonické písně, ale též i diatonické, zejména lidové. Některé písně se žáci zároveň učí hrát na pentatonickou flétnu. Písně se však vždy nejprve naučí zpívat a až poté je hrají.

V instrumentální hře se zapojují též Orffovy nástroje.

Ve 2. třídě se Hudební výuka více zaměřuje na **rytmus**. Rytmus je však stále vnímám jako součást melodie a nebudeme ho tedy sledovat jako tempo a svazovat do taktu. Rudolf Steiner upozornil na to, že se dítě před devátým rokem nemá příliš zabývat rytmem.⁸³

3.4.2.2 Vokální činnosti

Řečová cvičení

V průběhu roku žáci trénují každý den **artikulaci** během rytmické části epochy, je to zároveň způsob rozmluvení. Učitel jim k tomu vybírá různé říkanky a jazykolamy, které žáci pravidelně opakují několik týdnů (např. jednu epochu – 3–4 týdny). Uvádím zde příklad jazykolamů:

- *Kmotře Petře, nepřepři toho vepře. Jestli kmotře Petře toho vepře přepepříš, tak si kmotře Petře, toho vepře sníš.*
- *Mezi stromama má má máma malou zahrádku.*
- *Kotě v bytě hbitě motá nitě.*
- *Poslal posel posla pro slámu.*
- *Králíček králičí král s králicí Klárou na klavír hrál. Králice Klára dobře hrála a králičata tancovala. V králikárně měli bál, králičata, Klára, Král.*

---

⁸³ WÜNSCH, Wolfgang: *Utváření člověka hudbou: Hudební vyučování ve waldorfské škole. Nauka o člověku a výchova*. 1995, s 44–45.

Zpěv

Klíčové kompetence:

- Žák zpívá (za podpory společenství) podle svých dispozic intonačně čistě v jednohlasu.

Učivo:

- Rozšíření dosavadního jednohlasého písňového repertoáru.
- Rozšíření hlasového rozsahu, dechová a intonační cvičení vycházející z obrazu (příběhů), z kvalit a nálad.⁸⁴

Žáci během dne zpívají mnoho písní, nejvíce v rytmické části během epochy, ale i v rámci dalších předmětů (AJ, NJ, MA, ČJ). Uvádím zde příklad pentatonických a diatonických písní, které žáci ve výuce během roku zpívají.

Pentatonické písně

Všechny uvedené písně jsou ze sborníku *Pentatonických písní*.⁸⁵

Písně podzimní: *Martin* (Př. č. 1.4), *Lucerno, lucerno* (Př. č. 1.2)

Písně zimní: *Zima* (Př. č. 1.6), *Svatý Mikuláš* (Př. č. 1.5)

Písně jarní: *Smrtná neděla* (Př. č. 1.7), *Jarní* (*Pentatonické písně*, s. 48), *Duben* (*Pentatonické písně*, s. 92), *Vyjdi, vyjdi sluníčko* (*Pentatonické písně*, s. 54)

Písně letní: *Šídlo, Komár* (Př. č. 1.10), *Svatojánský brouček* (*Pentatonické písně* s. 50)

Diatonické písně

Žáci zpívají kromě pentatonických písní i lidové písně k rytmu roku, či k denní době jako např.: *Vítáme tě krásné ráno* (na melodii písně *Bratře Kubo*), *Lístečku, dubový* (Př. č. 2.3), *Nesemy Mařenu* (Př. č. 2.5), *Vyskočilo slniečko*, *Udělám si pišťaličku*, atd.

---

⁸⁴ PETROVÁ, Daniela, a kolektiv učitelů: *ŠVP WALDORFSKÁ ŠKOLA, Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání*. 2007, s. 202.

⁸⁵ SVIRÁKOVÁ, Božena: *Pentatonické písničky pro učitele, rodiče a dětičky (nejen) ve waldorfských školách a školách*. 2014.

3.4.2.3 Instrumentální činnosti

Klíčové kompetence:

- *Žák hraje podle svých dispozic na flétnu složitější písně a využívá k tomu dosavadních získaných dechových návyků.*

Učivo:

- *Hra na flétnu (upevňování návyků správného dýchání a tvoření tónu, prstová cvičení prostřednictvím vhodně volených písní).*
- *Realizace doprovodů k příběhům či hrám na melodické a rytmické nástroje. Improvizované rozhovory s užitím nástroje či hlasu k vyjádření nálady. Ozvěnové hry.⁸⁶*

Hra na pentatonickou flétnu 87

Řečová a dechová cvičení

- I: Tato teta tuto tetu :l
tato teta tuto tetu
tahá. 2x
- Du du du du dudku,
kde máš svoji budku? 2x
- V dálce houká teta sova,
dlouze, dlouze, zas a znova..
hú a hú a hú.

(nádech do břicha a na konci foukat co nejdéle)

Motivace ke správnému držení flétny

Předvedení posazení prstíků „ptáčků“ s říkankou:

hejno ptáčků přiletělo,	levá ruka přiletí na flétnu
na větvích se usadilo,	pravá ruka přiletí na flétnu
na hnízdech se zavrtěli,	zavrtíme se – lokty dáme od sebe
aby dobrý spánek měli.	

⁸⁶ PETROVÁ, Daniela, a kolektiv učitelů: *ŠVP WALDORFSKÁ ŠKOLA, Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání*. 2007, s. 202.

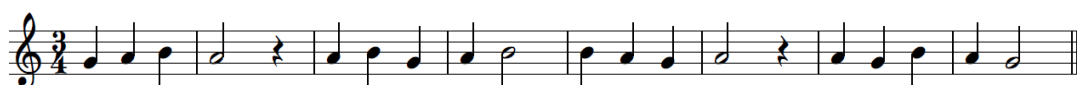
⁸⁷ Cvičení, říkanky a písně jsou z mé praxe v 2. třídě.

Ted' už spolu v klidu sedí, díváme se ze strany na stranu dalekohledem do daleka tiše hledí a za malou chvíli naučí nás písničku.

Písně hrané na pentatonickou flétnu

Žáci hrají za celý rok mnoho pentatonických písní ze zpěvníku *Pentatonické písničky*⁸⁸, např. *Podzimní nálada*, *Jaro je tu*, *Kořeničko, kořeničko*, *Šídlo*, *Komár* (Př. č. 1.8), atd. Každou píseň žáci hrají po dobu několika týdnů, čímž si ji dobře zapamatují a je možné pak žáky při hře dělit na skupiny.

*Př. 1: Skupinová hra na flétnu Jaro je tu*⁸⁹

1. *Jaro je tu*
a s ním slunce jas,
přináší nám
život plný krás.
2. *Vlaštovičky,*
zas přileťte k nám,
do chléva co,
domovem je vám.

1) Na úvod učitel říká: „*Začínáme do ticha právě teď.*“

Žáci jsou rozděleni na polovinu – 1. půlka hraje na flétnu, 2. půlka zpívá – pak naopak.

2) Dále děti učitel rozdělí na 3 skupiny, kdy v každé skupině hrají děti jeden tón – buď g1, a1, nebo h1 – „Gustík“, „Anička“, „Honzík“.

Učitel jim ukazuje, která skupina má zrovna hrát – složí se z toho celá píseň.

Př. 2: Skupinová hra na flétnu

Komár - píseň (noty písně viz Př. č. 1. 8)

- 1) 1x všichni zpívají všechny sloky písně
- 2) 3x všichni hrají melodii písně na flétnu,
- 3) dále 1. sloku – ½ dětí hraje a ½ zpívá, 2. sloku všichni zpívají 3. sloku se poloviny vymění ve zpěvu a hře
- 4) Učitel vybere skupinku několika žáků, kteří zahrají sólo a ostatní děti píseň zpívají.

⁸⁸ SVIRÁKOVÁ, Božena: *Pentatonické písničky pro učitele, rodiče a dětičky (nejen) ve waldorfských školách a školách.* 2014.

⁸⁹ Vlastní notový záznam písně zpívané a hrané na mé praxi ve 2. třídě (z přípravy třídní učitelky).

3.4.2.4 Pohybové činnosti

Klíčové kompetence:

- *Žák realizuje formou nápodoby a improvizuje složitější rytmy bez vázanosti k taktu.*
- *Žák vyjadřuje pohybem směr melodie.*
- *Žák rozlišuje výšku a hloubku tónů z prostorového hlediska.*

Učivo:

- *Provázení písní přirozeným pohybem.*
- *Tance k ročním obdobím, kolové hry (např. lidové).*
- *Procvičování složitějších rytmů bez vázanosti na takt.⁹⁰*

Rytmické hry

Žáci každodenně cvičí nejrůznější rytmické hry, do kterých zapojují celé tělo – ruce, nohy, pohyb těla, eventuálně dřívka či chřestidla. Na své praxi ve 2. třídě jsem s dětmi dělala pro mě koordinačně velmi obtížnou rytmickou říkanku. Na říkance *Klepy, klepy na kolínku* chci ukázat, jak složitými cvičeními se děti na waldorfské škole zabývají. Něco podobného lze pak dle učitelovy tvořivosti aplikovat různými způsoby i na další říkanky.

Klepy, klepy na kolínku⁹¹

Žáci sedí v kruhu na lavicích (židlích) a střídavě k říkance tleskají a plácají rukama do kolenou do rytmu.

1. Na konci říkanky se žáci vrací zpět – říkají říkanku po verších pozpátku i s tleskáním rukama a o kolena.
2. Jiná varianta je ťukat místo rukama **ozvučnými dřívky** – dřívky o sebe a o stehna.

Klepy, klepy na kolínku,	2x ruce, 2x kolena
otloukám si píšťalínku.	2x ruce, 2x kolena
Píšťalíčko, polez dolů,	4x ruce
za potůček půjdem spolu,	4x kolena
sedneme si do vrboví,	4x ruce
podáme tě slavíkovi.	4x kolena

⁹⁰ PETROVÁ, Daniela, a kolektiv učitelů: *ŠVP WALDORFSKÁ ŠKOLA, Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání*. 2007, s. 202.

⁹¹ Z přípravy třídní učitelky Jany Plachetkové, vyzkoušela jsem s žáky v praxi.

Slavík hraje králíkům:	4x ruce
Tydli, tydli, tydlidum!	4x kolena
Tancujte mi podle noty	4x ruce
od pondělka do soboty	4x kolena
a v neděli dost, dost, dost,	4x ruce
až na pražský most!	4x kolena (a zpět)

Česání jablek

Tato říkanka je pentatonicky zhudebněná, děti ji zpívají a gesty předvádějí s učitelem obsah říkanky. Je zde uplatněn princip nápodoby.

Česání jablek⁹²

u - dě - lá bum do trá - vy, a ne - bo bác do hla - vy. Po trá - vě se kou - lí, na hla - vě máš bou - li.

Česat jablka	rukama češeme jablka
to je snadné,	(to samé)
jedno chytíš,	4x tleskneme
druhé spadne,	4x plácneme do stehen
udělá bum do trávy,	4x dup
anebo bác do hlavy.	ruce (P., L., P., L.) naznačují nad hlavou padající jablka
Po trávě se koulí,	koulíme rukama
na hlavě máš bouli.	ruce na hlavu

Kruhové tance

Žáci v průběhu roku tančí různé **převážně kruhové tance** během rytmické části epochy. Před tancem a po tanci zpívá učitel s dětmi motivační píseň *Pojďme hrát si, tančit a zpívat* (viz Př. č. 3.1 a 3.2), nebo též říká říkanku na přípravu k tanci – *Jedna, dvě, tři, čtyři, pět* (viz Př. č. 3.3). Tance učitel vybírá k ročnímu období a slavnostem roku. Žáci zároveň zpívají a k tomu tančí.

Na své praxi jsem s dětmi tančila tance, které děti nacvičovaly na **Letniční slavnost** (viz Kap. 3.7.1 Slavnosti v rytmu roku). Jeden tanec zde uvedu:

⁹² Vlastní notový záznam podle přípravy třídní učitelky Jany Plachetkové.

Tanec na píseň Žezuličko, kde jsi byla⁹³

Česká z Plzeňska

1. *Že - žu - lič-ko kde jsi by-la žes tak dlou-bo ne-ku-ka-la?*

Ku - ku, ku - ku, ku - ku, ku - ku, ku - ku.

2. sloka: *Seděla jsem na jedličce, volala jsem na myslivce.*

Kuku, kuku, kuku, kuku, kuku.

3. sloka: *Seděla jsem v širém háji, kde kukačky kukávají.*

Kuku, kuku, kuku, kuku, kuku.

1. Učitel se drží spolu s žáky v kruhu za ruce.
2. Poskakujeme směrem doleva po kruhu a začínáme od Pravé (P.) nohy. Tedy poskočíme vždy na 1. dobu P. nohou a na 3. dobu L. nohou.
3. Na Kuku stojíme. Na každé kuku dáme ruku k jednomu uchu (ucha střídáme). Nejprve k Pravému, pak k L., P., L., P. uchu jako gesto naslouchání.
4. To celé se opakuje na další sloky (lze měnit směr točení kruhu).

3.4.2.5 Poslechové činnosti

Učivo:

- *Vědomí výšky tónu a melodie.*
- *Procvičování schopnosti ztišit se a naslouchat.*⁹⁴

Žáci si začínají pomocí prostorového prožitku nahoře – dole, uvědomovat výšku či hloubku tónu. Výšku tónu mohou např. naznačit rukou se zavřenýma očima. Začínají si též uvědomovat náladu tónů.

Vnímají rozdíl mezi vysokými – světlými, hlubokými – temnými tóny.⁹⁵

⁹³ POLÁČEK, Mojmir: *Žezuličko, kde jsi byla? Sborník skladeb pro nejsnadnější vícehlasé zpívání.* 2007, s. 4.

⁹⁴ PETROVÁ, Daniela, a kolektiv učitelů: *ŠVP WALDORFSKÁ ŠKOLA, Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání.* 2007, s. 202.

3.5 HV v 3.–5. TŘÍDĚ JAKO SAMOSTATNÝ PŘEDMĚT + HRA NA ZOBCOVOU FLÉTNU

V průběhu 3. až 5. třídy se žáci učí hrát na sopránovou flétnu a začínají hrát více individuálně, nejprve v malých skupinkách, poté i sólově, hrají kánony i doprovody k základní melodii. Žáci se učí noty, učí se zpívat z not a též se učí tvořit notový zápis. Od 4. třídy se žáci zabývají takty, rytmem a hodnotami not. Od 5. třídy žák prožívá rozdíl malé a velké tercie a učí se mnoho krásných harmonických písní.⁹⁶

Bohatým zdrojem písní a doprovodů jsou pro učitele HV na waldorfské škole zpěvníky od pana Poláčka, z hudebního uskupení Collegium pro arte antiqua, který shromažďuje a upravuje lidové, umělé i staré písně, tvoří k nim druhé hlasy a hudební doprovody. Písně pak vydává i pro veřejnost v ucelených notových sbornících věnovaných jednotlivým tématům a ročním dobám (např. kánony, jarní a velikonoční písně, masopustní písně atd.). Jde o opravdu unikátní soubory krásných písní.

3.5.1 3. TŘÍDA

Od 3. třídy mají žáci 1x týdně 1 hodinu Hudební výchovy s odbornou učitelkou HV. Nadále však platí, že třídní učitel s žáky průběžně každý den zpívá a hraje na flétny během epochového vyučování.

3.5.1.1 Aspekty ve výuce HV

Žáci ve třetí třídě prošli obdobím *Rubikonu* a posunuli se do další fáze svého vývoje. Žáci stojí teď ke světu více kriticky, vyhraňují se vůči němu i autoritě a již se oslabuje síla nápodoby. V tuto dobu jejich psychice odpovídá zavádění notového záznamu. Upevňují se v rytmu, který cvičí v rámci pohybových rytmických her. Žáci stále více vnímají základní tón písně.

Zpívají se hlavně jednohlasné písně k rytmu roku, židovské písně, písně v církevních tóninách a začínají se učit jednoduché kánony a vícehlasy (např. dudáckou kvintu).

---

⁹⁵ RICHTER, Tobias: *Učební plán waldorfské školy. Pedagogické pojetí a cíle vyučování*. Hudební výchova. Sbor, instrumentální hra. 1995. (elektronická verze bez číslování)

⁹⁶ *Tamtéž*. (Kap. 3., 4., 5. třída – elektronická verze bez číslování)

Některé z těchto písní se žáci učí hrát na sopránovou flétnu. Žáci také hrají s velkou oblibou na Orffovy nástroje a učitelka HV je doprovází na kytaru, nebo klavír.

Žáci se z vlastního zájmu zapojují se svými individuálními hudebními nástroji do společných hudebních vystoupení třídy na besídku apod.

Tobias Richter uvádí, že podle Rudolfa Steinera má být nejpozději ve třetím školním roce u žáka zvolen individuální hudební nástroj.⁹⁷

3.5.1.2 Vokální činnosti

Klíčové kompetence:

- *Žák zpívá na základě svých dispozic intonačně čistě písně v jednohlasu s pevně danou tóninou, při zpěvu využívá dosavadní získané hlasové a technické dovednosti.*
- *Žák zpívá ve skupině jeden z hlasů jednoduchého kánonu.*
- *Žák melodizuje jednoduché texty.*

Učivo:

- *Zpěv písní v jednohlasu s pevně danou tóninou.*
- *Počátek zavádění dvojhlasu v souladu s historickým vývojem.*
- *Péče o hlas (rozšiřování rozsahu, cvičení dechu, procvičování intonace a síly tónů).⁹⁸*

Řečová cvičení⁹⁹

V úvodní části epochy dělají žáci různá řečová cvičení a jazykolamy, které se v průběhu roku střídají. Mohou to být i pranostiky, jejichž význam si nejprve vysvětlí.

Každý jazykolam či pranostiku si žáci nejprve 2x zopakují společně. Další dny se dělí žáci na polovinu – jedna polovina říká, druhá naslouchá a pak se vystřídají. Paní učitelka tím předejde tomu, že se některý z žáků neúčastní.

Příklad **pranostik** z mé praxe:

Živ-lis, sedláče, živl-lis, živl-lis? (konipásek), Vorej, vorej, sej, sej. (linduška)

Brlí, vrlí, bejvej, voráci, na poli! (skřivánek)¹⁰⁰

⁹⁷ PETROVÁ, Daniela, a kolektiv učitelů: *ŠVP WALDORFSKÁ ŠKOLA, Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání*. 2007, s. 203.

⁹⁸ *Tamtéž*, s. 203.

⁹⁹ Z vlastní přípravy souvislé praxe ve 3. třídě.

¹⁰⁰ Z vlastní přípravy souvislé praxe.

Písňe

Žáci se prvně ve 3. třídě zpívají **jednoduché kánony**, např. *Kukaččí kánon*, který zde níže uvádím, *Bratře Kubo*, *Magnificat*, *Pojď za mnou* (viz Př. č. 2.6), atd.

Nadále se zpívají písňe k rytmu roku a ke slavnostem, např. masopustní: *Nestarej se ženo má*, dále *Jémine Domine*, atd.

Žáci také zpívají písňe k tématům hlavního vyučování. Ve 3. třídě žáci celoročně prožívají téma **Stvoření světa a Starého zákona**. S tím souvisí i mnoho **židovských písňí**, např. izraelská hymna *Ha Tikvah* (Př. č. 2.8), písň Shalom chaverim (Př. č. 2.9), kterou žáci zpívají na konci vyučování na rozloučenou, *Hineh ma tov* (Př. č. 2.7), apod.

Kukaččí kánon¹⁰¹

Jacopo Gotifredo Ferrari
(1759 - 1842)

1. Už vstávej - te vy spá - či, už nas - tal bí - lý den, a

2. cvr - li - ká - ní pta - či ru - ší váš slad - ký sen. Jen

3. vzbů - ru, jen vzbů - ru, ku - kač - ka vo - lá nás. Ku -

4. ku, ku - ku, ku - ku, ku - ku.

Kukaččí kánon zpívají žáci 3. třídy po celý rok jako uvítací písň každého dne. Zpívají ji vždy nejprve společně a pak je paní učitelka gestem rozdělí na dva, dále na tři, posléze až na čtyři hlasy.

¹⁰¹ POLÁČEK, M.: *Kánony – Kniha II.. Výběr dvou a vícehlasých skladeb technikou imitační vytvořených a hlasům lidským ku zpěvu radostnému určený*. 2006, s. 27.

3.5.1.3 Instrumentální činnosti

Klíčové kompetence:

- *Žák hraje na flétnu jednoduché písně s pevně danou tóninou, využívá při tom získaných dechových a technických dovedností.*

Učivo:

- *Hra na sopránovou zobcovou flétnu vhodně volenými písněmi a cvičeními, realizace písní v návaznosti na vokální činnosti, realizace prvního dvojhlasu (kánon) také v návaznosti na vokální činnosti.*
- *Hra na rytmické a jiné melodické nástroje (instrumentální práce ve skupinách, realizace improvizovaných doprovodů k písním a jednoduchým textům, rozvíjení dosavadních získaných dovedností).¹⁰²*

Hra na sopránovou flétnu

Žáci přecházejí ve 3. třídě z pentatonické flétny na flétnu sopránovou. Hrají se svým třídním učitelem téměř každý den v rámci rytmické části epochy (viz Obr. 10), dále flétnu využívají i při hodinách Hudební výchovy.

Obr. 10 – Skupinová hra na flétnu 3. třída

Motivační písně¹⁰³

- *Z tónů je zrozená* (viz Př. č. 3.4) – při které 2–3 děti rozdávají flétny
- *Pro píšťalku* (viz Př. č. 3.5) – děti při písni vyndávají flétnu z ručně pleteného obalu a na 2. část písně (Spinkej, spinkej, píšťalíčko) flétnu zandávají do obalu.

Hra na flétnu:

Ve 3. třídě již mají žáci základní návyky hry na flétnu, ale stále si je díky vedení učitelky upevňují. Někteří žáci, kteří sedí při hře na flétnu na koberci, mají tendenci choulit záda, opírat se lokty o kolena, dávat flétnu do úst. Třídní učitelka na správné

¹⁰² PETROVÁ, Daniela, a kolektiv učitelů: *ŠVP WALDORFSKÁ ŠKOLA, Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání*. 2007, s. 203.

¹⁰³ Viz Př. č. 3 Motivační písně.

držení a návyky při hře na flétnu žáky opakovaně upozorňuje. Paní učitelka: „*Flétnu máme připravenou jen na rtu, ne v puse.*“

Písně, které se žáci učí hrát na sopránovou flétnu, vždy nejprve zpívají. Učí se stále nápodobou a písni cvičí vždy několik týdnů. Učitel před písni upozorní na nové či obtížné tóny. Žáci se učí hrát několik izraelských písní i v jiných tóninách, než jen v C dur, tak např. izraelskou národní hymnu *HaTikvah* (Př. č. 2.8) hrají v F dur, nebo *Kol dody* v G dur.

Žáci se učí hrát např. tón f1, neboli „Fanytku“, kdy jsou všechny dírky zakryté. Jen zvedneme pravý prostředníček. Nebo hrají tón b1 se jménem „Béd’a“ – kdy jsou zakryté všechny dírky až do pravého ukazováčku, vyjma levého prostředníčku.

3.5.1.4 Pohybové činnosti

Klíčové kompetence:

- *Žák vyjadřuje pohybem výšku, sílu a délku tónů, metrum.*

Učivo:

- *Procvičování jednoduchých rytmů vázaných na takt a metrum.*
- *Tance (rozšíření repertoáru prvních dvou ročníků), proplétání.*
- *Prožívání výšky, síly, délky tónu pomocí pohybu. Vyjadřování dynamiky výraznými změnami pohybu.¹⁰⁴*
-

Rytmické hry¹⁰⁵

Rozsvěcení sluníčka

1. Stojíme v kruhu, jeden žák si vymyslí rytmus, např. tlesk, tlesk, dup, dup, plác (plác do kolen).
2. Začne se „rozsvěcet sluníčko“, tedy dle určeného směru se postupně děti do rytmu přidávají.
3. Až dojde řada opět na prvního, sluníčko „zhasíná“ – postupně děti přestávají.

---

¹⁰⁴ PETROVÁ, Daniela, a kolektiv učitelů: *ŠVP WALDORFSKÁ ŠKOLA, Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání*. 2007, s. 203.

¹⁰⁵ Z přípravy třídní učitelky Jany Plachetkové.

Otec Abrahám 7 synů měl (píseň + hra)

Otec Abrahám 7 synů měl, 7 synů měl, otec Abrahám, byli veselí, stále zpívali, a jenom takhle dělali: (tleskali, dupali, luskali, mávali, hrozili, skákali, sedali.). Žáci sedí v kroužku a zpívají píseň. Každý v kroužku postupně přidá jeden pohyb - gesto. Nakonec si musí pamatovat 26 pohybů – gest.

*Kruhové tance*¹⁰⁶

Tento poměrně složitý židovský kruhový tanec si žáci doprovází zpěvem, při hodině HV doprovází navíc učitelka HV. Na žácích bylo vidět, jak je tanec nesmírně baví.

Hora chadera

The image shows a musical score for the song 'Hora chadera'. It consists of six staves of music in G minor, 4/4 time. The lyrics are written below the notes, and chords are indicated above the staff. The lyrics are: Mic - va ge - do - la lih - jot be - sim - cha lih - jot be - sim - cha ta - a - mid. Mic - va ge - do - la lih - jot be - sim - cha lih - jot be - sim - cha ta - a - mid. Mic - va ge - do - o - o - o - la lih - jot be - si - i - i - im - cha; mic - va ge - do - o - o - la jih - jot be - sim - cha - a jih - jot be - sim - cha ta - a - mid. A - a - ja - jaj a - ja - ja - ja - ja - jaj, a - ja - jaj a - ja - ja - ja - jaj. A - ja - jaj a - ja - ja - ja - ja - jaj, a - ja - jaj a - ja - ja - ja - jaj.

Žáci stojí v kruhu otočení směrem doprava a jsou spojeni:

- pravou ruku předpažím a dlaní držím levou dlaň žáka přede mnou,
- levou ruku skrčím do připažení (předloktí svisle vzhůru), dlaní vzhůru – za levou ruku mě drží žák za mnou.

¹⁰⁶ Tanec i notový záznam – z přípravy třídní učitelky Jany Plachetkové.

1. takt – Žáci vychází P. nohou dopředu a udělají 4 obyčejné kroky na 4 doby,
 2. takt – pak P. nohu položím vpřed na patu na 2 doby s mírným záklonem celého těla, které je jakoby prodloužením P. nohy. Pak P. nohou 2 kroky nazpátek na 2 doby.
 To celé se dělá celkem 4x (celkem 8 taktů).
 Otočíme se čelem do středu kruhu a pustíme se.
9. takt – Vykračujeme P. nohou 4 kroky do středu kruhu,
 10. takt – P. nohu vpřed 2x patou ťukneme o zem + ruce 2x nahoru (vzpažit v pokrčení a dlaně směřují k sobě).
 11. takt – P. nohou opět 4 kroky dozadu,
 12. takt – pak P. nohu vpřed 2x patou ťukneme o zem + 2x ruce nahoru.
 To celé se ještě jednou opakuje – tedy 4 kroky vpřed + 2x pata a ruce, pak 4 kroky zpět + 2x pata a ruce (13.–16. takt).
 17. takt – Čelem do středu uděláme P. nohou krok doprava, L. nohou krok za P. nohu a P. krok doprava a L. nohou přísun.
 18. takt – Teď to samé na levou stranu.
 19. takt – P. nohou krok doprava a zhoupneme se doprava celým tělem, pak L. nohou krok doleva a zhoupneme se tělem doleva.
 20. takt – následuje otočka vpravo.
 21. takt – celé od bodu 5. se opakuje – jen zrcadlově – tedy vycházíme L. nohou krok doprava, P. nohou krok za L. nohu a L. nohou krok doleva a P. nohou přísun.
 22. takt – Teď to samé na pravou stranu.
 23. takt – L. nohou krok doleva a zhoupneme se doleva celým tělem, pak P. nohou krok doprava a zhoupneme se tělem doprava.
 24. takt – následuje otočka vlevo.
 Postavíme se do počátečního držení a tanec může začít od začátku, jen se zrychluje.

3.5.1.5 Poslechové činnosti

Klíčové kompetence:

- *Žák upozorní v proudu znějící hudby na výrazné dynamické změny, dokáže rozpoznat hudbu vokální od vokálně instrumentální.*

Učivo:

- *Poslechové hry – převádění výšky, síly a délky tónu a metra do vědomí.*

- *Rozvíjení schopnosti naslouchat např. pomocí poslechu skladeb nacvičených v individuální nástrojové výuce.*¹⁰⁷

3.5.1.6 Hudební teorie

Klíčové kompetence:

- *Žák se orientuje v řadě tónů první oktávy.*¹⁰⁸

Žáci si ve 3. třídě tvoří hudební sešity, do kterých si zakládají nové písně a též si do něj zapisují noty. Seznamují se se stupnicí C dur a zapisují si houslový klíč a noty do osnovy. Z not potom zpívají jednoduché písně.

Obr. 11 – Žáci 3. třídy zpívají z not

3.5.1.7 Průběh hodiny HV ve 3. třídě

Ve 3. třídě jsem pozorovala průběh tří hodin HV a do práce jsem vybrala jednu z nich. Hodina probíhala v kruhu, jelikož ve 3. třídě je specifické uspořádání tzv.: „*Pohyblivá třída*“, jejímž základem jsou skládací dřevěné stoly, lavice a pevné sedáky ve tvaru kvádrů. Učitelka dá žákům písní pokyn a žáci přeskupí lavice do kruhu či do dalších forem (např. do tvaru U, nebo lavice do řad se sedáky, či lavice se stoly). Pro inspiraci jsem píseň pro úpravu lavic ve třídě uvedla mezi přílohy (Lavice do kruhu dáme – viz Př. č. 3.6).

Úvod hodiny

Před hodinou vyslala třídní učitelka několik dobrovolníků, aby zašli do kabinetu pro Orffovy nástroje. Žáci to považovali za čest. Před příchodem paní učitelky na HV žáky třídní učitelka namotivovala, aby zahráli na uvítanou židovskou píseň Kol dody. Poté třídní učitelka zahrála na zvonkohru (gesto ztišení), žáci se postavili a pozdravili příchozí učitelku HV.

¹⁰⁷ PETROVÁ, Daniela, a kolektiv učitelů: *ŠVP WALDORFSKÁ ŠKOLA, Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání*. 2007, s. 203.

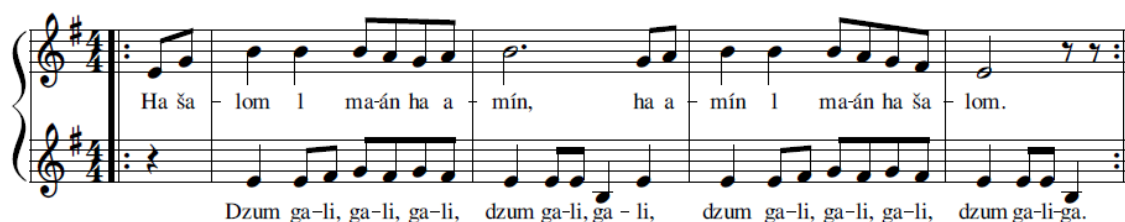
¹⁰⁸ *Tamtéž*. Jednočárkovaná oktáva C dur.

Hodiny HV se zúčastnila i třídní učitelka a výjimečně napomenula žáky v případě nekázně.

Zpěv

Žáci stáli v kruhu a učitelka Hudební výchovy s nimi začala zpívat 2. část židovské písně Ha šalom – Dzum gali, gali, atd. Nejprve žáci zpívali píseň dohromady, pak je rovnou gestem ruky rozdělila na dvě poloviny a žáci zpívali kánon (2. hlas začíná zpívat, když 1. hlas zpívá druhý řádek písně Dzum gali, atd.). Žáci se pohupovali a podupávali si do rytmu.

Ha shalom¹⁰⁹

Ha ša lom l ma-án ha a mín, ha a mín l ma-án ha ša lom.
Dzum ga-li, ga-li, ga-li, dzum ga-li, ga - li, dzum ga-li, ga-li, ga-li, dzum ga-li-ga.

Rytmické cvičení

1. Napodobování rytmu

Učitelka si vymyslela a předvedla pohyby rukama či nohama do určitého rytmu.

Žáci to všichni najednou 3x zopakovali.

- tlesknutí před tělem, 2x plácnutí o stehna, 2x dupnutí a tlesknutí nad hlavou
- 3x lusknutí, 3x tlesknutí 3x dupnutí
-

Obr. 12 – Rytmické cvičení 3. třída

Učitelka HV: „Chtěl by někdo vymyslet nějaký rytmus?“ Tři žáci vymysleli svůj rytmus a všichni je vždy 3x napodobovali.

2. Tleskání po kruhu – žáci sedí v kruhu na lavicích a tleskají před sebou jeden po druhém – plynule po kruhu.

¹⁰⁹ Bítešská schola. [Online] Dostupné z URL:

<<https://docs.google.com/viewer?a=v&pid=sites&srcid=ZGVmYXVsdGRvbWFpbncic2Nob2xhfGd4OjI0NzEzZWVMTFiNzljMDg>> [2017-3-18].

Nová píseň

Učitelka dětem zazpívala s kytarou novou jarní píseň *Pofukuj větříčku*.

„Dnes se tu píseň naučíme a zahrajeme si k tomu, tak píseň poslouchejte.“

Učitelka píseň zazpívala s kytarou celkem 3x a žáci přitom tleskali na každou dobu do 4/4 rytmu. Žáci se přirozeně ke zpěvu učitelky přidávali.

Zopakování dvojhlasné písně Kol dody

Učitelka žáky vyzvala: „Kdo zpíval minule 2. hlas u Kol dody?“

Žáci se aktivně hlásili a 5 dětí si šlo stoupnout k paní učitelce. Mezi dětmi se do 2. hlasu přihlásili 4 chlapci, zejména ti, kteří v jiných hodinách často vyrušují.

1 x všichni zpěv jednohlas s paní učitelkou a kytarou – pak 3x všichni ve dvojhlasu.

Doprovod nové písně na Orffovy nástroje

Uč. HV: „Kdo chce hrát na xylofon a zvonkohru a kameny?“

Všichni se hlásí. Učitelka dvěma žákům ukázala, které tóny budou hrát na zvonkohře a na xylofonu (kvintu d1–a1, pak kvintu c1– g1, nakonec opět d1–a1). Dva žáci hrají na jednotlivý bronzový kámen (viz. Obr. 13¹¹⁰). 1. žák na d1 a 2. žák na a1 – střídají se v rytmu, každý hraje 1 dobu.

Obr. 13 - Bronzové kameny xylofonu

„Než nám muzikanti zahrají, tak si zazpíváme píseň *Pofukuj větříčku*.“

Předehra nástrojů (na 8 dob) – 3x zpěv s nástroji. Celkem se vystřídal 3 skupiny dětí u Orffových nástrojů, ostatní děti zpívaly.

Tanec Hora Chadera

Nakonec žáci s třídní paní učitelkou zatančili 3x židovský tanec Hora Chadera, který se učí během rytmické části dopolední epochy. Učitelka Hv je doprovodila na klavír. Žáci zpívali a tančili a píseň se s každým opakováním o něco zrychlila. Na žácích bylo vidět, že už tanec umí a velmi baví.

¹¹⁰ Atelier Tilia. [Online] Dostupné z URL: < <http://www.atelier-tilia.cz/hudebni-nastroje-nabytek/vyroby/hudebni-nastroje/bronzovy-metalofon> > [2017-4-1].

3.5.2 4. TŘÍDA

Ve 4. třídě mají žáci 1 hodinu HV týdně. Hudební výchovu učí odborná učitelka a při výuce je přítomna i třídní učitelka žáků. Ve výuce se žáci začínají zaměřovat na rytmus a na výuku hudební nauky. Je snahou třídního učitele i učitele HV, aby žáky motivoval ke vzniku třídního orchestru. Žáci tak mohou do vyučovacích hodin zapojit své individuální hudební nástroje.

3.5.2.1 Aspekty ve výuce HV¹¹¹

Ve 4. třídě se v hudební nauce žáci věnují **rytmu, taktu** (i taktování) a délkám not v návaznosti na výuku zlomků v Matematice. Žáci si upevňují **notový zápis**.

U dětí pěstujeme **jednoduché vícehlasy**, které postupně povedou k **polyfonnímu**¹¹² **zpěvu**. Ve svém vývoji stojí již pevně vůči okolnímu světu, jsou uzemněni v **diatonice**¹¹³ a nacházejí oporu v základním tónu melodie.

3.5.2.2 Vokální činnosti

Klíčové kompetence

- *Žák zpívá na základě svých dispozic intonačně čistě a rytmicky přesně v jednohlase či dvojhlasu – v durových i mollových tóninách a při zpěvu využívá získané pěvecké dovednosti.*

Učivo:

- *Individuální a společná realizace lidových, vandrovních, řemeslnických a umělých písní.*
- *Rytmičká cvičení v kruhu i ve skupinách.*
- *Hudební zpracování tematiky severské Eddy.*
- *Rozvíjení vícehlasu (složitější kánony, první vícehlas v terciích).*

---

¹¹¹ RICHTER, Tobias: *Učební plán waldorfské školy. Pedagogické pojetí a cíle vyučování*. 1995. (kap. 4. ročník – elektronická verze bez číslování)

¹¹² **Polyfonie** (česky *vícehlas*) skladbu vytvářejí dva, tři, čtyři i více samostatných hlasů. Žádný z nich přitom není vedoucí, žádný doprovázející. *Polyfonie*. Wikipedie. [Online] Dostupné z URL: <<https://cs.wikipedia.org/wiki/Polyfonie>> [2017-4-1].

¹¹³ **Diatonika** (z řečtiny) je skladebný sloh opírající se o tónovou soustavu diatonické stupnice (tj. stupnicové řady v rozsahu jedné oktávy složené z pěti celých tónů a dvou půltónů). Melodické a harmonické možnosti diatoniky rozšiřuje chromatika. *Diatonika*. Wikipedie. [Online] Dostupné z URL: <<https://cs.wikipedia.org/wiki/Diatonika>> [2017-3-13].

- *Péče o hlas (rozšiřování rozsahu, cvičení dechu, procvičování intonace a síly tónu).*¹¹⁴

Písňe

Žáci zpívají lidové a řemeslnické písňe, písňe k ročnímu období, kánony a vícehlasy. Dále zpívají **severské a keltské písňe** v rámci epochy severské mytologie.

3.5.2.3 Instrumentální činnosti

Klíčové kompetence:

- *Žák realizuje hru na flétnu na základě svých dispozic ve skupině (popřípadě i samostatně) jednoduché i složitější kánony.*
- *Provádí v rámci svých individuálních dispozic jednoduché přede hry, mezihry a do hry (na flétnu, na rytmické nebo jiné melodické nástroje).*
-

Žáci rozvíjí schopnost hry na sopránovou flétnu, hrají podle notového zápisu a dělají různá prstová cvičení. Hrají i jednoduché a složitější kánony a písňe v různých tóninách, hrají k nim přede hru, mezihru či do hru. Hrané písňe se předtím vždy učí nejprve zpívat. Využívá se stále hromadné hry, kdy žáci při hře hledí na hru paní učitelky, která je jim oporou.¹¹⁵

Je vhodné, když mohou žáci ve výuce HV zapojit své individuální hudební nástroje, čímž pěstují společnou hru a třídní orchestr, který může vystupovat při slavnostech, apod.

3.5.2.4 Pohybové činnosti

Rytmické hry

Žáci dělají různé hry a cvičení v kruhu, či ve skupinách na procvičování rytmů, které jsou vázané v taktu. Trénují **rytmické kánony** s využitím tleskání, dupání, apod.

Výborným cvičením na prožití délek not je toto cvičení: Žáky rozdělíme do 4 skupin a začneme od čtvrtových not, které mají kráčivý charakter, hraje je skupina žáků na

¹¹⁴ PETROVÁ, Daniela, a kolektiv učitelů: *ŠVP WALDORFSKÁ ŠKOLA, Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání*. 2007, s. 204.

¹¹⁵ PETROVÁ, Daniela, a kolektiv učitelů: *ŠVP WALDORFSKÁ ŠKOLA, Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání*. 2007, s. 204.

buben. Půlové noty, které mají houpavou náladu, hraje skupina žáků na zvony a celé noty hraje skupina žáků na gong. Poté se mohou přidat žáci s rychlými notami - s osminami, které vytukávají na dřívka, eventuálně s šestnáctinami, které hrajeme prsty. Je možné také zpívat v určitém rytmu a tleskat v opačném rytmu, nejprve ve skupině, pak i jednotlivě, např. s tamburínou. V takových cvičeních si může člověk uvědomovat svým myšlením melodii písně a svými končetinami. Vůlí vytváří jiný rytmus, čímž vytváří harmonii a posiluje sílu svého středu, kde sídlí citění člověka.¹¹⁶

Kruhové tance

Klíčové kompetence:

- *Žák ztvárňuje hudbu pohybem pomocí probraných tanečních kroků.*

Žáci se učí různé nové tance např. tanec ke staré keltské písni Louinna Lunni, která je o zemi a kráse, jíž oslavovali Keltové svátek lásky a plodnosti v den 30. dubna.

Tanec na píseň Louinna Lunni

1. Čtyři muzikanti stojí uprostřed kruhu a ostatní stojí čelem do středu a tvoří vnější kruh.
2. Žáci ve vnějším kruhu mezi sebou drží svisle dřevěné tyče (cca 1m tyče), čímž dva žáci drží zároveň jednu tyč (jeden L. a druhý P. rukou).
3. Vychází P. nohou doprava po kruhu – na jeden krok si každý vezme z pravé ruky tyč k sobě a drží ji oběma rukama svisle.
4. L. nohou přinožit a současně předat tyč od sebe do ruky žáka po levici, přičemž zprava uchopím tyč od spolužáka vpravo.
Body 3. a 4. se opakují celkem 8x – vychází to na 8 taktů písně.
5. Na Lughu každý na místě vyhodí tyč svisle nad sebe, opět ji chytí a hned předává tyč na opačnou stranu (stejně jako v bodech 3. a 4.) - jen **doprava**.
Celý kruh tím změnil směr a otáčí se doleva.

Obr. 14 – Tanec na keltskou píseň – 4. třída

¹¹⁶ WÜNSCH, Wolfgang: *Utváření člověka hudbou: Hudební vyučování ve waldorfské škole. Nauka o člověku a výchova.* 1995, s. 44–46.

6. Na Lughu každý na místě bouchne tyčí svise o zem a hned ji předává zase na opačnou stranu, tedy doleva a kruh se otáčí doprava.

Body 5. a 6. se ještě jednou opakují, poté se píseň i tanec začíná od začátku.

Louinna Lunni¹¹⁷

G D Emi C G C D
Lou - in - na Lun - ni Lou - in - na lei - la, Lou - in - na Lun - ni Lou - in - na la,

G D Emi C G C D G
Lou - in - na Lun - ni Lou - in - na lei - la, Lou - in - na Lun - ni Lou - in - na la,

G D Emi C G C D
Lug - hu lei - ru lei - ru Lan - na Lug - hu lei - ru lei - ru la,

G D Emi C G C D G
Lug - hu lei - ru lei - ru Lan - na Lug - hu lei - ru lei - ru la.

Muzikanti hrají celou píseň do rytmu na tamburíny a chřestidla. Přitom kráčí čelem do středu v opačném směru než vnější kruh. Při změně směru vnějšího kruhu mění vnitřní kruh muzikantů také směr a jdou tak stále v opačném směru.

3.5.2.5 Poslechové činnosti¹¹⁸

Klíčové kompetence:

- Žák upozorní v proudu znějící hudby na tempové a rytmické změny.
- Žák rozliší jednotlivé části jednoduché hudební formy.

Žáci na 1. stupni častěji naslouchají živé hudbě provozované vlastním zpěvem či instrumentálním doprovodem. Poslouchají též instrumentální a vokální skladby od žáků 2. stupně během Měsíčních slavností školy. Vážnou reprodukovanou hudbu poslouchají

¹¹⁷ SVIRÁKOVÁ, Božena: *Dlouhý had. Písňe pro 4. a 5. třídu waldorfských škol. Keltské, severské, písňe starých kulturních epoch a starověkého Řecka*. 2016, s. 1.

¹¹⁸ PETROVÁ, Daniela, a kolektiv učitelů: *ŠVP WALDORFSKÁ ŠKOLA, Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání*. 2007, s. 204.

jen výjimečně. Mohou prožívat jednoduché formy písní, nebo jejich části. Díky poslechu mohou uchopovat jednotlivé intervaly. Z poslechu písně, žáci převádějí její melodii a rytmus do notového zápisu.

Žáci se učí vnímat rozdíl mezi zvukem a možnostmi dechových a smyčcových nástrojů. Seznamují se též s dalšími hudebními nástroji.

3.5.2.6 Hudební teorie

V hudební teorii se žáci seznamují v krátkých příbězích s životem známých hudebních skladatelů a jejich hudebními díly – symfoniemi, operami, sonátami, apod. Žáci hrají jejich části a mohou je opisovat a vkládat do hudebního sešitu nebo do sborníku. Žáci si totiž zakládají sborník not, podle kterých se učí zpívat a hrát na zobcovou flétnu. Ve sborníku se může objevit i vlastní melodie, kterou pak může celá třída hrát a zpívat.

Níže uvádím autorskou píseň mé dcery Johanky, kterou složila ve 3. třídě.

Ve 4. třídě probíhá výuka notopisu a je přitom důležité, aby byla spojena se zpěvem a hrou z not. Dále se žáci učí intervaly, zaznamenávají slyšenou melodii a učí se základům taktování. Žáci se v matematice učí zlomky, což prakticky využijí v notovém zápisu při zvolení taktu a zápisu délek not. Posléze si žáci melodii z not zpětně vybavují a zpívají z listu. Přitom chtějí přirozeně vědět, co znamenají další znaménka, jako např. legato, f, p, repetiční znaménka, apod. Všechno, co vzniklo dohodou mezi lidmi, což zaznamenávání hudby je, má pro děti v období po rubikonu veliký význam.

Na konci 4. ročníku by měli všichni žáci zvládnout zazpívat jednoduchou melodii z not.¹¹⁹

Autorská píseň dcery Johanky (3. třída)

Johanka Mařáková

Kdy-bych já mě-la to-lik o-dva-hy ja-ko ten můj mi-ly,
tak bych se mu po-sta-vi-la če-lem pl-ná sí-ly.

¹¹⁹ RICHTER, Tobias: *Učební plán waldorfské školy. Pedagogické pojetí a cíle vyučování*. 1995. (kap. 4. ročník - elektronické vydání bez číslování)

3.5.2.7 Průběh hodiny HV ve 4. třídě

Ve 4. třídě jsem pozorovala průběh jedné hodiny Hudební výchovy. Hodina probíhala zejména frontálně, na kruhové aktivity má třída uzpůsobené na jedné straně volné místo bez lavic.

Hodiny HV se zúčastnila i třídní učitelka a výjimečně napomenula žáky v případě nekázně.

Úvod hodiny

Na úvod hodiny třídní učitelka hrála na zvonkohru (gesto ztišení), žáci se postavili a pozdravili příchozí učitelku HV.

Hra na flétny

Paní učitelka HV se žáků zeptala, zda mají flétny? Žáci si mezitím všichni flétny připravili, posadili se a učitelka říká:

„Všichni mají flétny právě teď.“

Žáci začali s paní učitelkou hrát nějakou píseň bez not, aniž by si řekli předem její název (viz Obr. 15). Poté si všichni píseň zazpívali. Je to píseň melancholické nálady o navracejícím se slunci. Pak ji opět zahrají naposled na flétny.

Učitelka HV žákům říká: „Odložte flétny, 1, 2, 3, právě teď.“

Rytmické cvičení

„Postavte se a připravte si ruce.“ Učitelka vytleskala následující rytmus:

o – – – | o – o | o o o | oooooo (o = tlesknutí, – = pomlka, 4. takt vytleskávají 8 osmin) Žáci rytmus vytleskávají.

„Nyní to samé vydupáme.“ – žáci rytmus dupají

„Teď beze mě, ruce i nohy.“ – žáci rytmus vytleskávají i vydupávají

„A nyní si to vytleskáme v kánonu. Rozdělte se na 4 skupiny a nevímejte si, co se děje okolo vás.“

Hra na flétnu

Učitelka se ujistila, že žáci umí zahrát na sopránovou flétnu Fis a začala opět hrát nějakou píseň, a žáci se k ní automaticky přidají, jelikož píseň ihned poznali. Paní učitelka si stoupla na židli, aby na ni žáci viděli, a hraje na flétnu melodii o 3 tónech. Žáci to 2x opakují podle paní učitelky. To se opakuje celkem 6x – vždy s jinými tóny.

Obr. 15 - Skupinová hra na flétnu 4. třída

Zpěv

„Naučím vás novou píseň.“ Učitelka předzpívala žákům masopustní píseň o oslovi.

Osel¹²⁰

O-sel jsi všech os-lů, o-sel jsi všech o-slů, o-sel jsi všech o-slů, o-sel, o-sel.

10
í Ó í Ó í Ó í Ó

„A nyní si to zazpíváme pomalu.“ – zpívají pomalu 3x, pak ještě 3x s kytarou

„Zvládnete to v kánonu?“ Žáci: „Ano!“

Žáci jsou rozděleni na polovinu a zpívají kánon. Jde jim to velmi dobře a po písni se rozpovídali.

„A teď potřebujeme čtyři oslíky.“ – všichni čtvrtáci se hlásí

Oslíci zpívají ostinato: Í-Ó-Í-Ó-Í-Ó atd. Vokály Í-Ó zpívají v oktávě (A–a1) a do toho zpívají ostatní žáci kánon. Je vidět, že jsou žáci na kánony zvyklí, zpívali moc pěkně a bavilo je to!

Třídni učitelka poprosila učitelku HV o procvičení tance a o kytarový doprovod.

„Muzikanti budou stejní jako dopoledne, uděláte páry: holka, kluk, můžete i jinak než ráno.“

Muzikanti se postavili doprostřed kruhu a ostatní žáci udělali velký kruh okolo nich.

Tančili na keltskou píseň Louinna Lunni (viz Kruhové tance), tanec žáci doprovázeli pohybem dřevěnými tyčemi a 4 muzikanti hráli rytmicky na tamburíny a chřestidla.

Na žácích bylo vidět, že je tanec hodně baví, po tanci však byli hluční a rozpovídání.

Třídni učitelka je usměrnila hrou na pentatonický metalofon.

Nakonec se žáci naučili novou masopustní píseň, kterou paní učitelka nejprve s kytarou předzpívala, a podruhé se žáci hned přidali.

Na začátku hodiny nebylo rozezpívání, ale vzhledem k tomu, že žáci zpívají v průběhu dne od rána, tak jsou nejspíš přirozeně rozezpívání. Celkově se mi hodina líbila, bylo vidět, že děti jsou zvyklí zpívat a hrát na flétny a že je to baví. Paní učitelka je bez problému písni a cvičení rozpohybovala a hezky je doprovázela na kytaru. Obzvláště se mi líbil jejich tanec, který si opravdu soustředěně prožili.

¹²⁰ Vlastní notový záznam podle toho, jak zpívala píseň paní učitelka HV.

3.5.3 5. TŘÍDA

Od 5. třídy mají žáci stále jen 1 hodinu Hudební výchovy týdně, přesto se učitel Hudební výchovy snaží pro žáky připravit skladby a malá hudební vystoupení, kde mohou využít své individuální hudební nástroje.

3.5.3.1 Aspekty ve výuce HV

Žáci se přes jednoduchý vícehlas dostávají ke zpěvu **polyfonnímu a k harmonicky stavěným písním** např. skladby od Palestriny či Mendelssohna. Zpívají **lidové balady**, kde střídají zpěv a poslech a hudební harmonický doprovod.

Žáci se začínají přizpůsobovat hudebním požadavkům. Hrají na sopránové flétny i vícehlasy, hrají též na Orffovy nástroje a zapojují do výuky své individuální nástroje, čímž se buduje třídní orchestr.¹²¹

3.5.3.2 Vokální činnosti

Klíčové kompetence:

- *Žák zpívá na základě svých dispozic intonačně čistě a rytmicky přesně v jednohlasu a dvojhlasu v durových i mollových tóninách a při zpěvu využívá dosavadní získané pěvecké návyky.*
- *Žák provádí v rámci svých individuálních dispozic elementární hudební improvizace.*

Řečová cvičení

- Žáci cvičí přednes osobních básní.
- Žáci recitují řecké texty v hexamtru¹²² a vnímají rozdílnost rýmu a melodie českých a řeckých textů.
- Recitují sborově, ale i sólově.

---

¹²¹ RICHTER, Tobias: *Učební plán waldorfské školy. Pedagogické pojetí a cíle vyučování. Hudební výchova*. 1995. (kap. 5. ročník - elektronické vydání bez číslování)

¹²² **Hexametr** je nerýmovaný verš, typický pro antickou poezii, jenž se skládá ze šesti stop. První čtyři stopy jsou většinou daktyly, které mohou být nahrazeny za spondeje, pátá stopa je vždy daktyl, šestá spondej. Schéma 5 daktylů a jednoho spondeje je: – uu|– uu|– uu|– uu|– uu|– –. Wikipedie. *Hexametr*. [Online] Dostupné z URL: < <https://cs.wikipedia.org/wiki/Hexametr> > [2017-4-1].

Písňe¹²³

Žáci zpívají **starověké písňe z Řecka, Egypta, Indie či Persie** v návaznosti na epochu dějepisu – starověké kulturní epochy a starověké Řecko. Z řeckých písňí, kterých se dochovalo jen několik, zpívají žáci např. Seikilovu písň, Mesomédův Hymnus k Múze a řeckou písň Odysseiu. Tu zpívají jako hymnu Olympijských her waldorfských škol, lze ji zpívat jako čtyřhlasý kánon.

Odysseia¹²⁴

1. An - dra moi en - ne - pe, Mu - sa, 2. po - lu - tro - pon os ma - la pol - la, planch -

3. ten e - pei Tro - y - es, 4. ie - ron pto - li - e - tron e - per - se.

Obr. 16 – Řecký epos Odyssea – 5. třída

3.5.3.3 Instrumentální činnosti

- Žák využívá na základě svých individuálních schopností a dovedností jednoduché popřípadě i složitější hudební nástroje (flétna, individuální nástroj) k doprovodné (popřípadě i sólové) hře i k reprodukci jednoduchých motivů skladeb.

¹²³ SVIRÁKOVÁ, Božena: *Dlouhý had. Písňe pro 4. a 5. třídu waldorfských škol. Keltské, severské, písňe starých kulturních epoch a starověkého Řecka.* 2016, s 30.

¹²⁴ *Tamtěž.* s. 30.

Žáci hrají na sopránové flétny i vícehlasy, hrají též na Orffovy nástroje a zapojují do výuky své individuální nástroje, čímž se buduje třídní orchestr.

Žáci tvoří hudební doprovod k Homérovu eposu Odyssea, který pak hrají na konci 5. třídy na Akademii waldorfské školy.

Na obrázku č. 16¹²⁵, který zachycuje náladu z představení, je patrné, jak intenzivně se žáci se svými individuálními hudebními nástroji do společné hudební práce zapojují.

Žáci např. nacvičují evropské písně, s doprovodem svých nástrojů, které mohou předvést na měsíční slavnosti školy nebo uspořádat veřejné vystoupení, jak to vidíme na obr. č. 17¹²⁶.

Obr. 17 – Koncert evropských písní – 5. třída

3.5.3.4 Pohybové činnosti

- *Žák vytváří na základě svých individuálních schopností a dovedností pohybové improvizace a ztvárňuje hudbu pohybem s využitím tanečních kroků.*

Rytmické hry

Žáci cvičí rytmus vytleskáváním, vyťukáváním, dupáním a rytmickou chůzí. Učí se recitovat a vnímají rozdíl mezi prózou a poezií, též vymýšlejí rýmy k určitému textu. Zažívají jinakost rytmu a melodie českých a řeckých textů. Pohybem ztvárňují postavy z řeckých textů.¹²⁷

¹²⁵ Řecký epos Odyssea – Procházka [Online] Dostupné z URL: <
<https://www.zonerama.com/WaldorfPraha-trida2008/Album/1361695> > [2017-1-21].

¹²⁶ Koncert evropských písní – Procházka [Online] Dostupné z URL: <
<https://www.zonerama.com/WaldorfPraha-trida2008/Photo/1361666/49204216> > [2017-1-21].

¹²⁷ JECHOVÁ, J.: *Prožitková Pedagogika Na Waldorfské Škole*. 2007. s. 68–72, 83–88.

Tance¹²⁸

Žáci pohybem ztvárňují děj příběhu, který se váže k ročníkové práci, kterou je např. Homérův epos *Odysea*. Žáci tančí v průběhu roku různé starověké tradiční tance, např. řecké tance *Kalamatianos* nebo *Tsakonikos* na píseň *Suipa mana* (viz Př. č. 2.10).

Ve starověkém Řecku měl tanec a zpěv velkou vážnost a byly považovány za součást výchovy, ve které se díky nim snoubila krása těla a duše. Tradice lidových skupinových tanců se v Řecku dochovala. Dle Platóna uměl dobře vychovaný člověk zpívat a tančit.

Tanec *Tsakonikos* prý tančil *Théseus* s přáteli při vítězství nad *Minotaurem*. Tanec tančili muži i ženy společně (což v té době nebylo obvyklé) a prý se tančí dodnes. Jde o pomalý tanec „tzv. jeřábí tanec“ v 5/4 taktu s držetím za lokty. Tanečníci stojí v otevřeném kruhu a jsou otočení ve směru pohybu, zatačejí se postupně do středu, což připomíná labyrint.

Suipa mana - tanec Tsakonikos

1. Su-ipa ma-na, ka-le ma-na, sui-pa ma-na, pa-dre pse-me.

Suipa ma-na, pa-dre pse-me, spitos oi-kos chaire pse-me.

Taneční kroky

1.–4. takt: 1. doba P. noha, 2. doba L. noha, 3. doba P. noha, 4. doba L. noha, 5. doba – palec P. nohy se dotkne L. paty

5.–6. takt: 1. doba P. noha, 2. doba L. noha, 3. doba P. noha, 4. doba – P. noha zůstane + L. koleno vyhoupneme, 5. doba L. nohu položíme

7.–8. takt: stejný jako 1.–4. takt

3.5.3.5 Poslechové činnosti

Klíčové kompetence:

- Žák rozpozná v proudu znějící hudby některé z užitých hudebních výrazových prostředků, upozorní i na zřetelné hramonické změny.¹²⁹

¹²⁸ SVIRÁKOVÁ, Božena: *Dlouhý had. Písňe pro 4. a 5. třídu waldorfských škol. Keltské, severské, písňe starých kulturních epoch a starověkého Řecka*. 2016, s 31–36.

Žáci poslouchají a prožívají metroritmické prostředky v řeckých písních a tancích. Ve výuce je upřednostňován poslech živě realizovaných písní, kánonů a jednoduchých skladeb, na kterých se učí vnímat kvality tónů, dynamiky, tempa a jejich formu. Žáci se též učí vnímat rozdílnou kvalitu intervalů.

3.5.3.6 Hudební teorie

Klíčové kompetence:

- *Žák se orientuje v zápisu jednoduché skladby nebo písně a podle svých dispozic jej realizuje hlasem.*¹³⁰

V hudební nauce se žáci učí durové stupnice a jednoduché tóniny (do dvou křížků a běček¹³¹), obrazně pojaté jsou ve výuce formy – písňové, cyklické, dále se prohlubuje učivo o intervalech, notový zápis. Žáci stále více prožívají velkou a malou tercii.¹³²

3.5.4 | TŘÍDNÍ ORCHESTR

ZŠ waldorfská v Jinonicích podporuje žáky zhruba od 3. třídy ke vzniku třídního orchestru (viz Obr.18¹³³).

Každá třída tak může být v případě zájmu žáků obohacena o svůj třídní orchestr, který je pak aktivní při školním divadle a slavnostech během roku.

Učitel HV žáky motivuje, aby si přinesli do školy na Hudební výchovu své hudební nástroje (Obr. 19¹³⁴), kterými doprovázejí zpívané písně. Rozdává jim též noty domů na procvičování.

Obr. 18 – Třídní orchestr

Obr. 19 - Třídní orchestr 5. třída

¹²⁹ PETROVÁ, Daniela, a kolektiv učitelů: *ŠVP WALDORFSKÁ ŠKOLA, Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání*. 2007, s. 205.

¹³⁰ *Tamtéž*, s. 205.

¹³¹ *Tamtéž*, s. 205.

¹³² RICHTER, Tobias: *Učební plán waldorfské školy. Pedagogické pojetí a cíle vyučování*. 1995. (kap. 5. ročník - elektronické vydání bez číslování)

¹³³ Třídní orchestr – [Online] Dostupné z URL: < <http://77950.w50.wedos.ws/domains/waldorfjinonice.cz/wp-content/uploads/2014/09/2007.jpg> > [2016-11-15].

¹³⁴ [Online] Dostupné z URL: < <http://www.waldorfjinonice.cz/pro-rodice-a-deti/stranky-trid/2008-2/> > [2017-1-21].

3.6 HUDEBNÍ VÝCHOVA A MEZIPŘEDMĚTOVÉ VZTAHY

Waldorfská pedagogika intenzivně využívá hudebních činností v rámci mezipředmětových vztahů k výuce v dalších předmětech. Žáci tak zapojují celé tělo bez jednostranného přetěžování intelektu.

Ve ŠVP ZŠ waldorfské v Jinonicích je Hudební výchova provázána zejména s Matematikou, Českým jazykem, Anglickým a Německým jazykem. Těmito mezipředmětovými vztahy se budu dále zabývat.

3.6.1 HUDEBNÍ VÝCHOVA PŘI VÝUCE ČESKÉHO JAZYKA

Rudolf Steiner si byl vědom, že hudební výchova může mnoho pomoci při výuce jazyka. Učitelé musí najít pro děti v prvních třídách školy vhodné obsahy pro vyprávění. Jsou to pohádky, pověsti a vyprávění realistických skutečností, která našim vyprávěním a následným převyprávěním od dětí pěstují jejich mluvu. Děti tak postupně přejdou od dialektu ke kultivované hovorové řeči, čímž pokládáme základy pro správné psaní. Zpěv, i když to nezamýšlíme, napomáhá dětem rozvinout pružnost a poddajnost mluvidel. Zpěvem žáci získávají vnímavost pro kvalitu hlásek a rozvíjejí sluchové porozumění pro hudební prvky naslouchaných hudebních nástrojů.¹³⁵

Rytmické hry

Píseň Abeceda¹³⁶ - v pohybu tam i zpět

A, B, C, Č, D, Ď, E, tak - hle vždycky zač - ne - me, L, M, N, Ň, O, P., Q,
F, G, H, CH, I, J, K, a - be - ce - da je leh - ká.

půl - ku už mám vka - pse své! R, Ř, S, Š, T, Ť, U, na ko - nec už do - hlé - dnu.
V, W, X, Y, Z a Ž, a teď půj - dem na - zpá - tek.

ABCČDĎE – takhle vždycky začneme (dřep, z dřepu se zvedneme a tleskneme a opět do dřepu), FGHCHJK – abeceda je lehká (dřep, z dřepu se zvedneme a tleskneme a opět do dřepu). LMNŇOPQ – půlku už mám v kapse své (mneme si ruce a pláceme se přes kapsu), RŘŠŠTŤU – na konec už dohlédnu. (dohlédnu – ruku nad očima)

¹³⁵ STEINER, Rudolf: *Waldorfská pedagogika: Seminární hodiny a přednášky k učebnímu plánu. 1. přednáška k učebnímu plánu.* 2006, s. 157–159.

¹³⁶ Z přípravy třídní učitelky Jany Plachetkové, píseň se může zpívat v různých variacích od 1.–3. třídy.

Abecedu nazpátek zpíváme na stejnou melodii se stejnými gesty jako v první části:
ŽZYXWVU – nakonec už dohlédnu, ĚTŠŠŘRQ – půlku máme v kapse své,
POŇNMLK – abeceda je lehká, JICHHGFE – takhle vždycky začneme,
ĎDČCBA – abeceda je lehká.

Rytmická říkanka na měkké, tvrdé a obojetné souhlásky

Be fe le me pe se ve ze, někdy měkké, někdy tvrdé,
hy chy ky ry dy ty ny, medvěd valí kameny,
hy chy ky ry dy ty ny, tam se píše tvrdé y,
ži ši či ři ci ji di ti ni, tak zpívají naši skřivani,
ži ši či ři ci ji di ti ni, tam se píše vždycky měkké i.

3.6.2 HUDEBNÍ VÝCHOVA PŘI VÝUCE MATEMATIKY¹³⁷

Matematika v prvních letech školy je hlavně pohyb a rytmus, ale také objevování krásy čísel a jejich zákonitostí a kouzel.

Motivační písně k matematice

Žáky 1. a 2. třídy provázejí v matematice malí skřítki. Jsou to Plusík, Mínusík, Násobík a Dělík. Ke každému skřítkovi a jeho početní operaci patří jedna *motivační píseň* (viz *Př. č. 3.7*), kterou třídní učitel zpívá s žáky při výuce matematiky v hlavním vyučování (tedy na konci epochy).

Hudební a rytmické hry

Sluchové počítání

- 3 cinknutí + 6 cinknutí = ... učitel cinkne několikrát na metalofon a pak řekne „plus“ a opět několikrát cinkne, pak řekne „rovná se“ – děti mají hlavu složenou na stole a počítají – výsledek ukazují na prstech
- Kolikrát jsem cinkla? Dupla? Tleskla?

---

¹³⁷ Kapitola 3. 6. 2. – čerpáno z příprav waldorfských třídních učitelek Jany Plachetkové ze ZŠW Jinonice a Pavly Bejšákové ze ZŠ waldorfské Dědina.

Násobilka v pohybu

Násobkové řady jsou na waldorfské škole základní přípravou pro násobilku. Žáci se je učí v rytmickém pohybu. Žáci rytmicky odříkávají násobkové řady tak, že např. stojí v kruhu čelem do středu a při odříkávání zapojí též pohyb rukou, nohou či celého těla (např. dvojková řada – plácnutí do stehen, tlesknutí rukama, trojková řada – ruce na ramena, stehna, pak tlesknutí).

Využívá se tzv. „pohybové paměti“, která umožňuje dostávat násobilku „do těla“.

O co zde jde? Tím, že si zapamatováváme něco **v rytmu**, oslovujeme rytmickou část, střed člověka – citění. Tím, že jsme při tom **v pohybu**, oslovujeme dolního člověka – jeho vůli.

„Pracuje tedy zároveň „horní člověk“ (hlava), „střední člověk“ (srdce a plíce) a „dolní člověk“ (končetiny). Při zapojování jen hlavové paměti bychom zaměstnávali dítě jednostranně a přetěžovali bychom „hlavový pól“ (a navíc by zapamatování nebylo tak účinné, brzy by vše odfoukl vítr...).“

Této metody zapamatování se už dnes běžně využívá např. při učení cizího jazyka, kdy se doporučuje učit se slovíčka zároveň s rytmickým pohybem, např. u učení rytmicky pinkat balónkem. Zjistilo se, že takto si člověk pamatuje více do hloubky a trvaleji se mu „otiskuje“ učivo „do těla“ (až do vůle).

Rytmické posílání pytlíčků po kruhu

Žáci sedí v kruhu na zemi a ruce - sestry - si podávají pytlíček. Nejprve si každý přendá pytlík z P. ruky do L. ruky a pak je předá dál spolužákovi po levé straně, to se stále opakuje. Tím nám vzniká dvoudobý a třídobý rytmus, ve kterém si můžeme zazpívat polku nebo valčík, nebo odříkat násobilku.

Příklad násobkové řady čísel 2 a 3

Žáci stojí v kruhu a v rytmu chodí po kruhu se zdůrazněním (např. dupnutím nebo poskočením) násobků 2 a 3 tam a zpět (1, 2, 3, 4, 5, 6...až do 15tinásobku daného čísla a pak zpět např. 30, 29, 28,...2, 1, 0)

- chodíme s dupáním (2, 4, 6, 8)
- stojíme s tleskáním (3, 6, 9)
- s dřepy a skákáním (5)
- se skákáním (10, 100, 1000)

Příklad násobkové řady čísla 7

7, 14, 21 – vytáhneme poklad ze dna
28, 35 – už to umím nazpaměť
42, 49 – v zimě nevzbudí se medvěd
56, 63 – určitě tam také patří
70 – už to máme, pozpátku to přeříkáme

70, 63 – určitě tam také patří
56, 49 – v zimě nevzbudí se medvěd
42, 35 – už to umím nazpaměť
28, 21 – vytáhneme poklad ze dna
14, 7 – už to máme, už po sedmi počítáme

Příklad násobkové řady čísla 8

Žáci utvoří kruh, drží se za ruce čelem do středu. Kruh se točí jedním směrem a žáci v pohybu říkají následující báseň.

8, 16, 24, myslivec na kance míří,
32 a 40, naučíš se jakbysmet,
48, 56, je tu černý hluboký les,
64, 72, kdo odvahu tam vstoupit má,
80, všichni známe, pozpátku to přeříkáme.
80, 72, kdo odvahu tam vstoupit má,
64, 56, je tu černý hluboký les,
48, 40, naučíš se jakbysmet,
32 a 24, myslivec na kance míří,
16, 8, už to máme, už po 8 počítáme.

Další možná varianta pohybu k básni je, že jsou žáci v kruhu čelem ven.

3.6.3 HUDEBNÍ VÝCHOVA VE VÝUCE ANGLICKÉHO A NĚMECKÉHO JAZYKA

Na ZŠ waldorfské v Jinonicích se žáci učí již od první třídy dvěma cizím jazykům, anglickému a německému.

V prvních třech letech se žáci noří do cizího jazyka, naslouchají projevu učitele a získávají cit pro konkrétní cizí jazyk. Výuka stojí na výrazné roli imitativně hudebních schopností dětí, které se sice po sedmém roce oslabují, ale učitel s nimi může v prvních ročnících stále tvořivě pracovat.

Hodina jazyka trvá 45 min a je důležité, aby se žáci v prvních ročnících výuky jazyka stali plně součástí dané země a aby v hodině vůbec nezazněl jejich mateřský jazyk.

Překlad do mateřštiny tedy není žádoucí, učitel však může žáky vyzvat, aby podstatu vyprávění řekli krátce v mateřském jazyce. Žáci se přirozeně naučí v jazyce správnou výslovnost a nejde v první řadě o porozumění. Učivo se týká každodenního života dětí a opírá se o jejich zkušenosti – roční období, příroda, zvířata, rostliny, kameny, části těla, čas, činnosti během dne, rodina, apod. Činnosti bývají doprovázeny mimicky a pohybem.

Ke zvyšování řečových dovedností je hojně využíván zpěv a recitace, a je dobré vědět, že hlasivky žáků mladšího školního věku jsou ještě velmi tvárné.¹³⁸

Ve výuce cizího jazyka se zpívá mnoho cizojazyčných písní a ideální je, když jsou písně spojeny s gesty a pohybem, které vyjadřují smysl mluveného slova. Písně mohou být též doprovázeny jednoduchými rytmickými nástroji.

Žáci po dobu několika týdnů opakují stejné říkanky, básně a příběhy. Často se využívá kumulativních příběhů, díky kterým žáci rozvíjejí svou slovní zásobu.

3.7 HUDBA PŘI SLAVNOSTECH A V DIVADELNÍCH VYSTOUPENÍCH

Waldorfská pedagogika v České republice se opírá o křesťanské svátky, které tvoří ve školním roce přirozené mezníky mezi jednotlivými obdobími.

Profesor Valenta uvádí, že: „*Slavení svátků je snaha vychovat děti k pocitu sounáležitosti s přírodou a takzvaným Duchem světa.*“¹³⁹

Na ZŠ waldorfské v Jinonicích se slaví zejména sv. Michael, sv. Martin, dále pak advent, Vánoce, Tři krále, masopust, vynášení Smrtky, Velikonoce a Letnice.

Mezi pravidelné slavnosti patří **Měsíční slavnost** školy, kde vždy několik tříd před ostatními žáky školy předvede nějaké vystoupení z aktuální výuky (písně, tance, pohybové činnosti, divadelní scénku, apod.). Tato slavnost probíhá jednou za měsíc a je otevřená i pro rodiče žáků.

Vyvrcholením každého školního roku je **Akademie školy**, která probíhá v červnu v Bohnickém divadle v Praze.

---

¹³⁸ POL, Milan. *Waldorfské školy: izolovaná alternativa, nebo zajímavý podnět pro jiné školy?* 1995, s. 60–64.

¹³⁹ VALENTA, M.: *Waldorfská pedagogika a jiné alternativy.* 1993, s. 60.

3.7.1 SLAVNOSTI V RYTMU ROKU

Sv. Michael

Svátek sv. Michaela (29.9.) je svátkem odvahy a rytířské síly. Sv. Michael je znázorňován jako archanděl se slunečním kopím, který zvítězí nad drakem, symbolem zla a temnoty. Žáci v 1. a 2. třídě procházejí spolu se svými patrony¹⁴⁰ stezkou odvahy, na jejímž konci je jeskyně (symbolická), v níž dříme drak. Děti, které se odváží dovnitř, nebo vyplní úkoly, dostanou za odměnu (drahokam, jablko, apod.). Během září a října zpívají žáci michaelské písně jako např. Pentatonickou píseň *Michael* (viz Př. č. 1.1).

Sv. Martin

Svátek sv. Martina se ve škole slaví lampionovým průvodem, na jehož konci se často zjeví sv. Martin a žebřák. Svátek sv. Martina symbolizuje soucítění s druhým člověkem a pomoc druhým (viz obr. 20¹⁴¹). Martin dětem zanechá v lese poklad, rohlíčky ve tvaru podkovy, děti se dělí se svou dvojicí, s žebřákem či s rodiči.

Obr. 20 – Sv. Martin obdarovává žebřáka

Žáci 1. až 3. třídy v tomto období zpívají ve výuce a na Martinské slavnosti např. tyto pentatonické písně: *Lucerno, lucerno* (Př. č. 1.2), *Martinské světlo* (Př. č. 1.3) a *Martin* (Př. č. 1.4) a diatonické písně: *Moje malé světélko* (Př. č. 2.1), *Listopad, listopad* (Př. č. 2.2), *Lístečku dubový* (Př. č. 2.3).

Sv. Martin byl synem římského důstojníka a sám se dle otceva přání stal vojákem. Jeho vnitřní směřování nebylo k boji, ale ke křesťanské lásce. V legendě se sv. Martin na svém koni sklonil nad chudým žebřákem, kterému byla zima. Martin svým mečem přepůlil svůj vojenský vlněný plášť a půlku chudákovi daroval, aby nemrzl. Ve snu se pak Martinovi zjevil Kristus oděný do poloviny pláště. Tento výjev odkazuje na Matoušovo evangelium:

*„Cokoliv jste učinili jednomu z mých nepatrných bratří, mně jste učinili.“*¹⁴²

¹⁴⁰ Patron je žák 6. třídy, který doprovází vybraného žáka z 1. třídy až do 4. třídy.

¹⁴¹ Sv. Martin obdarovává žebřáka Pinterest.cz. Chalkboard drawings. [Online] Dostupné z URL: <<https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/736x/57/86/20/5786206fe8d8630336a5459051ca5523.jpg>> [2017-1-21].

¹⁴² JAN. Svatý Martin – jeho svátek a legenda. Svatý Martin z Tours. 7. 11. 2013. *Tišnoviny...jiný pohled*. Continuum Vitae. 2015. [Online] Dostupné z URL:

Adventní spirála

Adventní spirála je slavnost na začátku adventu, ve škole to bývá první adventní neděle. Žáci 1. až 3. třídy postupně projdou spirálou z chvojí a svíček za doprovodu anděla a uprostřed spirály si připálí svou svíčku od velké svíce. Celá slavnost je prostoupena adventními písněmi, které hrají a zpívají někteří rodiče dětí.

Slavnost je symbolem blížících se Vánoc, narození Ježíška a též přibývání světla: vnitřního duševního a vnějšího Po zimním slunovratu začne prodlužovat den.

Žáci v adventním čase zpívají ve výuce adventní písně: Byla cesta, byla ušlapaná, Šla Maria, šla do ráje, Panenka maria po světě chodila, pentatonická píseň Svatý mikuláš (viz Př. č. 1.5) apod.

Tři králové

V 1. a 2. třídě zpívají žáci v období Tří králů novoroční písně – My tři králové, Famfr, famfr, famfrnoch a hrají k písním rytmické hry i s převleky Třech králů.

Učitelé připravují pro žáky školy divadelní představení tříkrálovou hru.

Masopust

Žáci 1. až 4. třídy si připraví masopustní písně, které mohou doprovodit hrou na flétnu či individuálními nástroji. Tradičně si některá z tříd připraví masopustní tanec. Nacvičené vystoupení pak žáci předvedou na měsíční masopustní slavnosti.

Vynášení smrtky

Žáci 1 až 3. třídy si nachystají během výuky jarní písně – Smrtná neděle (Př. č. 1.7), Svatý Jiří vstává (Př. č. 1.9), Smrtko, smrtko bílá (Př. č. 2.4), Nesemy Mařenu (Př. č. 2.5) apod. V ručních pracích si žáci vyrobí smrtku. Třídy jdou společně ve velkém průvodu do Prokopského údolí za zpěvu písní, které mohou zdatní žáci doprovodit na flétnu. Smrtku žáci nakonec hodí do Prokopského potoka a slavnost ukončí společným zpěvem v kruhu.

Letnice

Letnice se v posledních dvou letech slavily spolu s žáky ZŠ waldorfské Dědina a letos prvně se budou slavit i v naší ZŠW v jinonicích. Letnic se účastní žáci 1. až 3. třídy,

Obr. 21 – Letniční slavnost

přičemž jsou oblečení v bílém. Zpívají letniční písně a tančí kruhové a řadové tanečky u vztyčené májky. Děvčata za zpěvu na májce proplétají barevné stuhy. Poté chlapci za zvuku bubnu hledají krále, mají na 4 tyčkách vztyčený baldachýn a dívky hledají za zpěvu letničních písní královnu, pro kterou mají připravený polštář s věnečkem. Až najdou krále a královnu může začít jejich svatební obřad. Král a královna pak spolu odcházejí. Žáci s učiteli a pomáhajícími rodiči ukončí slavnost společnou hostinou.

3.7.2 DIVADELNÍ VYSTOUPENÍ

Vánoční hra

Žáci 1. stupně, zejména nižších ročníků, připravují pro rodiče divadelní představení o narození Ježíška (viz obr. 22 ¹⁴³).

Obr. 22 – Vánoční hra 1. třída

Celá hra je sborově recitovaná a zpívaná, ze sboru vystupují při jednotlivých scénách skupinky (např. pastýři, andělé, hospodští). Žáci hrají sborově na pentatonické flétny a ti, kteří se učí na nějaký hudební nástroj a troufají si, se mohou do divadla zapojit. Vánoční hra je pro žáky velmi dobrým cvičením paměti, jednotlivce zde nese celá skupina.

Akademie školy

Koncem školního roku pořádají rodiče žáků 2. třídy školní „Akademii“, kde vystoupí žáci 1. až 9. třídy s divadelním, hudebním či eurytmickým vystoupením. Akademie probíhá ve velkém sále, nejčastěji v Bohnickém divadle (viz obr. 23 ¹⁴⁴).

Obr. 23 – Akademie – Divadelní vystoupení 2. třída

¹⁴³ Vánoční hra 1. třída – foto - [Online] Dostupné z URL: < <https://www.zonerama.com/WaldorfPraha-trida2011/Photo/1423417/51767257> > [2017-1-21].

¹⁴⁴ Akademie – Divadelní vystoupení 2. třída – [Online] Dostupné z URL: < <https://www.zonerama.com/WaldorfPraha-trida2011/Photo/1423411/51767071> > [2017-1-21].

Žáci mají příležitost vystoupit na divadelním pódiu před sálem plným rodičů a přátel školy.

Během výuky trénují žáci hlasitou a srozumitelnou řeč, jednoduchá pravidla pohybu na pódiu a zažívají spolupráci se svými spolužáky, se kterými vzniká často krásné umělecké představení.

3.8 HUDEBNÍ VÝCHOVA V RÁMCI VOLNOČASOVÝCH AKTIVIT ŠKOLY

Na výčtu hudebních volnočasových aktivit školy je patrné významné hudební zaměření školy. Ve škole probíhá individuální výuka několika hudebních nástrojů – hra na flétnu, klavír, housle, violoncello a kytaru. Dále mohou děti navštěvovat sborový zpěv.

Za výuku si žáci individuálně platí.

3.8.1 VÝUKA NA HUDEBNÍ NÁSTROJE

Ve škole probíhají volnočasové hudební kroužky pro žáky školy. Jde o následující individuální kroužky:

- Výuka hry na FLÉTNU – čas a místo individuální hodiny si žák domlouvá s lektorkou.
- Výuka hry na KLAVÍR – čas a místo individuální hodiny si žák domlouvá s lektorkou.
- Výuka hry na HOUSLE – housle momentálně ve škole vyučují tři externí lektoři. Jeden z lektorů nabízí celkem 6 hodin výuky týdně.
- Výuka hry na VIOLONCELLO – čas a místo individuální hodiny si žák domlouvá s lektorem.
- Výuka hry na KYTARU – čas výuky: úterý 16:00–16:45, 16:45–17:30.
-

3.8.2 OSTATNÍ HUDEBNÍ KROUŽKY

- SBOROVÝ ZPĚV – ve škole probíhá 1x týdně hodina sborového zpěvu určená pro žáky waldorfské školy. Návěk písní vrcholí vystoupením pro rodiče a přátele 2x do roka.

4 VÝZKUMNÁ ČÁST

Výzkum probíhal formou dotazníkového šetření během měsíců únor–březen. Cílem výzkumu bylo zjistit, zda jsou žáci waldorfské základní školy více hudebně zaměřeni než žáci na běžné základní škole. Oslovila jsem tedy žáky dvou základních škol v Praze, žáky ZŠ waldorfské v Jinonicích a žáky ZŠ Chmelnice.

4.1 PŘEDMĚT VÝZKUMU

Zpěv a hra na hudební nástroj jsou pro děti i dospělé velmi obohacující. Tomáš Zdražil, waldorfský pedagog a učitel na waldorfském semináři ve Stuttgartu, popisuje v knize *Proměny pojetí vzdělávání a školního hodnocení* pozitivní působení zpěvu, recitace a hry na flétnu na zdraví člověka. Hudba může působit na člověka terapeuticky, když je s ní vhodně zacházeno. Např. zpěv a recitace, vychází ze středové rytmické části člověka a harmonizují rytmus srdce a dechu, čímž přispívají ke zdravým procesům v organismu. Naopak nerovnováha dechu a oběhu krve může způsobit vážná onemocnění. Při mluvě a ještě více při recitaci člověk zapojuje celou svou bytost. Obsah mluvy souvisí s **myšlenkovou činností** významu slov a vět a v **cítící oblasti** člověk obsah mluvy prožívá. Do mluvy též osobitě vnáší svou sílu a **vůli**. **Uměleckou mluvou**, např. recitací hexametru, se zpomaluje, prohlubuje dech a synchronizuje se s cirkulací krve.¹⁴⁵

Výzkumy z Bernu a Grazu z roku 2001 dokládají, že se při hudební aktivitě může dosáhnout stejných pozitivních výsledků jako při užívání léčiv na srdce a dýchání.¹⁴⁶

Z výzkumu Bernardiho a jeho kolektivu z roku 2009: „*V posledních letech bylo uveřejněno množství studií, které dokládají „léčivou moc“ hudby a zpěvu obzvláště.*“ Tak například **poslech hudby** ovlivňuje krevní tlak (též dech i tep), přičemž při zesílení hudby dochází u posluchače ke zrychlení tepu a „*zúžení krevních tkání*“ a zeslabení hudby na něj působí opačně.¹⁴⁷

Muzikoterapeut Bossinger se zabýval působením **zpěvu** na zdraví člověka. Říká, že pokud člověk *provozuje hudbu* aktivně, pak se zejména **při zpěvu** rozezní, uvolní a

---

¹⁴⁵ HELUS, Zdeněk, a kol.: *Proměny pojetí vzdělávání a školního hodnocení. Filosofická východiska a pedagogické souvislosti*. 2012, s 93–95.

¹⁴⁶ BONIN, D., a kol. *Wirkungen der Therapeutischen Sprachgestaltung auf Herzfrequenz-Variabilität und Befinden*. 2001, s. 144–160.

¹⁴⁷ BERNARDI, L. a kol.: Dynamic interactions between Musical, Cardiovascular and Cerebral Rhythms in Humans. In *Circulation*, 2009. s. 3171–3180.

prokrví celé tělo (i mozek), čímž se posiluje imunita a schopnost se vypořádat s alergiemi a nemocemi.¹⁴⁸

Profesor Žilka přispíval k léčbě astmatu a alergií u dětí **hrou na zobcovou flétnu**, čímž děti lépe hospodařily s dechem. U dětí se při hře na flétnu pročišťují cesty dýchací a zvětšuje se kapacita plic.¹⁴⁹

Hudební pedagog a skladatel Zoltán Kodály v 50. letech 20. století udělal úspěšný experiment, kdy do 100 maďarských škol zavedl 1 hodinu Hudební výchovy denně. Žáci vykazovali lepší výsledky v ostatních předmětech, než na ostatních školách. Na Kodályho experiment navázali v letech 1988–1991 ve Švýcarsku s též dobrými výsledky, o čemž vypovídá kniha Musik macht Schule (Hudba dělá školu).¹⁵⁰

4.2 CÍL VÝZKUMU

Z výše uvedené teorie a výzkumů vyplývá, že správně zvolená hudba – zpěv, hra na nástroj i recitace – pozitivně ovlivňují zdraví dítěte i dospělého člověka a celkově ho rozvíjí. Waldorfská pedagogika si je toho vědoma, a proto vnímá Hudební výchovu jako důležitý umělecký předmět pro rozvoj žáků a ne jen jako předmět doplňkový. Jako rodič a praktikant, jsem při své praxi na 1. stupni ZŠ waldorfské v Jinonicích vnímala, že je škola prochnuta hudbou, zpěvem a hrou na nástroje. Od rána je v jednotlivých třídách slyšet zpěv, společná hra na flétny, či klavír. Hudba se ve škole ozývá v ranních epochách, ve výuce jazyků a dalších vyučovacích předmětech, zejména v eurytmii, kde učitele a žáky doprovází korepetitor na klavír.

Cílem mého výzkumu je zjistit, zda:

Jsou žáci na waldorfské škole více hudebně zaměřeni než žáci na běžné ZŠ?

Jako srovnávací vzorek jsem zvolila ZŠ Chmelnici na Praze 3.

4.2.1 VÝZKUMNÉ OTÁZKY

Ke zjištění hudebního zaměření žáků mě zajímají následující výzkumné otázky a k nim konkretizující dílčí podotázky.

---

¹⁴⁸ BOSSINGER, W.: *Die heilende Kraft des Singens*. 2006, s. 155.

¹⁴⁹ ŽILKA, V.: *Veselé pískání – zdravé dýchání. Škola hry na flétny pro nejmenší*. 2007.

¹⁵⁰ WÜNSCH, W.: *Vzdělávání člověka hudbou. Hudební vyučování na waldorfské škole*. 1995, 143 s.

1. Kolik žáků na 1. stupni hraje na individuální hudební nástroj?

- 1.1. Kolik žáků by chtělo hrát na nějaký hudební nástroj?
- 1.2. Kolik žáků hraje na více hudebních nástrojů?
- 1.3. Kdy začínají žáci hrát na individuální hudební nástroj?
- 1.4. Kde se žáci na hudební nástroj učí?
(Kolik žáků se učí na hudební nástroj ve škole?)
- 1.5. Na jaké nástroje se děti učí hrát nejčastěji?
- 1.6. Baví žáky hrát na hudební nástroj?
- 1.7. Kolik chlapců a dívek hraje na nástroj?

2. Kolik žáků na 1. stupni chodí někam zpívat?

- 2.1. Kam chodí žáci zpívat?
- 2.2. Kolik žáků zpívá ve školním kroužku?
- 2.3. Baví žáky zpívat (obecně)?
- 2.4. Kolik zpívá chlapců a kolik dívek?

3. Baví žáky ve škole Hudební výchova?

4. Kolik žáků na 1. stupni chodí někam tancovat?

- 4.1. Kolik tancuje chlapců a kolik dívek?

5. Jsou rodiče žáků hudebně zaměřeni?

- 5.1. Kolik žáků má rodiče, který hraje/ hrál na hudební nástroj?
- 5.2. Kolik žáků má rodiče, který zpívá (př. ve sboru, kapele, apod.)?
- 5.3. Hrají žáci, jejichž rodiče hraje na nástroj, také na hudební nástroj?

6. Poslouchali již žáci někdy vážnou hudbu?

4.2.2 STANOVENÍ HYPOTÉZ

Hypotéza 1: Žáci waldorfské školy hrají často na jeden, či dva a více hudebních nástrojů.

Hypotéza 2: Žáci waldorfské školy častěji hrají na smyčcové nástroje a na více druhů nástrojů než na běžné ZŠ.

Hypotéza 3: Na waldorfské škole jsou žáci více vedeni k hudbě (zpěvu a hře na nástroj) než na běžné ZŠ, a to stejnou měrou chlapci a dívky.

Hypotéza 4: Většina žáků ZŠ waldorfské v Jinonicích využívá školní výuku hry na nástroj.

Hypotéza 5: Na waldorfské škole jsou rodiče žáků hudebně aktivnější (ve zpěvu a hře na nástroj), než rodiče žáků na běžné ZŠ.

Hypotéza 6: Žáci, jejichž rodiče hrají na hudební nástroj, hrají též na hudební nástroj.

4.3 REALIZACE VÝZKUMU

Výzkum probíhal v období únor–březen 2017 a respondenty byli žáci 1. stupně ZŠ waldorfské v Praze 5 – Jinonicích a žáci 1. stupně běžné ZŠ Chmelnice na Praze 3.

Při výzkumu byly použity tyto **výzkumné metody a techniky**:

1. Explorativní metoda – Dotazníková metoda
2. Metody přípravy dat
3. Kvalitativní analýza dat pomocí tabulkového programu Excel a kvantifikace dat pomocí grafů programu Excel
4. Kvantitativní analýza zpracování výsledků výzkumu.

Ad 1/ Vzhledem k velkému množství žáků jsem zvolila metodu písemného anonymního dotazníku, který měl tištěnou (viz Př. č. 6), ale i elektronickou podobu webového formuláře na dotazníkovém úložišti Survio. V úvodní části dotazníku jsem žákům a rodičům vysvětlila, k čemu budou zjištěné poznatky z dotazníků použity. Dotazník lze rozdělit do základních tematických okruhů: identifikační položky (otázka 1, 2), podle nichž jsem rozdělila žáky podle ročníku a podle pohlaví. Dále položky, které specifikují hudební zaměření žáků (3, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 14), hudební zaměření rodičů (12, 13) a taneční zaměření žáků (8). Použila jsem otázky uzavřené (2, 3, 9–14), jednu otevřenou (4), dále otázky s více volbami (1, 5, 6) a otázky částečně uzavřené s upřesněním z více možných voleb (7), nebo s upřesněním otevřenou otázkou (8).

V únoru jsem během mé praxe osobně rozdala dotazníky žákům 3.–5. třídy, jelikož jsem předpokládala, že ho budou schopni samostatně vyplnit. V 1. třídě jsem dotazníky rozdala rodičům na třídní schůzce a zároveň jsem přeposlala dotazník v elektronické podobě rodičům 1. i 2. třídy. V březnu jsem osobně navštívila ZŠ Chmelnici na Praze 3 a rozdala žákům vybraných tříd od 1.–5. třídy dotazníky, které žáci dle mých instrukcí na místě vyplnili.

Ze ZŠW Jinonice se mi vrátilo 89 vyplněných dotazníků z celkového počtu 119 oslovených respondentů a ze ZŠ Chmelnice se mi vrátily všechny rozdané dotazníky od 124 respondentů. **Návratnost dotazníků je 87,7 %**, čímž je zajištěna validita dotazníkového šetření.

Ad 2/ K organizaci dat z dotazníků jsem využila webové dotazníkové úložiště Survio, kam jsem všechny ručně vyplněné dotazníky převedla a uložila je do elektronické podoby. V programu Survio se zjištěná data seskupovala podle kvantity.

Ad 3/Vytvořila jsem tabulky pomocí tabulkového programu Excel s kvantifikací dat zjištěných vyhodnocením dotazníků z dotazníkového úložiště Survio.

Ad 4/ Pro výzkum považuji za vhodné aplikovat převážně metodu procentuálního zpracování dat, jelikož jsem z každé školy od žáků získala rozdílný počet vyplněných dotazníků. Výsledky z výzkumu k verifikaci stanovených hypotéz jsem vyjádřila v grafech programu Excel. Pro kvantitativní procentuální vyjádření výsledků jsem použila výsečový graf a pro kvalitativní výsledky graf sloupcový.

Výzkumný soubor:

Zkoumala jsem hudební zaměření u žáků waldorfské školy a zvolila jsem srovnávací vzorek dětí z běžného typu základní školy.

- **89 žáků** z 1.–5. třídy ZŠ waldorfské v Jinonicích na Praze 5.
- **124 žáků** z 1.–5. třídy ZŠ Chmelnice na Praze 3.

4.4 VÝSLEDKY VÝZKUMU

Tabulka 1: Kvantifikace odpovědí z dotazníků

Kvantifikace odpovědí z dotazníků		ZŠ waldorfská	ZŠ Chmelnice
1. Kolik žáků na 1. stupni hraje na individuální hudební nástroj?		62	48
1.7. Kolik chlapců a kolik dívek hraje na hudební nástroj?	Dívky	32	32
	Chlapci	30	16
1.1. Kolik žáků by chtělo hrát na nějaký hudební nástroj?		12	20
1.2. Kolik žáků hraje na více hudebních nástrojů?		10	7
1.3. Kdy začínají žáci hrát na individuální hudební nástroj?	od školky	16	12
	od 1. třídy	18	21
	od 2. třídy	20	5
	od 3. třídy	7	2
	od 4. třídy	2	5
	od 5. třídy	2	3
1.4. Kde se žáci na hudební nástroj učí?	v ZUŠ	22	23
	mám učitele ve škole	24	13
	v DDM	1	4
	mám svého učitele	16	11
1.6. Baví žáky hrát na hudební nástroj?	ANO	59	48
	NĚKDY	22	21
	NE	8	4
2. Kolik žáků na 1. stupni chodí někam zpívat?		18	24
	NE	71	100

2.4. Kolik zpívá chlapců a kolik dívek?	Dívky	10	16
	Chlapci	8	8
2.1. Kam chodí žáci zpívat?	zpívám jinde	6	8
2.2. Kolik žáků zpívá ve školním kroužku?	zpívám ve školním sboru	8	0
	v ZUŠ	4	16
2.3. Baví žáky zpívat (obecně)?	ANO	45	55
	NĚKDY	38	39
	NE	6	30
3. Baví žáky ve škole Hudební výchova?	ANO	41	58
	NĚKDY	41	45
	NE	7	21
4. Kolik žáků na 1. stupni chodí tancovat?	ANO	21	25
	NE	68	99
4.2. Kolik tancuje chlapců a kolik dívek?	Dívky	19	23
	Chlapci	2	2
5. Jsou rodiče žáků hudebně zaměřeni?			
5.1. Kolik žáků má rodiče, který hraje/ hrál na hudební nástroj?	ANO	59	60
	NE	29	47
	NEVÍM	1	17
5.2. Kolik žáků má rodiče, který někde zpívá?	ANO	36	24
	NE	52	58
	NEVÍM	1	42
5.3. Hrají žáci, jejichž rodič hraje na nástroj, také na hudební nástroj?	ANO	47	34
	NE	5	18
	NE, ALE CHTĚL BYCH	7	7
6. Poslouchali již žáci někdy vážnou hudbu?	ANO	52	85
	NE	22	15
	NEVÍM	15	24
7. Počet respondentů	celkem žáků	89	124

Z kvantifikace dotazníků vyplývají odpovědi na tyto kladené otázky:

1.3. Kdy začínají žáci hrát na individuální hudební nástroj?

Žáci ZŠ waldorfské v Jinonicích se začínají učit na hudební nástroj již od školky – 24 % (běžná ZŠ 25 %), od 1. třídy – 28 % (běžná ZŠ 44 %), a nejvíce od 2. třídy – 31 % (běžná ZŠ 11 %), od 3. třídy – 11 % (běžná ZŠ 4%), od 4. třídy – jen 3 % (běžná ZŠ 10 %) a nejméně od 5. třídy – 3 % (běžná ZŠ 6 %).

1.6. Baví žáky hrát na hudební nástroj?

Výsledky z obou škol vyšly velmi podobně: 66 % žáků obou škol **baví** hrát na nástroj, na ZŠ waldorfské jen **někdy baví** hrát na nástroj 25 % žáků (v běžné ZŠ 29 %) a **nebaví** hrát 9 % žáků (na běžné ZŠ jen 5 %).

2.1. Kam chodí žáci zpívat?

Žáci ZŠ waldorfské v Jinonicích nejčastěji zpívají ve školním sboru (45 %), nejméně do ZUŠ (22 %) dále uvedli, že zpívají jinde (33 %). Běžná ZŠ Chmelnice nenabízí školní kroužek zpěvu, a tak žáci nejvíce zpívají v ZUŠ (67 %), ostatní uvedli, že zpívají jinde (33 %).

2.3. Baví žády zpívat (obecně)?

Žáci ZŠ waldorfské v Jinonicích uvedli tyto odpovědi: Ano (50 %), Někdy (43 %), Ne (7 %). Dá se říci, že 93 % žáků alespoň někdy baví zpívat. Na běžné ZŠ Chmelnice uvedli: Ano (44 %), Někdy (32 %), Ne (24 %). Zde je oproti waldorfské škole jen 76 % žáků, které alespoň někdy baví zpívat.

3. Baví žáky ve škole Hudební výchova?

Žáci ZŠ waldorfské v Jinonicích uvedli tyto odpovědi: Ano (46 %), Někdy (46 %), Ne (8 %). Dá se říci, že 92 % žáků alespoň někdy baví Hudební výchova. Na běžné ZŠ Chmelnice uvedli: Ano (47 %), Někdy (36 %), Ne (17 %). Zde je oproti waldorfské škole jen 83 % žáků, které alespoň někdy baví zpívat.

4. Kolik žáků na 1. stupni chodí někam tancovat?

4.1. Kolik tancuje chlapců a kolik dívek?

Zde vyšly výsledky podobně na obou školách. Na ZŠ waldorfské v Jinonicích chodí tancovat 23 % dotázaných žáků (z toho 90 % dívek) a na běžné ZŠ Chmelnice tancuje jen 20 % dotázaných žáků (z toho 92 % dívek).

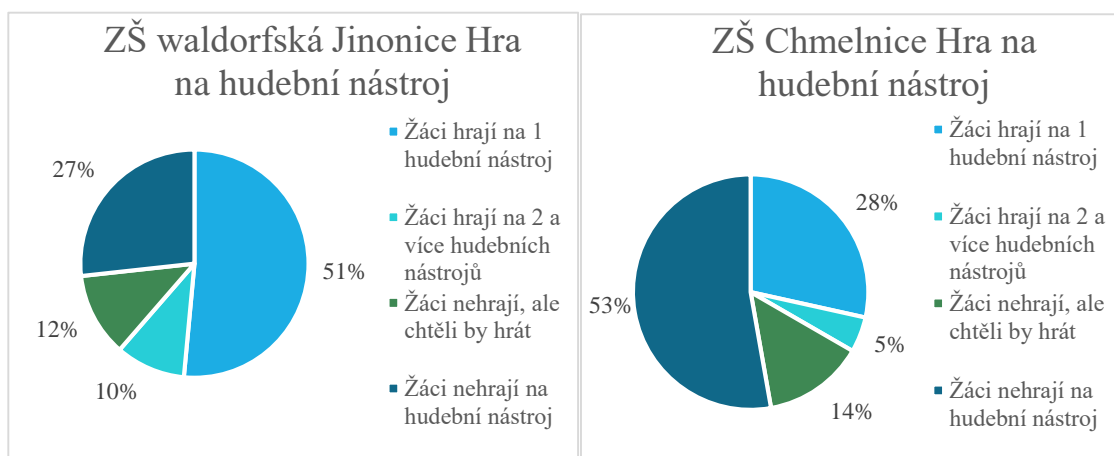
6. Poslouchali již žáci někdy vážnou hudbu?

Na ZŠ waldorfské v Jinonicích uvedlo méně žáků (58 %) než na běžné ZŠ Chmelnice (69 %), že někdy poslouchalo vážnou hudbu. Na ZŠW vážnou hudbu neposlouchalo 25 % žáků (na běžné ZŠ jen 12 %) a 17 % žáků uvedlo – nevím (19 % na běžné ZŠ). Pozn.: Na ZŠ waldorfské dle slov učitelky HV nemají žáci na 1. stupni mnoho poslechu, ale častěji provozují instrumentálně i zpěvem jednoduché skladby z vážné hudby sami. Dalšími výsledky výzkumu se budu zabývat dále v kapitole 4.4.1 Verifikace hypotéz.

4.4.1 VERIFIKACE HYPOTÉZ

Hypotéza 1: Žáci waldorfské školy hrají často na jeden, či dva a více hudebních nástrojů.

Součástí Hudební výchovy na 1. stupni ZŠ waldorfské je výuka hry na flétnu od 1.–5. třídy. U žáků z této školy však hru na flétnu nebudu do výzkumu zahrnovat a započítám tedy jen individuální hru na nástroj zjištěnou v dotazníkovém šetření. Školní výuku na flétnu přesto vnímám jako nespornou přidanou hodnotu výuky HV na waldorfské škole. Jako srovnávací vzorek uvádím zjištěné údaje ve hře na nástroj u žáků z běžné ZŠ Chmelnice z Prahy 3.

Graf 1: ZŠW Jinonice Hra na hudební nástroj

Graf 2: ZŠ Chmelnice Hra na hudební nástroj

Grafy č. 1 a 2 ukazují, že na ZŠ waldorfské v Jinonicích hraje na **1 hudební nástroj** 51 % z respondentů a na běžné ZŠ Chmelnice jen 28 %, což je téměř o polovinu méně. Na **2 a více hudebních nástrojů** hraje na ZŠW Jinonice 10 % dotázaných a na běžné ZŠ Chmelnice jen 5 %, což je také o polovinu méně.

Na ZŠW Jinonice **nehraje na žádný nástroj** 27 % dotázaných a **nehraje, ale chtělo by hrát** 12 %. Na ZŠ Chmelnice **nehraje na žádný nástroj** 53 % dotázaných a **nehraje, ale chtělo by hrát** 14 %. Z toho vyplývá, že na ZŠ Chmelnice zodpovědělo zhruba o polovinu více žáků, kteří nehrají na žádný hudební nástroj.

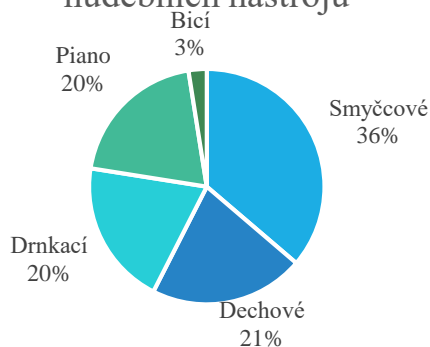
Hypotéza 1, že žáci waldorfské školy hrají často na jeden, či dva a více hudebních nástrojů, se tedy potvrdila.

Hypotéza 2: Žáci waldorfské školy častěji hrají na smyčcové nástroje a na více druhů nástrojů než na běžné ZŠ.

Tabulka 2 Druhy hudebních nástrojů

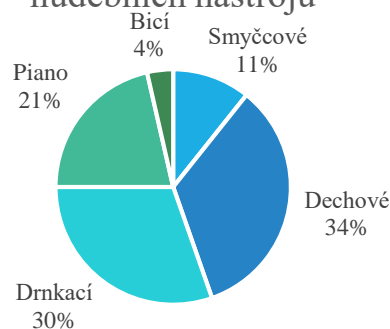
ZŠ waldorfská	ZŠ Chmelnice
Smyčcové strunné nástroje	
22x housle	4x housle
6x violoncello	2x violoncello
1x viola	
Drnkací strunné nástroje	
15x kytara	15x kytara
1x kantela	1x elektrická kytara
	1x ukulele
Drnkací úderné	
16x piano	12x piano
Bicí nástroje	
2 x bicí	2x bicí
Dechové nástroje (ústní, plátkové, nátrubkové)	
7 x zobcová flétna	17x zobcová flétna
4x příčná flétna	1x trumpeta
1x trumpeta	1x hoboj
2 x saxofon	
1x pozoun	
Dechové s klaviaturou¹⁵¹	
2x akordeon	

ZŠ waldorfská Jinonice Druhy hudebních nástrojů

Graf 3: ZŠW Jinonice Druhy hudebních nástrojů

ZŠ Chmelnice Druhy hudebních nástrojů

Graf 4: ZŠ Chmelnice Druhy hudebních nástrojů

Na ZŠ waldorfské hrají dotázaní žáci na 3 druhy smyčcových strunných nástrojů, na ZŠ Chmelnice na 2 druhy smyčcových strunných nástrojů. Dle grafu 3 hrají na ZŠ waldorfské žáci nejčastěji (36 %) na smyčcové strunné nástroje (nejvíce na **housle**), poté na dechové, na piano (drnkací úderné) a nejméně na bicí. Tabulka 2 ukazuje, že na ZŠW Jinonice hrají dotázaní žáci na celkem **13** druhů hudebních nástrojů.

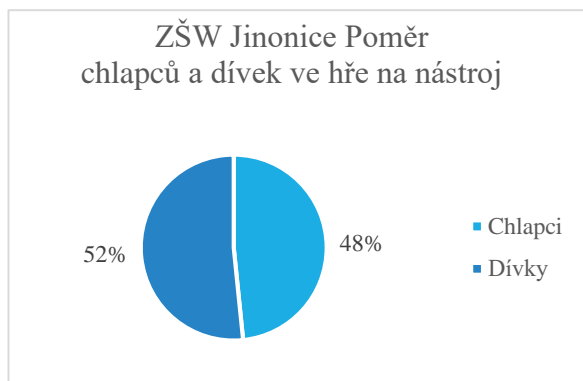
Dle grafu 4 hrají žáci na ZŠ Chmelnice nejčastěji na dechové nástroje (a nejvíce na **zobcovou flétnu**), poté na drnkací (převážně na kytaru), na piano, poté na smyčcové (jen 11 % z celku) a nejméně na bicí. Na ZŠ Chmelnice hrají dotázaní žáci na celkem **10** druhů hudebních nástrojů (Tabulka 2).

Hypotéza 2, že žáci waldorfské školy častěji hrají na smyčcové nástroje a na více druhů nástrojů než na běžné ZŠ, se tedy potvrdila.

¹⁵¹ Dechové – vícehlasé - s klaviaturou (*varhany, harmonium, akordeon*) - Nauka o hudebních nástrojích. Rozdělení hudebních nástrojů. Konzervatoř v Brně. 2010. [Online] Dostupné z URL: < <http://hudebninastroje1.webnode.cz/rozdeleni-hudebnich-nastroju/> > [2017-4-14].

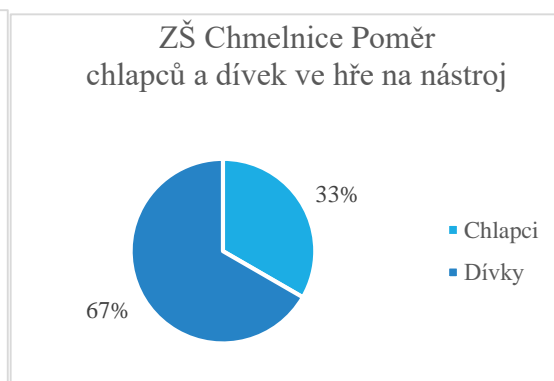
Hypotéza 3: Na waldorfské škole jsou žáci více vedeni k hudbě (zpěvu a hře na nástroj) než na běžné ZŠ, a to stejnou měrou chlapci a dívky.

U výpočtu hry na hudební nástroj u dívek a chlapců na ZŠ waldorfské v Jinonicích počítám u žáků jen individuální výuku na hudební nástroj zjištěnou dotazníkovým šetřením a nezapočítávám hru na flétnu od 1.–5. třídy v rámci HV.

Graf 5: ZŠW Jinonice

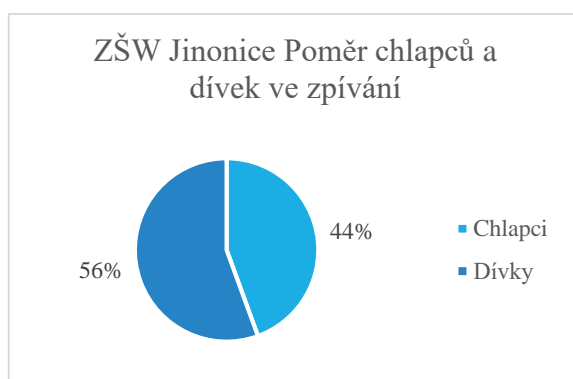
Poměr chlapců a dívek ve hře na nástroj

Graf 6: ZŠ Chmelnice

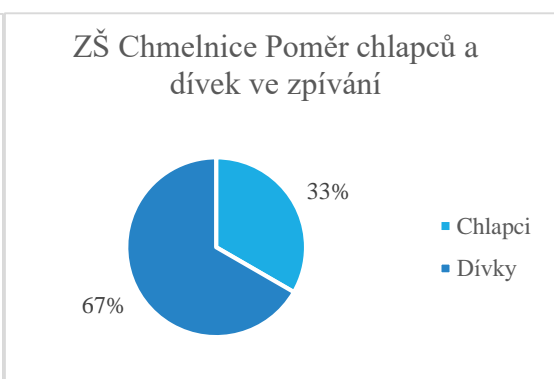
Poměr chlapců a dívek ve hře na nástroj

Z grafu č. 5 vyplývá, že na ZŠW Jinonice je velmi vyrovnaný poměr mezi dívkami a chlapci, téměř 1 : 1, kteří hrají na hudební nástroj. Na ZŠ Chmelnice hraje na hudební nástroj 67 % dívek a chlapců jen 33 % (viz graf č. 6), což je poměr dívek ku chlapcům zhruba 7 : 3.

Graf 7: ZŠW Jinonice

Poměr chlapců a dívek ve zpívání

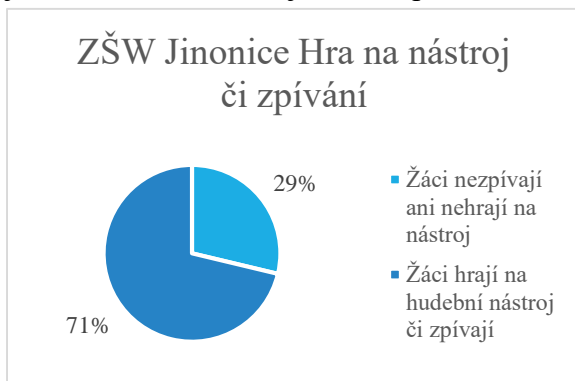
Graf 8: ZŠ Chmelnice

Poměr chlapců a dívek ve zpívání

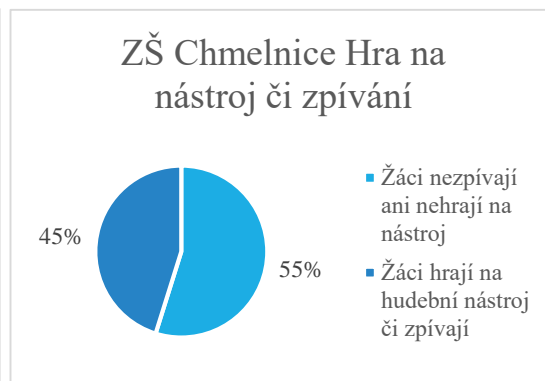
Na grafu č. 7 můžeme vidět, že v ZŠW Jinonice je téměř vyrovnaný poměr chlapců a dívek ve zpívání, a to zhruba 4 : 6. Na ZŠ Chmelnice zpívá více dívek než chlapců, v poměru zhruba 7 : 3 (viz graf č. 8).

Pro verifikaci hypotézy č. 3 mě ještě zajímá, zda jsou žáci na ZŠ waldorfské více vedeni ke hře na nástroj či zpěvu než na běžné ZŠ? Zajímá mě tedy procento žáků, kteří buď zpívají, nebo hrají na nástroj, a nebo zpívají i hrají na nástroj.

Z grafů č. 9 a 10 vyplývá, že na ZŠW Jinonice jsou žáci více vedeni ke hře na nástroj nebo zpěvu. Na ZŠW Jinonice hraje na nástroj nebo zpívá celých 71 % respondentů a nehraje ani nezpívá jen 29 %. Oproti tomu na ZŠ Chmelnice hraje na nástroj nebo zpívá jen 45 % žáků a nehraje ani nezpívá 55 % žáků.

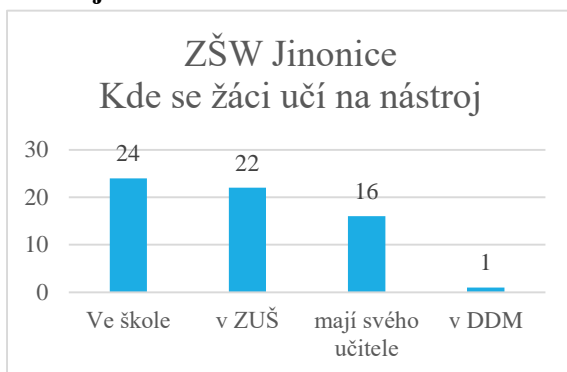
Graf 9: ZŠW Jinonice Hra na nástroj či zpívání

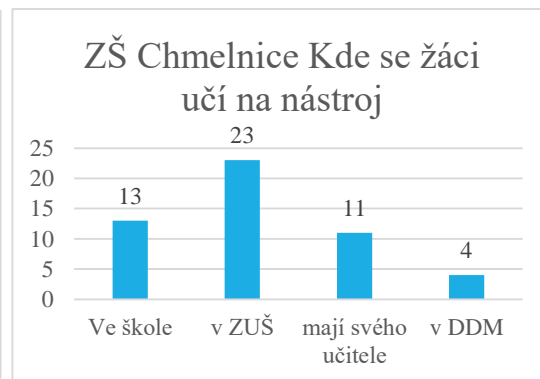
Graf 10: ZŠ Chmelnice Hra na nástroj či zpívání

Hypotéza 3 se tedy potvrdila. **Na waldorfské škole jsou žáci více vedeni k hudbě (zpěvu a hře na nástroj) než na běžné ZŠ, a to stejnou měrou chlapci a dívky.**

Hypotéza 4: Většina žáků ZŠ waldorfské v Jinonicích využívá školní výuku hry na nástroj.

Graf 11: ZŠW Jinonice Kde se žáci učí na nástroj

Graf 12: ZŠ Chmelnice Kde se žáci učí na nástroj

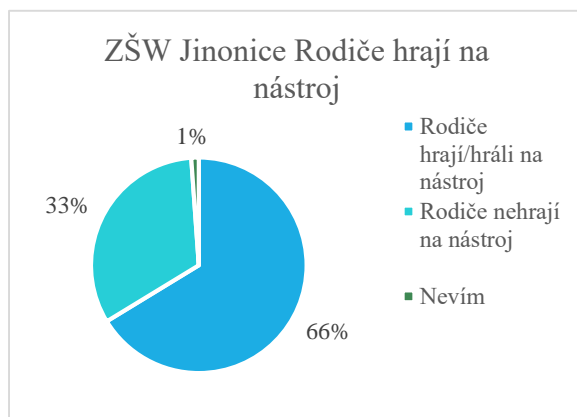
Graf 11 ukazuje, že v ZŠW Jinonice využívají žáci, kteří hrají na nástroj, nejčastěji výuku ve škole (38 %), dále výuku v ZUŠ (35 %), dále mají soukromého učitele (25 %) a minimálně chodí do DDM (2 %).

Oproti tomu v běžné ZŠ Chmelnice (viz graf 12) se žáci na nástroj učí nejčastěji v ZUŠ (45 %), poté ve školním hudebním kroužku (25 %), dále mají soukromého učitele (22 %) a nejméně chodí do DDM (8 %).

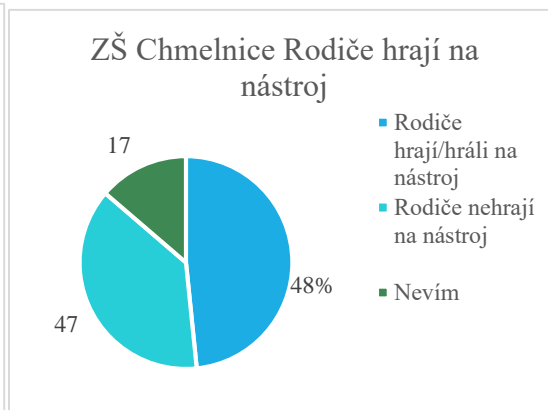
Hypotéza 4 se potvrdila. Většina žáků ZŠ waldorfské v Jinonicích využívá školní výuku hry na nástroj.

Hypotéza 5: Na waldorfské škole jsou rodiče žáků hudebně aktivnější (ve zpěvu a hře na nástroj) než rodiče žáků na běžné ZŠ.

Předpokládala jsem, že rodiče žáků waldorfské školy jsou hudebně aktivnější, než rodiče žáků na běžné ZŠ. Rodiče, kteří volí pro své žáky waldorfské vzdělávání, bývají často sami umělecky a hudebně zaměření a to samé chtějí pro své děti i ve škole.

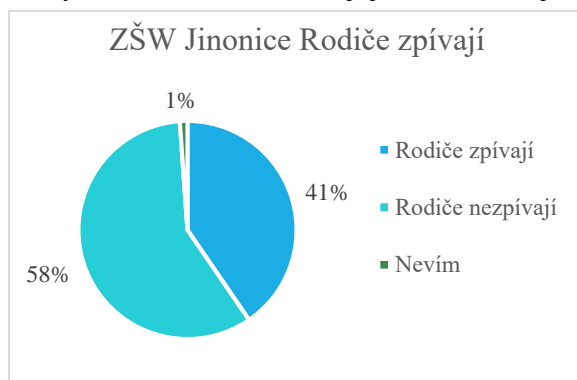

Graf 13: ZŠW Jinonice Rodiče hrají na nástroj

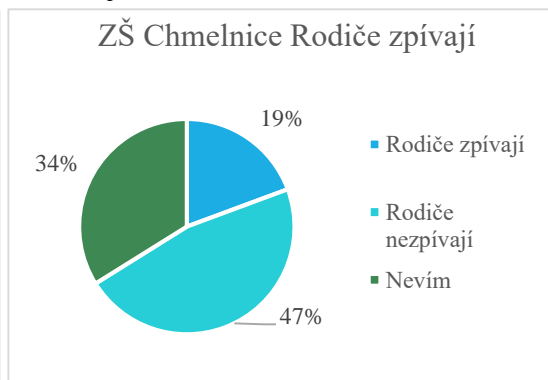

Graf 14: ZŠ Chmelnice Rodiče hrají na nástroj

Grafy č. 13 a 14 nám u kazují procentuální zastoupení rodičů, kteří hrají na nástroj. Rodiče žáků ze ZŠW Jinonice jsou ve hře na nástroj aktivnější, jelikož jich hraje celkem 66 %, oproti 48 % rodičů v běžné ZŠ. 17 % žáků z běžné školy všad uvedlo, že neví, zda jejich rodič hraje na nástroj, což zkresluje výsledek. Jen 1 % žáků z waldorfské školy uvedlo, že neví, zda jejich rodič hraje na nástroj.

Graf 15: ZŠW Jinonice Rodiče zpívají

Graf 16: ZŠ Chmelnice Rodiče zpívají

Z grafů č. 15 a 16 vyplývá, že na ZŠ waldorfské jsou rodiče více aktivní ve zpěvu, zpívá jich celkem 41 % a na běžné ZŠ je to jen 19 % rodičů, kteří zpívají. 34 % žáků z běžné ZŠ uvedli, že neví, zda jejich rodič zpívá, což zkresluje výsledek.

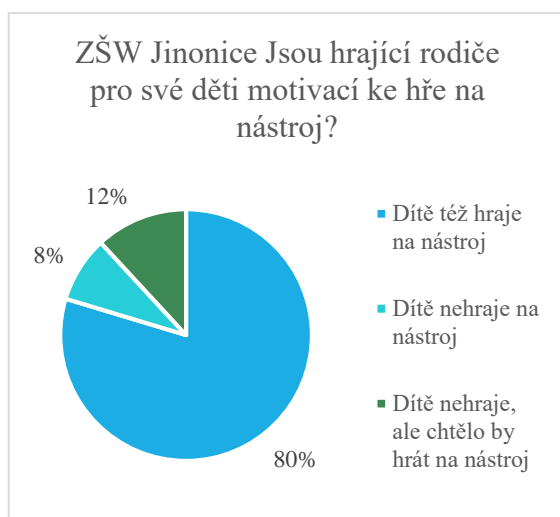
Hypotéza č. 5, že na waldorfské škole jsou rodiče žáků hudebně aktivnější (ve zpěvu a hře na nástroj) než rodiče žáků na běžné ZŠ, se potvrdila.

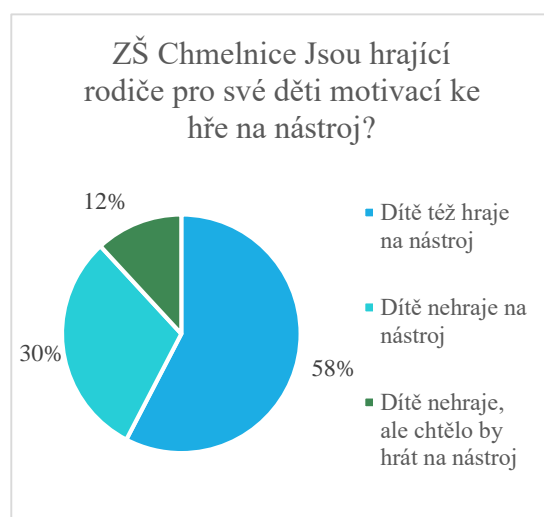
Hypotéza 6: Žáci, jejichž rodiče hrají na hudební nástroj, hrají též na hudební nástroj.

V této hypotéze předpokládám, že rodiče, kteří sami hrají nebo hráli na hudební nástroj, k tomu též povedou své děti, nebo jsou pro ně přirozenou motivací.

Z výšečových grafů č. 17 a 18 vyplývá, že hypotéza č. 6, která říká, že pokud rodiče

Graf 17: ZŠW Jinonice Jsou hrající rodiče pro své děti motivací ke hře na nástroj?

Graf 18: ZŠ Chmelnice Jsou hrající rodiče pro své děti motivací ke hře na nástroj?

hrají na nástroj, tak jejich děti též hrají na hudební nástroj, platí více na ZŠ waldorfské než na běžné ZŠ. Na ZŠW Jinonice hraje celých 80 % dětí, jejichž rodiče též hrají na nástroj. Pouhých 8 % žáků, jejichž rodiče hrají na nástroj, na nic nehrají.

Na ZŠ Chmelnice hraje 58 % dětí, jejichž rodiče též hrají na hudební nástroj, 30 % však na nic nehraje.

Na obou školách je shodných 12 % žáků, jejichž rodiče hrají na nástroj a oni sami na nic nehrají, ale chtěli by, což se dá považovat za motivovanost ke hře na nástroj.

Hypotéza 6, ve které předpokládám, že **žáci, jejichž rodiče hrají na hudební nástroj, hrají též na hudební nástroj**, se tedy potvrdila spíše na waldorfské základní škole a na běžné ZŠ se zcela nepotvrdila.

4.5 ZÁVĚR VÝZKUMU

Hypotéza 1 se potvrdila a vyplývá z ní, že **žáci waldorfské školy hrají často na jeden, či dva a více hudebních nástrojů**. Na ZŠW v Jinonicích hraje na nástroj celkem 61 % žáků, z toho 51 % hraje na 1 nástroj (na běžné ZŠ jen 28 %) a 10 % respondentů hraje na 2 a více hudebních nástrojů (na běžné ZŠ jen 5 %).

Dále se potvrdila *Hypotéza 2*. **Žáci waldorfské školy častěji hrají na smyčcové nástroje a na více druhů nástrojů než na běžné ZŠ**. Na ZŠW v Jinonicích žáci nejvíce hrají na smyčcové nástroje (36 %) a nejčastěji na housle, dále na dalších 12 druhů hudebních nástrojů (violoncello, viola, piano, kytara, kantela, akordeon, flétna, příčná flétna, trumpet, pozoun, saxofon, bicí). Na ZŠ Chmelnice hrají žáci nejčastěji na dechové nástroje (nejvíce zobcová flétna 35 %) a dále na 9 hudebních nástrojů (kytaru, elektrickou kytaru, ukulele, piano, bicí, trumpetu a hobo, housle, violoncello. Na smyčcové nástroje zde hraje jen 12 % žáků.

Hypotéza 3, že **na waldorfské škole jsou žáci více vedeni k hudbě (zpěvu a hře na nástroj) než na běžné ZŠ, a to stejnou měrou chlapci a dívky**, se potvrdila. Na ZŠ waldorfské hraje na nástroj 48 % chlapců (oproti 33 % na běžné ZŠ) a zpívá 44 % chlapců (oproti 33 % na běžné ZŠ). Celkově jsou žáci ve zpěvu a hře na nástroj aktivnější. **Celkem 71 % žáků ZŠ waldorfské zpívá nebo hraje na nástroj** (oproti 45 % na běžné ZŠ).

Hypotéza 4 se také potvrdila. **Většina žáků ZŠ waldorfské v Jinonicích využívá školní výuku hry na nástroj**. Nejvíce žáků má učitele ve škole – 38 % žáků, 35 % žáků se učí hrát v ZUŠ, 25 % žáků má soukromého učitele a do DDM chodí jen 2 % žáků.

Hypotéza 5 se potvrdila. **Na waldorfské škole jsou rodiče žáků hudebně aktivnější (ve zpěvu a hře na nástroj), než rodiče žáků na běžné ZŠ**. Na ZŠ waldorfské v Jinonicích hraje na nástroj 66 % rodičů oproti 48 % v běžné ZŠ. Ve zpěvu jsou rodiče žáků ZŠ waldorfské aktivnější, zpívá jich celkem 41 % oproti 19 % rodičů z běžné ZŠ.

Jediná *Hypotéza 6* se potvrdila pouze u žáků a rodičů ZŠW v Jinonicích. Zde **žáci, jejichž rodiče hrají na hudební nástroj, hrají též na hudební nástroj**. Na ZŠW Jinonice hraje celých 80 % dětí, jejichž rodiče též hrají na nástroj. Pouhých 8 % žáků, jejichž rodiče hrají na nástroj, na nic nehrají.

Na ZŠ Chmelnice se hypotéza 6 zcela nepotvrdila. Hraje zde totiž jen 58 % dětí, jejichž rodiče též hrají na hudební nástroj a 30 % z dětí však na nic nehraje.

Cílem výzkumu bylo zjistit, zda ***Jsou žáci na waldorfské škole více hudebně zaměřeni než žáci na běžné ZŠ?*** Výsledky výzkumu potvrdily, že žáci waldorfské školy a jejich rodiče jsou hudebně aktivnější než žáci a rodiče z běžné základní školy.

ZÁVĚR

Ve své diplomové práci jsem shrnula obecné principy waldorfské pedagogiky, která je v České republice, ale i ve světě nejrozšířenějším alternativním pedagogickým přístupem k výchově a vzdělávání dětí.

Zaměřila jsem se na výuku Hudební výchovy ve waldorfských školách. Nejprve jsem shrnula obecná doporučení Rudolfa Steinera pro obsah výuky HV v jednotlivých ročnících základní školy. Dále jsem zmapovala konkrétní výuku Hudební výchovy, jak probíhá na 1. stupni ZŠ Waldorfské V Praze 5, Jinonicích. V 1. až 5. ročníku jsem popsala vždy základní aspekty výuky HV, vokální a instrumentální činnosti, pohybové a poslechové činnosti a výuku hudební teorie. Poté jsem uvedla mezipředmětové vztahy HV k dalším předmětům, využití hudby při slavnostech a akcích školy.

Hudební činnosti a metody v jednotlivých ročnících se mi vždy nedařilo zmapovat zcela podle mých představ. Nejvíce informací jsem získala pro výuku 1. až 3. třídy, jelikož jsem byla v hodinách několikrát přítomna a zároveň zde mám své dvě děti. Výuku HV ve vyšších ročnících jsem už neabsolvovala tak často, a proto jsem pak čerpala především z materiálů, které mi poskytla učitelka Hudební výchovy a z výše popsané literatury věnované waldorfské hudební výchově.

Zajímavostí ve výuce HV konkrétně na ZŠ waldorfské v Jinonicích je, že tento předmět je v 1. a 2. třídě rozložen do všech ostatních předmětů, zejména do dopolední epochy a výuky anglického a německého jazyka a není tudíž samostatným vyučovacím předmětem. Teprve od 3. ročníku je HV samostatným předmětem, který většinou učí odborný učitel. I přesto však se žáci se svým třídním učitelem věnují každý den zpěvu a hře na flétnu.

Hra na flétnu je důležitou součástí waldorfské výuky na celém 1. stupni. Od 1. třídy se žáci učí hrát na pentatonickou flétnu a od 3. třídy hrají na zobcovou flétnu. Hra na hudební nástroj je pro žáky velkým přínosem, jelikož jsou to právě oni, kteří ovlivňují kvalitu tónu vedeného z plic přes dřevěnou flétnu do okolního prostoru. Všichni žáci tak mohou zažít vlastní živou hudbu, která může doprovodit zpěv a vzniká první malý orchestr.

Důležitým motivujícím prvkem školní výuky HV je právě třídní orchestr, jehož vznik je podporován učitelem Hudební výchovy od 3. třídy. Každý žák, který hraje na individuální nástroj, má možnost se svou hrou aktivně zapojit do výuky. Žáci se tak

vzájemně motivují ke společné hře, zejména tehdy, když chystají nějaké vystoupení, malý koncert písní, nebo doprovod svého divadelního představení.

Hudební výchova na waldorfské škole je vyučována prakticky, např. tím, že žáci hudbu sami aktivně tvoří, nebo jsou podporováni ke skládání svých skladeb, které pak mohou hrát s celou třídou. Vždy se najde několik žáků, kteří si jako svou ročníkovou práci v 8. třídě vyberou ruční výrobu zvoleného hudebního nástroje, např. bambusové flétny, ukulele, kytary, nebo dokonce elektrického violoncella.

Jediné, co se z mé práce nesetkalo s praktickým využitím ve waldorfské výuce, je aplikování starého ladění na 432 HZ při instrumentálních činnostech. Na základě mých osobních zkušeností práce s hudbou využívanou spíše terapeuticky jsem se domnívala, že se na waldorfské škole bude vědomě využívat starého ladění na 432 HZ, tak jak to doporučoval Rudolf Steiner. Bylo pro mě překvapením, že se s takto laděnými hudebními nástroji ve výuce nepočítá. Ze slov učitelky Hudební výchovy vyplynulo, že by to bylo samozřejmě žádoucí, ale že kromě pentatonických fléten, které jsou ve starém ladění, jsou všechny další hudební nástroje ze školního inventáře, individuální nástroje žáků i klavír, na který učitel doprovází žáky při zpěvu, hře a tanci laděné na v současnosti běžných 440 HZ. To znemožňuje využívat toto staré, pro člověka léčivé ladění.

Poslední kapitolu diplomové práce věnuji výzkumu, který jsem ve škole uskutečnila.

Cílem výzkumu bylo zjistit, zda jsou žáci na waldorfské škole více hudebně zaměřeni než žáci na běžné ZŠ.

Ve výzkumu jsem oslovila celkem 243 žáků 1. stupně (119 ze ZŠ waldorfské v Jinonicích a 124 z běžné ZŠ Chmelnice). Vrátilo se mi celkem 213 dotazníků od žáků z obou škol, což je 87,7% návratnost zajišťující validitu dotazníkového šetření.

Výzkumem se potvrdily všechny stanovené hypotézy, až na *Hypotézu 6*. Potvrdila jen u žáků a rodičů ZŠW v Jinonicích. Zde platí, že žáci, jejichž rodiče hrají na hudební nástroj, hrají též na hudební nástroj. Tato hypotéza se potvrdila u celých 80 % dotázaných dětí, jejichž rodiče též hrají na nástroj. Pouhých 8 % žáků, jejichž rodiče hrají na nástroj, na nic nehrají. Oproti tomu na ZŠ Chmelnice se *Hypotéza 6* zcela nepotvrdila, na nástroj zde totiž hraje jen 58 % dotázaných dětí, jejichž rodiče hrají na hudební nástroj.

Stanovený cíl výzkumu, tedy zjistit zda jsou žáci waldorfské školy více hudebně zaměřeni, se zcela naplnil. Potvrdily se mé hypotézy, které předpokládají větší hudební zaměření žáků, a dokonce i rodičů waldorfské školy než žáků a rodičů běžné základní školy.

S výukou Hudební výchovy na běžné škole nemám vlastní zkušenosti a věřím, že se výuka od mých žákovských let velmi posunula dopředu, vnímám však dva zásadní rozdíly mezi pohledy tradiční a waldorfské pedagogiky.

Waldorfská pedagogika oproti tradiční výuce intenzivněji využívá hudebních činností v rámci mezipředmětových vztahů k výuce v dalších předmětech. Např. procvičování vyjmenovaných slov, matematické násobilky, nebo cizího jazyka probíhá každodenně v rytmickém pohybu a zpěvu. Žáci tak zapojují celé tělo bez jednostranného přetěžování intelektu.

Waldorfská škola vnímá Hudební výchovu jako rovnocenný a zásadní předmět ve vzdělávání dětí. Uvědomuje si, jak působí na rozvoj celé osobnosti žáka – na jeho myšlení, cítění i vůli. Propojením melodie, rytmu a pohybu se člověk dostává do rovnováhy a posiluje přitom svůj vlastní střed.

RESUME

Diplomová práce je uceleným přehledem výuky Hudební výchovy na 1. stupni ZŠ waldorfské v Jinonicích. Obsahuje výzkum, kterým dokládám větší hudební zaměření žáků waldorfské školy než-li žáků na běžné základní škole.

Výzkum potvrdil všechny stanovené hypotézy: Žáci ZŠ waldorfské hrají často na jeden, či dva a více hudebních nástrojů. Žáci waldorfské školy častěji hrají na smyčcové nástroje a na více druhů nástrojů než na běžné ZŠ. Na waldorfské škole jsou žáci více vedeni k hudbě (zpěvu a hře na nástroj) než na běžné ZŠ, a to stejnou měrou chlapci i dívky. Většina žáků ZŠ waldorfské v Jinonicích využívá školní výuku hry na nástroj. Na waldorfské škole jsou rodiče žáků hudebně aktivnější (ve zpěvu a hře na nástroj) než-li rodiče žáků na běžné ZŠ.

Jen *Hypotéza 6* se potvrdila pouze u žáků a rodičů ZŠW v Jinonicích. Zde platí, že žáci, jejichž rodiče hrají na hudební nástroj, hrají též na hudební nástroj.

Waldorfská škola vnímá Hudební výchovu jako rovnocenný předmět ve vzdělávání dětí. Uvědomuje si, jak působí na rozvoj celé osobnosti žáka – na jeho myšlení, cítění i vůli. Propojením melodie, rytmu a pohybu se člověk dostává do rovnováhy a posiluje přitom svůj vlastní střed.

SUMMARY

The thesis is an overview of teaching Music at the Waldorf Primary School in Jinonice. The thesis contains a research which documents that pupils at a Waldorf school are more music-oriented than pupils at an ordinary primary school. In the research all the hypotheses were corroborated:

Pupils of the Waldorf Primary School often play one or more music instruments. Pupils of the Waldorf Primary School play string instruments and more types of instruments more often than the pupils at an ordinary primary school. Pupils at a Waldorf school are more guided to music (to singing or playing an instrument) than those at an ordinary primary school, both girls and boys. Most pupils attend extracurricular school music courses. The parents of Waldorf school pupils are more music-oriented (i.e. sing or play an instrument) than the parents of pupils at an ordinary primary school.

Hypothesis 6 was corroborated only by the pupils and parents from the Waldorf Primary School in Jinonice. It holds that pupils whose parents play an instrument also play one.

The Waldorf school perceives Music as an equal subject to the other ones in the education of children.

It is aware of the fact that music effects the development of the whole personality of the pupil – his thinking, feeling and will.

By the means of connecting a melody, rhythm and movement one gets into balance and strengthens the central part of one's body.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ

LITERATURA:

- 1) BERNARDI, L., a kol.: *Dynamic interactions between Musical, Cardiovascular and Cerebral Rhythms in Humans*. In *Circulation*, 2009.
- 2) BONIN, D., a kol.: *Wirkungen der Therapeutischen Sprachwstaltung auf Herzfrequenz-Variabilität und Befinden*. In *Forschende Komplementärmedizin*, 2001.
- 3) BOOGERD, C.: *Éterné tělo ve výchově malých dětí*. Hranice: Fabula, 2009. ISBN 978-80-86600-55-0. 215 s.
- 4) BOSSINGER, W.: *Die heilende Kraft des Singens*. Battwieler: Traumzeit-Verlag 2006. ISBN 3-933825-61-X. s 332.
- 5) EDMUNDS, L. F.: *Rudolf Steiner Education*. Michael House, Ilkeston, Derby, The Rudolf Steiner Educational Association, nedatováno.
- 6) EMOTO, Masaru a Fliege, J.: *Léčivá síla vody*. Praha: Eminent, 2005. ISBN: 80-7281-223-8. 138 s.
- 7) FELBER, Rosmarie, Susanne REINHOLD a Andrea STÜCKERT. *Muzikoterapie: Terapie zpěvem*. 1. vyd. Hranice: Fabula, 2005, 242 s. ISBN 8086600246.
- 8) GAVORA, P.: *Úvod do pedagogického výskumu*. Bratislava: Vydavateľství Univerzity Komenského, 2008. ISBN 978-80-223-2391-8. 272 s.
- 9) HELUS, Zdeněk, a kol.: *Proměny pojetí vzdělávání a školního hodnocení. Filosofická východiska a pedagogické souvislosti*. Praha: Asociace waldorfských škol ČR, 2012. ISBN 978-80-905222-0-6. 232 s.
- 10)HLAVÁČKOVÁ, Alice a Zuzana Šternberová: *Věneček 2011 – Jaro. Sborník pro rodiče waldorfských školek a škol. Jarní svátky, říkadla, písničky a vyrábění. Téma: Dítě a smrt*. Interní pracovní materiál WMS a WŠ. Sborník č. 1/2011, 56 s.
- 11)HUEBNER, T.: *The Rudolf Steiner Schools*. The American–German Review, 1972.
- 12)HURNÍK, Ilja a Petr EBEN. *Česká Orffova škola. II. Pentatonika*. Praha: Supraphon, 1969, 53 s.
- 13)JECHOVÁ, J.: *Prožitková Pedagogika Na Waldorfské Škole*. Diplomová práce. ZČU Plzeň: 2007, 97 s.
- 14)Kolektiv autorů: *Židovské písně: Jewish songs*. Praha: Rosa, 2003. ISMN M-706518-05-3. 58 s.
- 15)KOTZSCH, R. E.: *The Blackboard Paradise*. East West, 1989.
- 16)KRČEK, Josef: *Musica humana: úvod do muzikoterapie, která vychází z anthroposofie Rudolfa Steinera*. 1. vyd. Hranice: Fabula, 2008, 191 s. ISBN 978-80-86600-50-5.
- 17)LIEVEGOED, B. C. J.: *Vývojové fáze dítěte*. 1. vydání. Praha: Baltazar, 1992. 168 s. ISBN 80-900307-7-7.
- 18)LINDENBERG, Christoph: *Rudolf Steiner*. Rowohlts Monographien. 1. vyd. Semily: Opherus, 1998, 160 s. ISBN 80-902647-0-0.
- 19)OGLETREE, E. J.: *Introduction to Waldorf Education: Curriculum and Methods*. University Press of America, Inc., 1979.
- 20)PÍCHA, František. *Všeobecná nauka o hudbě*. Praha: Melantrich, 1949, 246 s.

- 21) PLICKA, K., Volf, F., Svolinský, K.: Český rok v pohádkách, písních, hrách a tancích, říkadlech a hádankách. Jaro. Praha: Vydavatelství Družstevní práce, 1944. 370 s.
- 22) POL, Milan. *Waldorfské školy: izolovaná alternativa, nebo zajímavý podnět pro jiné školy?* Brno: Masarykova univerzita, 1995. ISBN 80-210-1097-5.
- 23) POLÁČEK, M., Karel Vecheta: *Kánony – Kniha I. Výběr dvou a vícehlasých skladeb technikou imitační vytvořených a hlasům lidským ku zpěvu radostnému určený.* 7. vydání. Collegium pro arte antiqua, 2014. 34 s.
- 24) POLÁČEK, M.: *Kánony – Kniha II. Výběr dvou a vícehlasých skladeb technikou imitační vytvořených a hlasům lidským ku zpěvu radostnému určený.* 3. vydání. Collegium pro arte antiqua, 2006. 34 s.
- 25) POLÁČEK, M.: *Kánony – Kniha III. Výběr dvou a vícehlasých skladeb technikou imitační vytvořených a hlasům lidským ku zpěvu radostnému určený.* Collegium pro arte antiqua, 2008. 34 s.
- 26) POLÁČEK, Mojmír a Marie PAVONIČOVÁ: *Zelenej se doubečku. Jarní a velikonoční písničky pro starší hudebníky a jejich dětičky. Sborníček jarních i velikonočních říkadel a písniček.* 7. vyd. Collegium pro arte antiqua pro Waldorfskou školu v Semilech, 2009. 34 s.
- 27) POLÁČEK, Mojmír: *Malý zpěvníček nářevů letničních ze sbírky Františka Sušila a jiných pramenů sestavený.* Brno: Collegium pro arte antiqua, 2001. 4 s.
- 28) POLÁČEK, Mojmír: *Žezuličko, kde jsi byla? Sborník skladeb pro nejsnadnější vícehlasé zpívání.* Collegium pro arte antiqua pro Waldorfskou školu v Semilech, 2007. 23 s.
- 29) PRŮCHA, Jan: *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání.* 3. Aktualizované vyd. Praha: Portál, 2012, 192 s.
- 30) RICHTER, Tobias: *Učební plán waldorfské školy. Pedagogické pojetí a cíle vyučování.* Stuttgart: Pädagogische Forschungsstelle beim Bund der Freien Waldorfschulen, 1995. (elektronické vydání bez číslování)
- 31) REINSMITH, W. A.: *The Whole in Every Part: Rudolf Steiner and Waldorf Schooling.* č. 1. The Educational Forum, 1989.
- 32) STEINER, Rudolf: *Eurytmie jako viditelná mluva.* GA 279. Hranice: Fabula, 2008, 271 s. ISBN 978-80-8660051-2.
- 33) STEINER, Rudolf: *Hlavní body sociální otázky jako životní nutnost pro přítomnost i budoucnost.* 2. vydání. Praha: Baltazar, 1993. 104 s. ISBN 80-900307-8-5.
- 34) STEINER, Rudolf. *Všeobecná nauka o člověku jako základ pedagogiky.* 2. Upravené vyd. Semily: Opherus, 2003, 254 s. ISBN 80-902647-8-6.
- 35) STEINER, Rudolf. *Výchova dítěte z hlediska duchovní věd. Metodika vyučování a životní podmínky výchovy.* 2. vyd. Praha: Baltazar, 1993. 120 s. ISBN 80-900307-9-3.
- 36) STEINER, Rudolf: *Výchova a vyučování na základě poznání člověka.* GA 302. 1920,1922/23.
- 37) STEINER, Rudolf. *Waldorfská pedagogika: Metodika a didaktika.* 1. vyd. Semily: Opherus, 2003.
- 38) STEINER, Rudolf: *Waldorfská pedagogika: Seminární hodiny a přednášky k učebnímu plánu.* 1. vyd. Semily: Opherus, 2006. ISBN 80-902647-9-4. 204 s.
- 39) SVIRÁKOVÁ, Božena: *Dlouhý had. Písňe pro 4. a 5. třídu waldorfských škol. Keltské, severské, písňe starých kulturních epoch a starověkého Řecka.* Brno: W. Alternativa, 2016. 36 s.

- 40) SVIRÁKOVÁ, Božena: *Pentatonické písničky pro učitele, rodiče a dětičky (nejen) ve waldorfských školách a školách*. 1. vydání. Brno: W. Alternativa, 2014. 100 s.
- 41) ŠIMANOVSKÝ, Zdeněk: *Hry s hudbou a techniky muzikoterapie ve výchově, sociální práci a klinické praxi. Soubor hudebně-terapeutických činností a dalších aktivit pro děti i dospělé*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-339-0. 248 s.
- 42) VALENTA, M.: *Waldorfská pedagogika a jiné alternativy*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého v Olomouci, 1993
- 43) WÜNSCH, Wolfgang: *Utváření člověka hudbou: Hudební vyučování ve waldorfské škole. Nauka o člověku a výchova. Spisy o pedagogickém výzkumu při Asociaci Svobodných waldorfských škol*. Stuttgart: Freies Geistesleben, 1995. ISBN 3-7725-0274-1. 143 s.
- 44) ŽILKA, V.: *Veselé pískání – zdravé dýchání. Škola hry na flétny pro nejmenší*. Praha: Schott Music Panton, 2007. ISMN M-2050-0540-5.

INTERNETOVÉ ZDROJE:

- 1) *Anarchofeminismus.org*. 2009. Alternativní školy v rámci institucionálního povinného vzdělání. [Online] Dostupné z URL: < <http://followers.thcnet.cz/CyberNet/Punk-Rock%20Rebels%20Library/2.%20Anarchist%20Newspapers/Anarchofeminismus/anarchofeminismus.org/cs/alternativni-skoly-v-ramci-institucionalniho-povinneho-vzdelani> > [2017-3-12].
- 2) *Anthroposofická společnost v České republice*. Co je anthroposofie? Z historie anthroposofie. Životopis Rudolfa Steinera. [Online] Dostupné z URL: < <http://anthroposof.cz/online/anthroposofie>, <http://anthroposof.cz/online/rudolf-steiner-zivotopis>, <http://anthroposof.cz/online/co-je-anthroposofie> > [2017-3-13].
- 3) *Asociace waldorfských škol České republiky*. 2008. Stručně o waldorfské pedagogice. Pedagogika [Online] Dostupné z URL: < http://www.iwaldorf.cz/wald_ped.php?menu=ped-owa > [2017-3-18].
- 4) *Bítešská schola*. Seznamy partitur/ Soubory ke stažení: [Online] Dostupné z URL: < <https://docs.google.com/viewer?a=v&pid=sites&srcid=ZGVmYXVsdGRvbWFpbnxic2Nob2xhfGd4OjI0NzEzZWYyMTFiNzljMDg> > [2017-3-18].
- 5) FEŘTEK, Tomáš. Blog.respekt.cz. Proč nebyly v Česku waldorfské školy zrušeny. [Online] Dostupné z URL: < <http://fertek.blog.respekt.cz/proc-nebyly-v-cesku-waldorfske-skoly-zruseny/> > [2012-10-14].
- 6) JAN. *Tišnoviny...jiný pohled*. Svatý Martin – jeho svátek a legenda. Svatý Martin z Tours. 7. 11. 2013. Continuum Vitae. 2015. [Online] Dostupné z URL: < <http://www.tisnoviny.cz/obsah/sv-martin-jeho-svatek-legenda> > [2017-1-12].
- 7) KIRSCHNER, Martin. *Epoch Times*. Za hranice vědy. Vliv hudby na lidské zdraví III: Je rozdíl v hudbě laděné na frekvenci 440 Hz a 432 Hz? [Online] Dostupné z URL: < <http://www.epochtimes.cz/2014051522087/Vliv-hudby-na-lidske-zdravi-III-Je-rozdil-v-hudbe-ladene-na-frekvenci-440-Hz-a-432-Hz.html> > [2016-11-15].
- 8) KMET'OVÁ, Andrea. Liečivá frekvencia 432 Hz. *ZEM A VEK*. Mesačník utajovaných informácií bez cenzúry. SOFIAN, s. r. o.: 2014. ISSN 1339-2360.

- [Online] Dostupné z URL: < <http://www.e-polis.sk/lieciva-frekvencia-432-hz> > [2016-11-15].
- 9) Nauka o hudebních nástrojích. Rozdělení hudebních nástrojů. *Konzervatoř v Brně*. 2010. [Online] Dostupné z URL: < <http://hudebninastroje1.webnode.cz/rozdeleni-hudebnich-nastroju/> > [2017-4-14].
- 10) *NICM – design Galio*. Informace o programu - Waldorfská škola: Co je waldorfská škola. 19. srpen 2015. [Online] Dostupné z URL: < <http://www.nicm.cz/co-je-waldorfska-skola-0> > [2017-1-21].
- 11) *Michael Hall*. 2017. Curriculum Chart. [Online] Dostupné z URL: < <http://www.michaelhall.co.uk/curriculum-chart> > [2017-4-1].
- 12) Müller a kol.: Waldorfská škola. *Články RVP*. 1997. Dostupné z URL: < <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/z/20507/WALDORFSKA-SKOLA.html/> > [2017-2-9].
- 13) *WALDORFSKÁ ŠKOLA JINONICE*. Úvod / O škole / Waldorfská pedagogika. [Online] Dostupné z URL: < <http://www.waldorfjinonice.cz/> > [2017-2-5].
- 14) *Wikipedie*. Diatonika. [Online] Dostupné z URL: < <https://cs.wikipedia.org/wiki/Diatonika> > [2017-3-13].
- 15) *Wikipedie*. Hexamet. [Online] Dostupné z URL: < <https://cs.wikipedia.org/wiki/Hexamet> > [2017-4-1].
- 16) *Wikipedie*. Polyfonie. [Online] Dostupné z URL: < <https://cs.wikipedia.org/wiki/Polyfonie> > [2017-4-1].

OSTATNÍ ZDROJE:

- 1) *ŠVP WALDORFSKÁ ŠKOLA, Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání* ZŠ waldorfská, Praha 5 – Jinonice, Butovická 228/9. IČ: 65 990 722. . PETROVÁ, Daniela, a kol. učitelů: 2007. 283 s.
- 2) Přípravy waldorfských třídních učitelek Jany Plachetkové (ze ZŠW Praha 5 – Jinonice) a Pavly Bejšákové (ze ZŠ Dědina – Praha 6).

SEZNAM OBRÁZKŮ

Fotokoláž před Úvodem – PETROVÁ, Daniela, a kol. učitelů: *ŠVP WALDORFSKÁ ŠKOLA, Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání. ZŠ waldorfská, Praha 5 – Jinonice, Butovická 228/9. 2007. s. 1.*

1. Rudolf Steiner	8
2. První Goetheanum	9
3. Svobodná Waldorfská škola ve Stuttgartu	11
4. Zabráni do pletení (dcera – 3. třída, syn – 1. třída) – vlastní foto.....	16
5. Chladniho obrazec	23
6. Vznik Chladniho obrazce	23
7. Působení zvuku na vodu	23
8. Působení slova na vodu	23
9. Flétnové vystoupení – 1. třída – vlastní foto.....	37
10. Skupinová hra na flétnu – 3. třída – vlastní foto	53
11. Žáci 3. třídy zpívají z not – vlastní foto	57
12. Rytmičké cvičení – 3. třída – vlastní foto	58
13. Bronzové kameny xylofonu	59
14. Tanec na keltskou píseň – 4. třída – vlastní foto	62
15. Skupinová hra na flétnu – 4. třída – vlastní foto	65
16. Řecký epos Odysseia – 5. třída	68
17. Koncert evropských písní – 5. třída	69
18. Třídní orchestr	71
19. Třídní orchestr 5. třída	71
20. Sv. Martin obdarovává žebráka	77
21. Letniční slavnost – foto třídní učitelky Jany Plachetkové	79
22. Vánoční hra 1. třída	79
23. Akademie – Divadelní vystoupení 2. třída	79

SEZNAM TABULEK

1. Kvantifikace odpovědí z dotazníků	85
2. Druhy hudebních nástrojů	89

SEZNAM GRAFŮ

---

1. ZŠW Jinonice Hra na hudební nástroj	88
2. ZŠ Chmelnice Hra na hudební nástroj	88
3. ZŠW Jinonice Druhy hudebních nástrojů	89
4. ZŠ Chmelnice Druhy hudebních nástrojů	89
5. ZŠW Jinonice Poměr chlapců a dívek ve hře na nástroj	90
6. ZŠ Chmelnice Poměr chlapců a dívek ve hře na nástroj	90
7. ZŠW Jinonice Poměr chlapců a dívek ve zpívání	90
8. ZŠ Chmelnice Poměr chlapců a dívek ve zpívání	90
9. ZŠW Jinonice Hra na nástroj či zpívání	91
10. ZŠ Chmelnice Poměr chlapců a dívek ve zpívání	91
11. ZŠW Jinonice Kde se žáci učí na nástroj	91
12. ZŠ Chmelnice Kde se žáci učí na nástroj	91
13. ZŠW Jinonice Rodiče hrají na nástroj	92
14. ZŠ Chmelnice Rodiče hrají na nástroj	92
15. ZŠW Jinonice Rodiče zpívají	92
16. ZŠ Chmelnice Rodiče zpívají	92
17. ZŠW Jinonice Jsou hrající rodiče pro své děti motivací ke hře na nástroj?.	93
18. ZŠ Chmelnice Jsou hrající rodiče pro své děti motivací ke hře na nástroj?.	93

SEZNAM PŘÍLOH

---

1. Pentatonické písně	I
1.1 Michael	I
1.2 Lucerno, lucerno.....	I
1.3 Martinské světlo	I
1.4 Martin	II
1.5 Svatý Mikuláš (hudba: Hanka Rytinová, text: Milan Horák)	III
1.6 Zima (hudba a text Marie Jedličková)	III
1.7 Smrtná neděle – upravil Petr Eben	IV
1.8 Komár (hudba: Pavel Jurkovič, text: Václav Čtvrtek)	V
1.9 Svatý Jiří vstává	V
2 Písně	VI
2.1 Moje malé světélko	VI
2.2 Listopad, listopad	VII
2.3 Lístečku, dubový	VIII
2.4 Smrtko, smrtko, bílá	IX

2.5	Nesemy Mařenu	IX
2.6	Pojd' za mnou	X
2.7	Hineh ma tov	X
2.8	Izraelská hymna	XI
2.9	Šalom chaverim	XI
2.10	Suipa mana	XII
3	Motivační písně	XIII
3.1	Pojd'me hrát si, tančit a zpívat	XIII
3.2	Zpívali jsme, tančili, hráli	XIII
3.3	Jedna, dvě, tři, čtyři, pět	XIII
3.4	Z tónů je zrozená	XIII
3.5	Pro písťalku (Olga Zavadová)	XIV
3.6	Lavice do kruhu dáme	XIV
3.7	Matematické písně	XIV
3.8	Barvičky si vyndáme (zandáme)	XV
4	Říkaný a jazykolamy	XVI
4.1	Krákorala černá vrána	XVI
4.2	Kulhavá kobyla	XVI
4.3	Vejr	XVI
4.4	Skákala bába	XVI
5	Fotografie, obrázky	XVII
5.1	Chladního obrazce	XVII
5.2	Co se učí ve waldorfské škole	XVIII
6	Dotazník	XIX

1. PENTATONICKÉ PÍSNĚ

1.1 MICHAEL¹⁵²

Slun - ce je ští - tem Mi - cha - e - la,
tem - no - tu pře - má - há ko - pím svět - la.

Tuto píseň lze zpívat i jako vícehlasý kánon.
Další hlas nasazuje na např. na ští – tem nebo na Mi-chaela či na tem-notu.

1.2 LUCERNO, LUCERNO¹⁵³

Lu - cer-no, lu - cer-no! Slun - ce, mě - sí - ci a hvěz - do.
La - ter - ne! La - ter - ne! Son - ne, Mond und Ster - ne.
My lan - tern! My lan - tern! Sun and moon and stars. —
Lan - ter - ne! Lan - ter - ne! So - leiel lu - ne et e - toi - les.
Svít, svět - lo, svít! Bren - ne auf mein Licht!
Put out all your lights! Put out all your lights!
Bru - le ma lu - mi - ére. Bru - le ma lu - mi - ére.

Tuto píseň lze zpívat i ve výuce Anglického a Německého jazyka.

1.3 MARTINSKÉ SVĚTLO¹⁵⁴

UŽ še - ří se a fou - ká a ví - tr si pí - seň brou - ká,
přá - tel - sky nás o - bej - mi a pod tep - lý plášť nás vez - mi.
Mar - ti - ne, svít' lu - cer - nou, ať mů - žem krá - čet za te - bou.

¹⁵² SVIRÁKOVÁ, Božena: *Pentatonické písničky pro učitele, rodiče a dětičky (nejen) ve waldorfských školách a školách*. 2014. s. 14

¹⁵³ *Tamtéž*, s. 24.

¹⁵⁴ *Tamtéž*, s. 25.

Tajemně č. text Jan Dostal

Em G C G D C Em G D C G

1. Tem - no je kol - kolem sníh je a mráz, kam a - si kůň nese

Instrum.

Em C D Em C G D G D

Mar - ti - na zas? Hled' - te, kdo v při - ko - pě chou - lí se

C G C D Em C Hm Em

tam, muž ze - šed - lý se - dí v cá - rech tam sám.

2. Hledte, jak Martin už svůj tasí meč,
s ním prošel vítězně leckterou seč.
Plášť nachový z ramen snímá a tne:
"Ať hřeje tamtoho tak jako mne!"

3. Martine dej ať i já soucit mám,
ať druhá trápení s ním prožívám.
Ať pomáhám kde se dá vždycky rád,
svorně ať můžeme dále se brát.

¹⁵⁵ POLÁČEK, Mojmir a Marie PAVONIČOVÁ: *Podzimní písničky na svatého Martina a k jiným příležitostem. Zpěvníček pěkných melodií pro děti, jejich rodiče i přátele z waldorfské školy pro čas zlatého listí a ubývajícího dne.* 2008. s. 3.

1.5 SVATÝ MIKULÁŠ¹⁵⁶ (HUDBA: HANKA RYTINOVÁ, TEXT: MILAN HORÁK)

1. An-děl v rou-chu bí - lém   zná jen dob - ré či - ny,
2. Mi - ku - láš jde svě - tem   s dvě - ma po svém bo - ku

čert zas stej - ným dí - lem   sčí - tá čer - né vi - ny.
ke všem svě - ta dě - tem   kaž - dič - ké - ho ro - ku.

Je víc bí - lé ne - bo čer - né,   to nám po - ví soud - ce náš.
U - čí nás jak lás - ku dá - vat,   u - čí nás, jak v Kris - tu žít,

Ten nám řek - ne slo - vo věr - né   mou - drý sva - tý Mi - ku - láš.
zlé a dob - ré ro - ze - zná - vat,   zlu se brá - nit, dob - ro chtít.

1.6 ZIMA¹⁵⁷ (HUDBA A TEXT MARIE JEDLIČKOVÁ)

1. Ti - še, ti - še   med - věd dý - še,   hlu - bo - ce chr - ní,
2. Sně - ží, sně - ží,   všu - de le - ží   po - pra - šek bí - lý.
3. Fou - ká, fou - ká,   pus - tá lou - ka   pod pe - ři - nou spí.

myš - ka v tep - le   svo - jí skrý - še   chrou - pe si zr - ní.
A z ko - mí - na   me - lu - zí - na   di - vo - ce kví - lí.
Ti - še dří - má,   nic ne - vní - má,   o slu - nič - ku sní.

¹⁵⁶ SVIRÁKOVÁ, Božena: *Pentatonické písničky pro učitele, rodiče a dětičky (nejen) ve waldorfských školách a školách*. 2014, s. 30.

¹⁵⁷ *Tamtéž*, s. 42.

1.7 SMRTNÁ NEDĚLA – UPRAVIL PETR EBEN¹⁵⁸

text z lidové poezie

Zvolna

Zpěv *Chlapec sólo:*

Flétna *Smrt - ná*

Dívka sólo:

ne-dě-la, kdes klíč po-dě-la? Da-la jsem je da-la, svatýmu Ji - ři.

Skupina dětí:

Sva-tý Ji-ří vstal, po-la od-my-kať, a-by trá-va rostla tráva ze-le-ná.

Celý sbor:

Tráva ne-ros-te, pomož jí Bo-že, po-mož jí, pomož jí sva-tý Ján,

Chlapec sólo:

naposledy Pán Bůh sám.

¹⁵⁸ Úprava Petr Eben - POLÁČEK, Mojmir a Marie PAVONIČOVÁ: *Zelenej se doubečku. Jarní a velikonoční písničky pro starší hudebníky a jejich dětičky. Sborníček jarních i velikonočních říkadel a písniček.* 2009, s. 7.

1.8 KOMÁR¹⁵⁹ (HUDBA: PAVEL JURKOVIČ, TEXT: VÁCLAV ČTVRTEK)

1. Dos-tal ko-már pís-tal-ku, pís-ta-lič-ku te-nouč-kou,
hrá-val na ni kaž-dý ve-čer u ryb-ník-ka za louč-kou.
Ce-lé lé-to na ni hrál, po-tom mu ji ví-tr vzal, ví-tr vzal.

2. Vrať mi, větře, písťalku, písťaličku tenoučkou,
vždyť nám bez ní smutno bude u rybníka za loučkou.
Kdo teď bude mušce hrát, až bude chtít tancovat, tancovat?

3. Na jaře tu písťalku, písťaličku tenoučkou
vrátil vítr komárovi u rybníka za loučkou.
Komár na ni skočnou hrál, vítr s muškou tancoval, tancoval.

1.9 SVATÝ JIŘÍ VSTÁVÁ¹⁶⁰

9 Sva-tý Ji-ří vstá-vá, po le od-my-ká-vá, a by rost-la trá-va, trá-va ze-le-ná.
rů-žič-ka čer-ve-ná, fi-a-len-ka mod-rá, vše-li-ja-ké kví-tí, na vě-neč-ky ví-ti.

¹⁵⁹ SVIRÁKOVÁ, Božena: *Pentatonické písničky pro učitele, rodiče a dětičky (nejen) ve waldorfských školách a školách*. 2014, s. 74.

¹⁶⁰ Vlastní notový zápis pentatonické písně zpívané ve škole.

2 PÍSNĚ

2.1 MOJE MALÉ SVĚTĚLKO¹⁶¹

Živě

1. Moje malé světélko chci, aby sví-ti-lo, mo-je ma-lé světél-ko

chci, aby sví-ti-lo, sví-ti-lo, sví-ti-lo, sví - ti - lo.

2. Nikdo mi ho nezhasne, chci, aby svítilo,
nikdo mi ho nezhasne, chci, aby svítilo, svítilo, svítilo, svítilo.

3. Také u nás v Pištíku, chci, aby svítilo,
také u nás v Pištíku, chci, aby svítilo, svítilo, svítilo svítilo.

3. Také u nás v Jehnicích, chci, aby svítilo,
také u nás v Jehnicích, chci, aby svítilo, svítilo, svítilo svítilo.

¹⁶¹ POLÁČEK, Mojmir a Marie PAVONIČOVÁ: *Podzimní písničky na svatého Martina a k jiným příležitostem. Zpěvníček pěkných melodií pro děti, jejich rodiče i přátele z waldorfské školy pro čas zlatého listí a ubývajícího dne.* 2008, s. 10.

2.2 LISTOPAD, LISTOPAD¹⁶²

Zdlouha

D   A   D   Hm   Fism   Em   A7

Lis-to-pad, lis-to-pad, lís-te-ček mi na dlaň spad.

D   A   D   Hm   G   A7   D

Zla-tý lís-tek z ja-vo-ra, zi-ma už jde do dvo - ra.

2. *Listopad, listopad, vítr fouká do zahrad,
padá listí z jabloní, zima jede na koni.*

3. *Listopad, listopad, déšť se snáší na náš sad,
tichý deštík z oblaků, zima kráčí v soumraku.*

4. *Listopad, listopad, mlha halí vinohrad,
stříbrem zdobí okolí, zima vchází do polí.*

¹⁶² POLÁČEK, Mojmír a Marie PAVONIČOVÁ: *Podzimní písničky na svatého Martina a k jiným příležitostem. Zpěvníček pěkných melodií pro děti, jejich rodiče i přátele z waldorfské školy pro čas zlatého listí a ubývajícího dne.* 2008, s. 7.

2.3 LÍSTEČKU, DUBOVÝ¹⁶³

Klidně

1. Lís - teč - ku du - bo - vý, ne - pa - děj do vo - dy!

Vza - la by tě vo - da, by - la by tě ško - da, lís - teč - ku du - bo - vý.

2. Lístekky z javoru,
máte zlatou barvu.
Na zemi padáte,
ona září zlatě,
lístekky z javoru.

3. Lístekku vrbový,
tvůj čas nastane ti.
Vítr tě odnese
do nebe vynese,
než tě pustí k zemi.

4. Lísty kaštanové,
fustě je vás všude.
Zemi pokrýváte,
kaštany skrýváte,
lísty kaštanové.

5. Lístekku z topolu,
daleko máš dolů.
Shora's na zem hleděl
jaká je nevěděl,
teď spadneš k ní dolů.

6. Vy, lesy bukové,
lísty shazujete.
Šedé kmemy září
jak stařenky vlasy,
naší země samé.

7. Lístekku z břechlanu,
chystej se na zimu.
Sám na větvích budeš,
zelený zůstaneš
ve sněhu i mrazu.

8. Lístekku lípový,
máš lásku v tvém srdci.
Až na zemi spadneš,
všemnu jí daruješ,
sám zmizíš, splyneš s ní.

9. Lístekku z jabloně,
spadl's mi do dlaně.
Pomohl's jabloňce
vychovat jablíčka,
jsou sladká náramně.

10. Lístekky všech stromů,
padejte pomalu!
Ať slunce prozáří
vaše jasné barvy
k oslavě podzimu!

¹⁶³ POLÁČEK, Mojmir a Marie PAVONIČOVÁ: *Podzimní písničky na svatého Martina a k jiným příležitostem. Zpěvníček pěkných melodií pro děti, jejich rodiče i přátele z waldorfské školy pro čas zlatého listí a ubývajícího dne.* 2008, s. 6.

2.4 SMRTKO, SMRTKO, BÍLÁ¹⁶⁴

Klidně *Z Moravy*

F *F*

1. Smrt-ko smrt-ko bí - lá, kdeš tak dlou-ho by - la,
 U stu-dán-ky, u hlu-bán-ky, ru - ce no - fy my - la.

C *F*

2. Smrtko, smrtko bílá, číms je utírala,
 Zeleným lístečkem, červeným kvítečkem.

Detailed description: The musical score is for a 2/4 time signature piece in B-flat major. It consists of two systems. The first system has two staves (treble and bass clef) with lyrics. The second system also has two staves with lyrics. Dynamics include *F* (forte) and *C* (crescendo). The piece ends with a double bar line.

2.5 NESEMY MAŘENU¹⁶⁵

Nesemy Mařenu *Z Moravy*

Výrazně, výsměšně

F

1. Nesemy Ma-ře - nu, v o-le-ji sma-že - nu, u vrchu čer-ve - nu,
 u spodku ze - le - nu, pěk - nu, pěk - nu, pro - bě - le - nu.

B *Es* *C* *F*

2. Nesem babu v koši, smrt nas o řiu prosí.
 Už Mařena leží a zubama škeři.
 Hele, hele, hele, hele

Detailed description: The musical score is for a 2/4 time signature piece in B-flat major. It consists of two systems. The first system has two staves (treble and bass clef) with lyrics. The second system also has two staves with lyrics. Dynamics include *F* (forte). The piece ends with a double bar line.

¹⁶⁴ POLÁČEK, Mojmir a Marie PAVONIČOVÁ: *Zelenej se doubečku. Jarní a velikonoční písničky pro starší hudebníky a jejich dětičky. Sborníček jarních i velikonočních říkadel a písniček.* 2009, s. 5.

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 5.

2.6 POJĎ ZA MNOU¹⁶⁶

John Milton
(1599 - 1657)

1.
Poď za mnou, za mnou, za mnou, za mnou, za mnou,

2.
za mnou poď. A-le proč bych s te - bou, s te - bou, s te-bou,

3.
a-le proč bych s te - bou já měl jít? V chlád - ku v le - se,

v chlád - ku v le - se, v chlád - ku v le - se bu - dem snít.

2.7 HINEH MA TOV¹⁶⁷

Hineh ma tov

1. Hled', jak je krásné, když bratři bydlí svorně pobromadě. Z Izraele

Hi - neb mab tov u - mab na - im,

še - vet a - chim gam ja - chad. Hi - neb

mab - tov, še - vet a - chim gam ja - chad.

CPAA 007

¹⁶⁶ POLÁČEK, M., Karel Vecheta: *Kánony – Kniha I. Výběr dvou a vícehlasých skladeb technikou imitační vytvořených a hlasům lidským ku zpěvu radostnému určený*. 2014, s. 26.

¹⁶⁷ POLÁČEK, M.: *Kánony – Kniha III. Výběr dvou a vícehlasých skladeb technikou imitační vytvořených a hlasům lidským ku zpěvu radostnému určený*. 2008, 30 s.

2.8 IZRAELSKÁ HYMNA¹⁶⁸

HaTikvah
Hatikva
התקווה

Nationalhymne Israels
T. Naphtali Herz Imber (1856-1909)
M. Samuel Cohen* (1870-1940)

Kol_ 'od ba-le - vav pe - ni - mah, ne - fesh ye - hu - di ho - mi - yah, u -

5 l'fa'a - tey... miz - rakh ka - di - mah, 'a - yin le - Tzi - yon tzo - fi - yah,

9 'od lo 'av - dah tik - va - tey - nu, ha - Tik - vah bat sh'not 'al - pa - yim:

13 lih - yot 'am khof - shi be - ar - zey - nu, e - retz Tzi - yon vi - Y'ru - sha - la - yim,

17 lih - yot 'am khof - shi be - ar - zey - nu, e - retz Tzi - yon vi - Y'ru - sha - la - yim.

2.9 ŠALOM CHAVERIM¹⁶⁹

Šalom chaverim
Pokoj tobě, příteli. Na sbledanou. Z Izraele

1. 2. 3.

Ša - lom cha - ve - rim, ša - lom cha - ve - rim, ša - lom, ša - lom, le - bi - tra - ot, le - bi - tra - ot, ša - lom, ša - lom.

¹⁶⁸ Kol. autorů: *Židovské písně: Jewish songs*. Praha: Rosa, 2003. ISMN M-706518-05-3. s 16.

¹⁶⁹ POLÁČEK, M.: *Kánony – Kniha III. Výběr dvou a vícehlasých skladeb technikou imitační vytvořených a hlasům lidským ku zpěvu radostnému určený*. 2008. s. 30-31.

Suipa mana

Řecko
tanec tsakonikos

1. Su-ipa ma-na, ka-le ma-na, sui-pa ma-na, pa-dre pse-me.

Sui-pa ma-na, pa-dre pse-me, spi-tos oi-kos chaire pse-me.

Překlad:

1. Suipa mana, kale mana, suipa mana, padre pseme. suipa mana, padre pseme, spitos oikos chaire pseme. 2. Yeron andra, kale mana, yeron andra mi mu dhisos, yeron andra mi mu dhisos, yati tha to metaniosis. 3. Yati o yeros, kale mana yati o yeros ta 'ksetazi, yati o yeros ta 'ksetazi, sto psilo ta loghariazi.	1. Říkala jsem ti, matko, abys mě za někoho provdala, abys mně za někoho provdala, abych se mohla stát ženou v domácnosti. 2. Ale v žádném případě neprovdávej mně za starého muže, neprovdávej mně za starého muže, protože bys toho litovala. 3. Protože starý muž všechno přezkoumává, všechno přezkoumává a má jenom řeči.

¹⁷⁰ SVIRÁKOVÁ, Božena: *Dlouhý had. Písně pro 4. a 5. třídu waldorfských škol. Keltské, severské, písně starých kulturních epoch a starověkého Řecka*. 2016, s. 31.

3 MOTIVAČNÍ PÍSNĚ¹⁷¹

3.1 POJĎME HRÁT SI, TANČIT A ZPÍVAT

Píseň se zpívá na úvod rytmické části, či před tanečkem.

10 Pojď - me hrát si, tan - čit a zpí - vat, ve - se - le se na svět dí - vat, v.krouž - ku
ru - ce si po - dá - me, že jsme spo - lu ra dost má - me.

3.2 ZPÍVALI JSME, TANČILI, HRÁLI

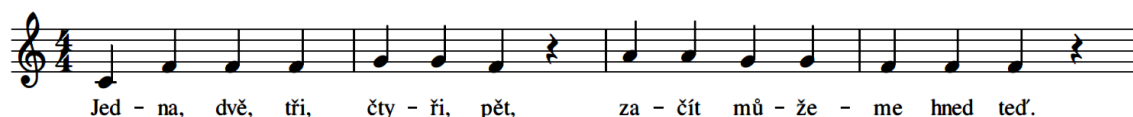
Na konec rytmické části se na stejnou melodii zpívá jiný text.

10 Zpí - va - li jsme, tan - či - li, hrá - li, tro - chu se u - či - li, tro - chu se smá - li, ny - ní
má - me vol - nou chvil - ku k na - pi - tí a od - po - čin - ku.

3.3 JEDNA, DVĚ, TŘI, ČTYŘI, PĚT

Zpívá se na začátku rytmické části se současným dupáním do rytmu.

Jed - na, dvě, tři, čty - ři, pět, za - čít mů - že - me hned teď.

3.4. Z TÓNŮ JE ZROZENÁ¹⁷²

Zpívá se při rozdávání fléten.

6 Ztó - nů je zro - ze - ná, do dře - va o - dě - ná,
11 za svi - tu mě - sí - ce pís - ní zná ti - sí - ce.
Chceš je - jí pís - ně znát, sta - čí jen na - slou - chat.

¹⁷¹ PLACHETKOVÁ, J.: ZŠ waldorfská Jionice - příprava třídní učitelky – motivační písně 1. – 3. třída - březen 2016.

¹⁷² Vlastní notový záznam písně, kterou zpívala před hrou na flétnu třídní učitelka Jana Plachetková.

3.5 PRO PÍŠTALKU¹⁷³ (OLGA ZÁVADOVÁ)

Zpívá se při vyndávání flétny z pouzdra.

Vstá-vej, vstá-vej pís - ťa-lič - ko, spa-la jsi už dost!
(Spin-kej, spin-kej pís - ťa-lič - ko, hrá-la jsi už dost!

Ko - ho pot - káš na tom svě - tě, hrej mu pro ra - dost.
Pot - ka - la jsi hod - ně li - dí, hrá-las' pro ra-dost.)

3.6 LAVICE DO KRUHU DÁME

La - vi - ce do kru - hu dá - me, pěk - ný krou - žek u - dě - lá - me.

Jiné varianty na stejnou melodii:

- Lavice do podkovy dáme, na práci je přichystáme.
- Lavice do řady dáme, na práci je přichystáme.

3.7 MATEMATICKÉ PÍSNĚ¹⁷⁴

HUDBA A TEXT: MARIE JEDLIČKOVÁ

Plusík

Skří - tek Plu - sík sčí - tá, ko - lik na - po - čí - tá.
Jed - na, dvě, tři, čty - ři, pět, ja - ro je tu hned.

Mínusík

Plá - če Mí - nu - sík, plá - če, za - se ztra - til ko - lá - ček.
Plá - če Mí - nu - sík na - ří - ká, je to po - bro - ma ve - li - ká.

¹⁷³ SVIRÁKOVÁ, Božena: *Pentatonické písničky pro učitele, rodiče a dětičky (nejen) ve waldorfských školách a školách*. 2014. s. 100.

¹⁷⁴ SVIRÁKOVÁ, Božena: *Pentatonické písničky pro učitele, rodiče a dětičky (nejen) ve waldorfských školách a školách*. 2014. s 78 - 81.

Násobík

Hop, hop, sem a tam, do ryt-mu si po-čí-tám.
Hop, hop, tam a sem, ská-ču rov-nou za no-sem.

Dělík

Já jsem sám Dě-lík král, všech-no pěk-ně roz-dě-lu-ji,
spra-ved-li - vě na-dě-lu-ji. Pro-to jsem zván Dě-lík král.

3.8 BARVIČKY SI VYNDÁME (ZANDÁME)

Při této písni si žáci připravují penály na práci.

5 Bar - vič - ky si vyn - dá - me, než pí - seň do - zpí - vá - me,
po - mo - hou nám krá - sně psát a o - brá - zky ma - lo - vat.

2. varianta (pro uklizení penálů)

Barvičky si zandáme, než píseň dozpíváme,
pomohly nám krásně psát a obrázky malovat.

4 ŘÍKANKY A JAZYKOLAMY¹⁷⁵

4.1 KRÁKORALA ČERNÁ VRÁNA

Krákorala černá vrána, krákorala na havrana,
Milý strýčku havrane, kdy už jaro nastane?
Ťukám, ťukám zobákem, abych probudila zem.
Ťukám, ťukám do sněhu, bez jídla a noclehu.
Ťukej, ťukej, milá vráno, jaro přijde zítra ráno.

4.2 KULHAVÁ KOBYLA

Kulhavá kobyla kopl kováře, kovář kulhavou kobylu klel.

4.3 VEJR

Vejr, vejr, vejr, vejr sedá v lese,
kouká, kouká, kdo co nese.
Šla tam selka za sedlákem,
nesla mu tam buchtu s mákem.
Vejr, vejr, vejr, vejr sedá v lese,
kouká, kouká, kdo co nese.

4.4 SKÁKALA BÁBA

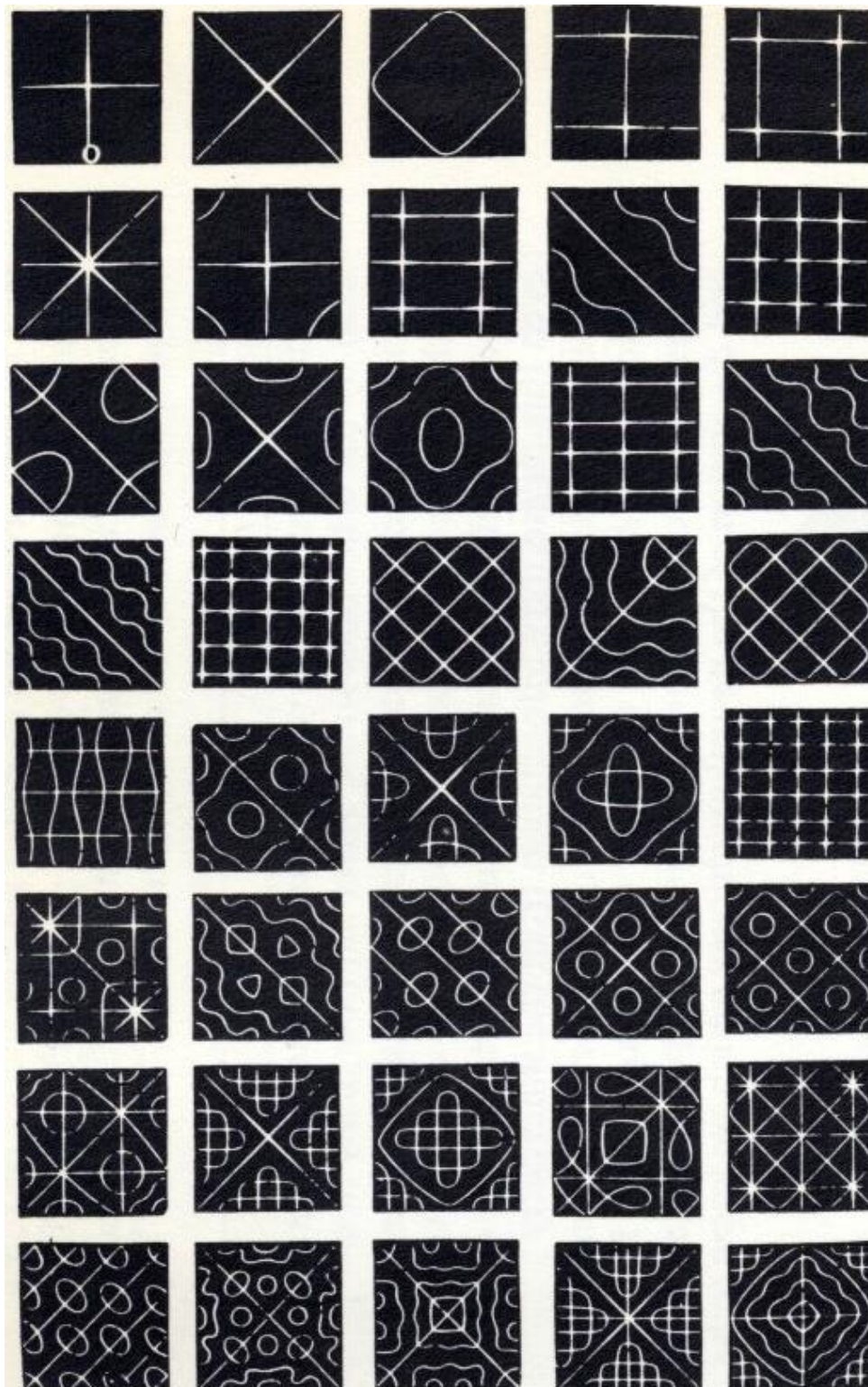
Skákala bába, reksum, kandr, cinka, bzinka, přes rybník,
skákal za ní, reksum, kandr, cinka, bzinka, kominík.
Bába se ho, reksum, kandr, cinka, bzinka, ulekla
a skočila, reksum, kandr, cinka bzinka, do pekla.

---

¹⁷⁵ Z přípravy waldorfské třídní učitelky Jany Plachetkové.

5 FOTOGRAFIE, OBRÁZKY

5.1 CHLADNIHO OBRAZCE¹⁷⁶

¹⁷⁶ Obrázek - Chladniho obrazce A4 – příloha. [Online] Dostupné z URL:

< <http://www.cropcirclesonline.com/home/chladniarray.jpg> > [2016-11-15]

6 DOTAZNÍK

HUDEBNÍ ZAMĚŘENÍ ŽÁKŮ NA 1. STUPNI ZŠ

Milí žáci, prosím Vás o vyplnění několika otázek ke zjištění hudebního zaměření dětí.
Dotazník je anonymní a využiji ho jen do mé diplomové práce na pedagogické fakultě.

Děkuji Vám za Váš čas. Veronika Mařáková

1. Do jaké třídy chodíš? .....
2. Jsi DÍVKA / nebo CHLAPEC ? (ZAKROUŽKUJ) DÍVKA / CHLAPEC
3. Hraješ na nějaký hudební nástroj? ANO / NE / CHTĚL BYCH
4. Na jaké další nástroje hraješ? (Nebo na jaký nástroj bys chtěl/a hrát?)
.....
5. Od kdy na nástroj hraješ? (ZAKROUŽKUJ) – od školky, od 1., 2., 3., 4., 5. třídy
6. Kde se učíš hrát na nástroj? (ZAKROUŽKUJ)
  - v Základní umělecké škole
  - v Domě dětí a mládeže
  - mám učitele ve škole
  - mám svého učitele
7. Chodíš někam zpívat? (ZAKROUŽKUJ) ANO / NE
Pokud ano, tak zakroužkuj kam:
  - do školního sboru
  - zpívám v Základní umělecké škole
  - zpívám v jinde
8. Chodíš do nějakého tanečního kroužku? (třeba na balet, tanec, lidové tance, moderní tanec a podobně - ZAKROUŽKUJ)
ANO / NE POKUD ANO – NA JAKÝ? .....
9. Baví tě zpívat? (ZAKROUŽKUJ) ANO / NĚKDY / NE
10. Baví tě ve škole Hudební výchova? (ZAKROUŽKUJ) ANO / NĚKDY / NE
11. Baví tě hrát na hudební nástroj? (flétnu či jiný nástroj?) ANO/ NĚKDY / NE
12. Hraje tvůj rodič na nějaký hudební nástroj? ANO/ NE /NEVÍM
13. Zpívá / zpíval tvůj rodič - třeba ve sboru, kapele, sólově? ANO / NE / NEVÍM
14. Poslouchal/a jsi někdy vážnou hudbu? ANO / NE / NEVÍM

DĚKUJI ZA POZORNOST!